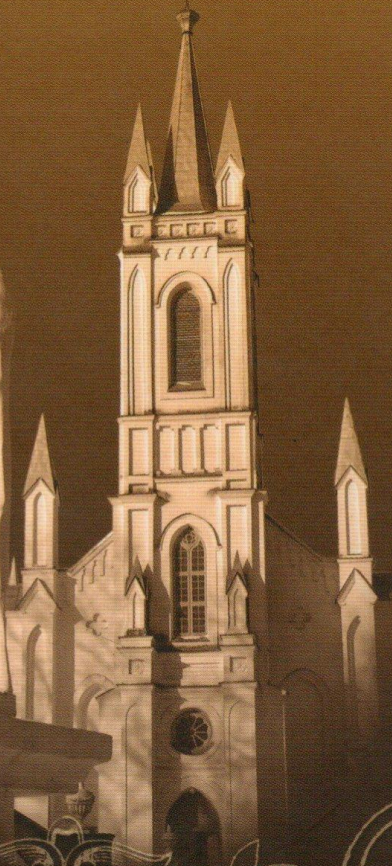

LUKŠIŲ PARAPIJA

LUKŠIŲ PARAPIJA

V3 STUDIJA

Kaunas, 2008

UDK 23/28(474.5)(091)
Lu95

Skirta Lukšių parapijos 200 metų jubiliejui

Knygos sudarytojas ir pratarmės autorius Vytautas Armonavičius

Nuotraukos: Gedimino Jokūbaičio, Vido Venslovaičio, Eglės Jomantienės,
Vytauto Armonavičiaus ir kitų

Dizainas ir maketavimas UAB „V3 studija“

Knygos leidybą parėmė Šakių rajono savivaldybė

© Vytautas Armonavičius, 2008
© Lukšių parapija
© UAB „V3 studija“

ISBN 978-9955-737-22-3

Jūs žemės druska. Jei druska išsidvoktų, kuo gi ją reikėtų pasūdyti? Ji niekam netinka, ir belieka ją išberti žmonėms sumindžioti. Jūs pasaulio šviesa. Neįmanoma nuslėpti miesto, kuris pastatytas ant kalno. Ir niekas nevožia indu degančio žiburio, bet stato jį į žibintuvą, kad šviestų visiems, kas yra namuose. Taip tešviečia ir jūsų šviesa žmonių akivaizdoje, kad jie matytų gerus jūsų darbus ir šlovintų jūsų Tėvą danguje.

Mt 5, 13 – 16

Bodėkitės pikto, laikykitės gero. Nuoširdžiai mylėkite vieni kitus broliška meile, lenktyniaukite tarpusavio pagarba. Nebūkite apsileidę, bet uolūs, karštos dvasios, tarnaukite Viešpačiui. Džiaukitės viltyje, būkite kantrūs varge, ištvėringi maldoje. Rūpinkitės šventųjų reikalais, puoselėkite svetingumą.

Rom 12, 9-13

Kristus per Bažnyčią nori, kad mes būtume su juo ir jame, kad turėtume palaimingą gyvenimą žemėje ir amžinybėje ir būtume druska bei saugotume dvasines vertybes. Kad iš mūsų visų darbų pažintų, jog mes esame Viešpaties mokiniai ir patys spindėtume jo šviesa ir ją skleistume žmonėms.

Per 200 metų šioje parapijoje Kristus laimino, teikė ir teikia malones šios parapijos žmonėms. Tad būkime dėkingi Dievui, vieningi jame ir melskimės palaimos ateičiai.

*Lukšių parapijos klebonas
Gvidas Pušinitis*

PRATARMĖ

Parapija - mažiausias krikščionių bažnyčios administracinis vienetas. Jos įkūrimas pribręsta tada, kai toje vietoje padaugėja gyventojų, kai jie siekia kuo geriau, prieinamiau patenkinti savo religinio gyvenimo poreikius ir kai bažnytinė vyresnybė (vyskupija) tam pritaria. Dabartinės Lukšių parapijos teritorijoje tai įvyko prieš 200 metų.

Per tuos metus parapija išgyveno kūrimosi sunkumus, sukilimus, nelengvą, ilgai trukusią naujosios bažnyčios statybą. Ji kartu su visa tauta įsiliejo į tautinį atgimimą, palaikė kovą dėl lietuviškos spaudos, kultūros. Nepriklausomybės metais (1918-1940) sustiprėjusi, išplėtojusi įvairių organizacijų veiklą, ir okupacijos laikais ji atlaikė persekiojimus bei suvaržymus, palaikė savo kunigus, stengėsi katalikiškai auklėti savo vaikus. Trumpai pasidžiaugusi atgauta laisve, ji dabar gyvena nelengvai: tam tikra žmonių dalis abejinga tikėjimui, bažnyčiai, nepaiso jos propaguojamų moralinių normų. Sunkumai bažnyčiai - ne naujiena. Per tą ne tokią ilgą istoriją net dešimt kartų iš esmės pasikeitė valdžios, net šešis kartus - santvarkos, o parapija, bažnyčia išliko. Tai teikia optimizmo.

Parapijos gyvenimo centras - bažnyčia. Svarbiausias jos rūpestis buvo ir tebėra Evangelijos - Dievo žodžio skelbimas ir aiškinimas. Tačiau ji niekada neatsiribojo ir nuo pasaulietinio gyvenimo - palaikė švietimą, kultūrą, organizacijų veiklą, smerkė girtavimą, nesantuokinį gyvenimą, kitas ydas, stengėsi padėti vargšams bei našlaičiams.

Kunigas (klebonas, vikaras) - svarbus parapijos asmuo, dėl to ir šioje knygoje jiems skirta nemaža vietos. Ir tiems, kurie čia, Lukšiuose, skelbė Dievo žodį, ir tiems, kurie iš čia kilę tai darė kitose Lietuvos parapijose, net užsienyje.

Kad ir koks svarbus būtų kunigas, bet parapijos gyvenimą labiausiai lemia parapijiečiai - tie, kurie remontuoja, puošia savo šventovę, materialiai remia, veda į ją savo vaikus, kai kurie net leidžia juos į kunigų seminarias. Tie, kurie kuria paminklus, stato kryžius, piešia paveikslus, rašo eiles. Tie, kurie ne vien lemtingais žmogaus gyvenimo momentais, bet dažną sekmadienį suranda laiko dalyvauti šv. Mišiose. Tokių žmonių buvo ir yra Lukšių parapijoje nemažai. Šioje knygoje stengtasi kai kuriuos iš jų apibūdinti, pateikti jų prisiminimų, kūrybos arba bent paminėti. Knygos sudarytojas atsiprašo dėl to, kad, galimas dalykas, kai kas nevertai liko ir nepaminėtas.

Ši knyga parašyta remiantis moksline, kraštotyrine literatūra, archyvų medžiaga, parapijos žmonių atsiminimais. Dėkoju visiems, kurie praturtino jos turinį. Vilniaus Zanavykų bendrijos pirmininkui Albinui Vaičiūnui - už vertingą informaciją apie parapijoje dirbusius kunigus, apie jos kaimus. Lukšietei Vilmai Jonaitienei - už sutikimą pasinaudoti jos diplominiame darbe sukaupta medžiaga apie Lukšių parapiją. Ir kitiems parapijos arba iš jos kilusiems žmonėms, kurie parašė, papasakojo atsiminimų, pateikė kūrybos, nuotraukų, padėjo atpažinti jose asmenis, suteikė kitokios informacijos: Teresei Pavalkienei (Lukšiai, Tatarės g. 8), Eugenijai Banaitienei, Antaninai Kupstaitienei, Aldonai Dailidienei, Salomėjai Šukevičienei, Algimantai Korsakienei, Onutei Dielininkaitienei, Viktorui Dielininkaičiui, Onutei Demikienei, Vincui Aleknavičiui, Ramutei Aleknavičienei, Marijonai Grigutienei, Albinai Pavalkienei (Lukšiai, Nemuno g. 20), Albinai Skladienei, Pranutei Zelenienei, Albinai Pavalkienei (Lukšiai, Siesarties g. 10), Jonui Kaunui, Birutei Matusevičienei, Aldonai Vasaitienei, Pranui Domeikai, Reginai Tamalionienei, Daivai Pavalkienei (Lauciškių g. 1), Eglei Jomantienei, Kęstučiui Jomantui, Linai Poškevičiūtei, Gražinai Strimaitienei, Stasei Burkšaitienei, Jolitai Zokienei, Nijolei Šapolienei, Danutei Varnauskienei, Broniui Urbonui, Linai Varnauskienei, Giedrei Ižganaitienei, Valdui Paukščičiui, Vitui Merčaičiui, Algimantui Bindokui, Jonui Stratkauskui, Romui Skaizgiriui, Edvardui Macaičiui, Rigimantui Stanaičiui, Česlovai Jakštytei, Stasiui Gvildžiui, Aurelijai Baužytei, kun. Virginijui Grigučiui, kun. Kęstučiui Žemaičiui, Vilkaviškio vyskupijos kurijos archyvarei Laimutei Rimkevičiūtei, seniūnui Vidui Cikanai.

Klebonui Gvidui Pušiniaičiui - už paaiškinimus, patarimus, pavežėjimą ten, kur buvo tikimasi rasti parapijos istorijos medžiagos.

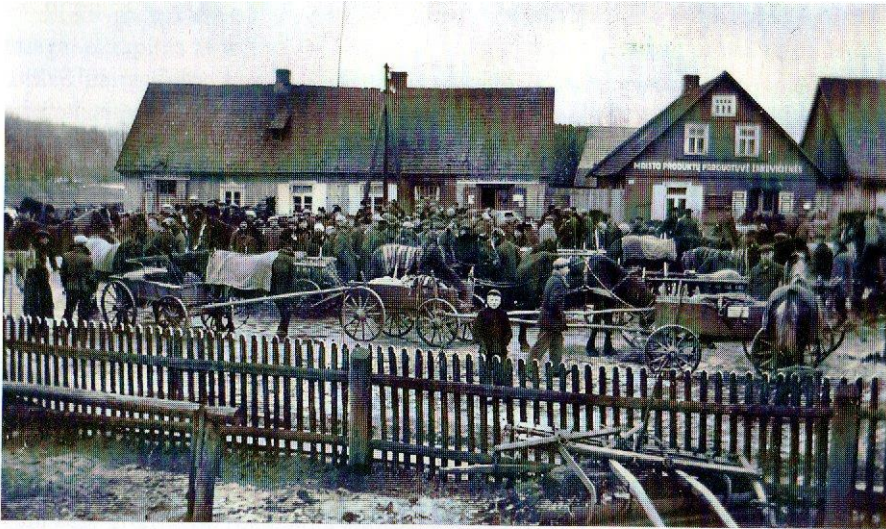
Vytautas Armonavičius

PARAPIJOS ISTORIJS APŽVALGA

Lukšių parapija - viena iš didesnių Šakių dekanate. Ji ribojasi su Šakių, Plokščių, Ilguvos, Sutkų, Paluobių, Griškabūdžio ir Sintautų parapijomis. Jai priklausanti teritorija ir kaimai šiek tiek keitėsi. Seinų parapijos 1912 m. leidinyje („Rubricella sive ordo divini officii...“) nurodyti 76 kaimai. 1912 m. buvo įsteigta Paluobių parapija ir jai buvo priskirti kai kurie Lukšių parapijos kaimai: Agurkiškė, Dirsiai (Degimiškė), Paliėpynė, Sabinė, Samuolynė (Marmiškė), Zypliškė (Nabagai), Žvikinė. 1921 m. buvo įsteigta Sutkų parapija, kuriai taip pat buvo priskirta dalis Lukšių parapijos kaimų: Akmenynė, Gerdžiai, Gražiškiai, Kerai (dalis), Marčiukai, Putriškė, Matijošiškė (dalis), Skubriai (dalis), Spruktiškė, Žardvieta. Nepriklausomoje Lietuvoje nuo 1921 m. Lukšių parapijai priklausė šie kaimai: Adomiškiai, Akėčiai, Aržuolupiai, Auškadariniai, Bališkiai (Pekliškės pievos), Bartkai (Zablūdis), Beduonė (Rūdininkai), Berūkštiškė (Buliai), Bernotai (Degučiai), Briediškė, Dovydiškė (Šiaučynė), Germuoliai (Degutiškė), Girniai (Mockabūdis), Jurbūdžiai, Radariniai, Kampiniai, Kerai (dalis), Kleviniai, Kriauniškė, Kūdros, Kumpupiai (Vilkšikiai), Kuoriškė (Suopaičiai), Kupriai, Lauciškiai, Lazdinė (Milkai), Lepšiai, Liepalotai, Lukšių bažnytkaimis, Lukšeliai, Matijošiškė (dalis), Muštinė, Naikai, Orija, Oškiniai, Peleniai, Petkūniškė (Žemaičiai), Pikčilingiai (Degimiškės), Plėgai, Plyniai, Pūdymai, Pūstauniškiai (Kriaučiūnai), Ragiškė, Rugieniai, Skubriai (dalis), Stalioriai, Steponkiškiai, Stukšiai, Strankauskai (Antožėlė), Stumbriškė (Grybinai), Suopiai, Šiaudiniai, Šilvietė (Bezdoriai), Šilgaliai (Kunigėliai), Šiopininkai (Mažieji Būdviečiai), Šmuiliškė, Šunkariai, Švediš- kiai, Tūbeliai, Ūseliai, Ūsai, Varnašilis (Vanagyne), Vidušilis, Vilkupis (Mamai), Virvagaliai (Būdvietis), Zypliabūdis, Zyplių dvaras. Šiuo metu (2008) dalies išvardintų kaimų oficialiojoje statistikoje nėra, dalis neturi gyventojų, tačiau jokių oficialių parapijos ribų pakeitimų nuo anų laikų nebuvo padaryta. Parapijos ir seniūnijos ribos ne visai sutampa: minėti Sutkų parapijos kaimai priklauso Lukšių seniūnijai, kai kurie Lukšių parapijos kaimai (Aržuolupiai, Auškadariniai, Būdviečiai, Licpkartai, Stumbriškė) nepriklauso Lukšių seniūnijai. Bridžiai - Lukšių seniūnijos, Sintautų parapijos. Gyventojų parapijoje - apie 3000. Lukšiuose - 1664, Liepalotuose - 328, Plyniuose - 133, Lepšiuose - 145, Akėčiuose - 102, Miliškiuose - 66. Kai kurie kaimai turi nedaug gyventojų - po du (Pikčilingiai, Šiopininkai, Ūsai) ar po vieną (Jurbūdžiai, Lazdinė).

Lukšiai ir kiti aplinkiniai kaimai nuo jų įsikūrimo pradžios (XVII a. pab.) iki 1795 m. buvo Sintautų filijos, kuri priklausė Veliunos bažnyčiai, Žemaičių vyskupijai, dalis. Iš pradžių - Virbalio, o nuo 1752 m. - Veliunos dekanatui. Prūsijos valdžioje - Sintautų parapijos (įsteigta 1800 m.) dalis. Apie Lukšių parapijos pradžią „Lietuvių enciklopedijoje“ (Bostonas, 1958, T. XVI, P. 514) rašoma: „įkūrus Vygrių vyskupiją, Lukšiai padaryta 1808 parapija.“ Dabartiniai tyrinėtojai nėra tokie kategoriški: „1808 m. bažnyčia (Lukšių - V.A.) praktiškai

tapo savarankiška teritorine filija (Sintautų - V.A.), aptarnaujama komendoriaus“ („Lietuvos sakralinė dailė“, 2006, T. I, P. 583). Ji priklausė Vygrių vyskupijos

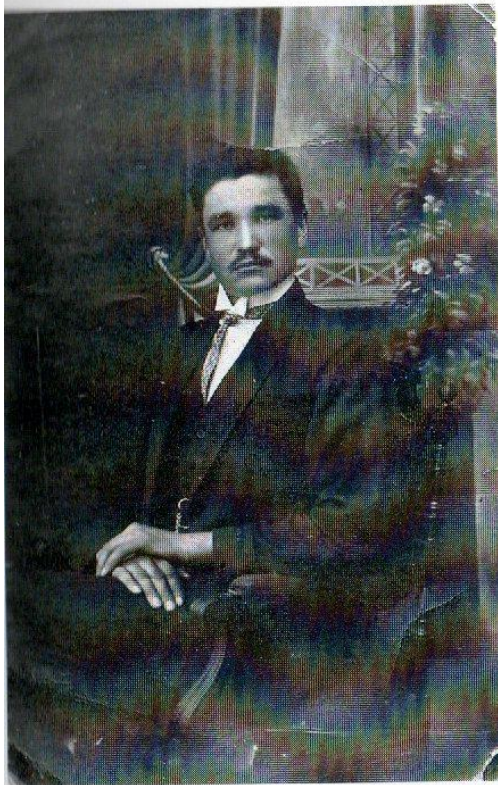

Lukšių turgaus aikštė 1942 m.

Virbalio dekanatui. Tame pačiame šaltinyje nurodoma ir priežastis, kodėl oficialiai nebuvo vadinama parapija: „Ji neturėjo reikiamos fundacijos.“ Tą fundaciją suteikė Zyplių dvaras tik vėliau, apie 1830 m. Tačiau šaltiniai nurodo svarbiausią dalyką - savarankiškumą. Kai Sūduva atsidūrė carinės Rusijos valdžioje, buvo įsteigta (1818) Seinų vyskupija. Šios vyskupijos iš pradžių Marijampolės, o vėliau Vladislavovo (Naumiesčio) dekanatams ir priklausė Lukšių parapija. XIX a. Lukšių parapija buvo didelė: 1831 m. - 2840 katalikų, 1841 m. - 3130, 1851 m. - 4259, 1861 m. - 4234. Turėjo kuratorių, administratorių, du, kartais ir tris vikarus.

XX a. pradžioje atgauta spaudos laisvė sudarė geresnes sąlygas visuomeniniam, kultūriniam gyvenimui, taigi ir religiniam švietimui. 1909 m. į Zyplių valsčių atėjo 83 egz. lietuviškų laikraščių, iš to skaičiaus 55 egz. katalikiškojo „Šaltinio“. 1910 m. jau 140 egz., „Šaltinio“ 69. Aktyvus šio laikraščio bendradarbis ir platintojas buvo Juozas Užupis (1894-1941) iš Švediškių kaimo, kurio likimas vėliau susiklostė tragiškai - mirė vežamas į Sibirą ir buvo išmestas iš vagono. Spauda, švietimas skatino žmonių aktyvumą, reiklesnį požiūrį ir į bažnyčią. Kai kurių parapijiečių nepasitenkinimą sukėlė lenkų kalba bažnyčioje skaitoma Evangelija, nors tos tautybės asmenų Lukšių parapijoje buvo vienas kitas, o ir tie mokėjo lietuvių kalbą. Apie tai rašė Pranas Kriaučiūnas spaudoje („Vilniaus žinios“, 1905, Nr. 216).

Vykstant nepriklausomybės kovoms, Seinai buvo lenkų užgrobti. Pradėjusi ten veikti lietuviška kunigų seminarija buvo uždaryta. Ji išsikėlė į Zyplių dvarą, kuriame veikė 1919- 1922 m. Buvo įkurta (1926) Vilkaviškio vyskupija. Šios vyskupijos Šakių dekanatui ir priklausė Lukšių parapija. 1940 m. ji turėjo 3750

Katalikiškos spaudos bendradarbis ir platintojas Juozas Užupis

tikinčiųjų. Kaip liudija 1939 m. bažnyčios vizitacijos protokolas, didžioji parapijos gyventojų dalis buvo praktikuojantys katalikai, tik apie 200 nėjo išpažinties ir apie 50 nelankė bažnyčios. Parapijiečių sąmoningumą, pastangas šviestis liudija gausiai skaitoma spauda. Populiarūs buvo „Mūsų rytojūs“, „Ūkininko patarėjas“, „Pavasaris“, „Šv. Petro varpelis“, „Šaltinis“, „Mūsų laikraštis“ ir kiti leidiniai. Katalikų veikimo centro vyrai sumanė įkurti biblioteką. Jai knygų aukojo ir organizacijos nariai. Biblioteka rūpinosi kun. Jonas Babilius. 1940 m. ji pradėjo veikti.

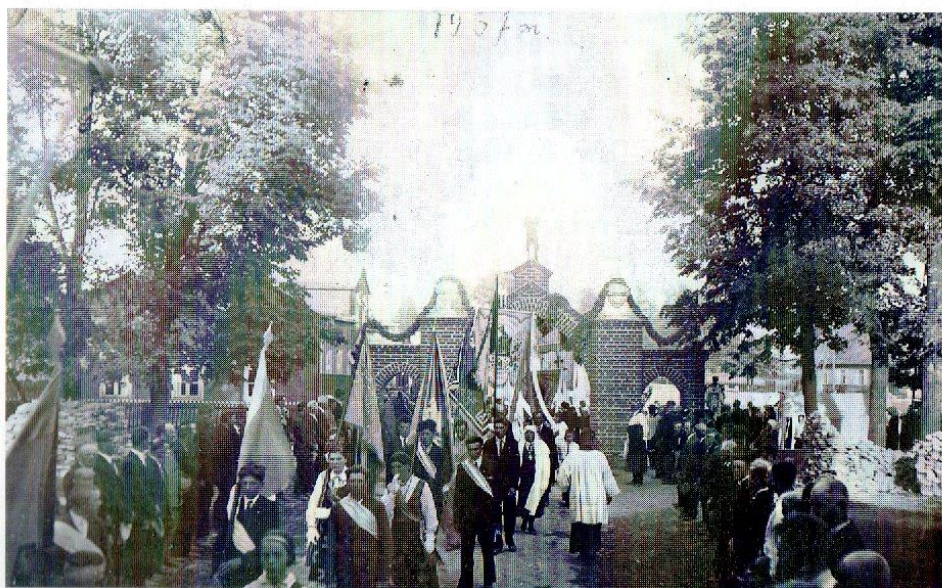
Iki okupacijos parapijos turtą sudarė bažnyčia, klebonija, špitolė, pastatas su sale ir senelių prieglauda, kluonas, du tvartai, bulvinė, malkinė, 8 ha žemės, sodas.

Karo metais (1944), frontui sustojus tarp Lukšių ir Šakių, miestelio ir aplinkinių kaimų gyventojai buvo evakuoti. Tuo laiku vikaras Boleslovas Ligeika šv. Mišias laikė Staliorių koplytėlėje.

Sovietinės okupacijos metais parapija nukentėjo. Skaudūs buvo trėmimai, kurie prasidėjo jau 1941 m. Tais metais buvo išstremtos vaistininko Jono Kalvelio, pieninės darbininko Stasio Sprindžiūno, buvusio viršaičio Petro Ulinsko šeimos. Noriisuke atsidūrė ir du iš Lukšių parapijos kilę karininkai: Antanas Petkūnas ir luozas Tėvelis. Ten jie abu ir mirė. Iš Vilkaviškio buvo išvežta knygnešio duktė mokytoja Marytė Pavalkytė-Bačanskienė. Trėmimai atsinaujino po karo. Atgimimo metais buvo surinkta medžiagos apie tuo laiku Lenino kolūkio teritorijoje gyvenusias šeimas, nukentėjusias nuo trėmimų. Paaiškėjo, kad tokių šeimų (ar pavienių asmenų) buvo 58, o nukentėjusių asmenų (įskaitant ir tremtyje mirusius bei gimusius) - 233. Keletas konkrečių pavyzdžių: Juozo Andriulaičio šeimos nukentėjo 6 asmenys, Prano Gailiūno - 6, Albino Puskunigio - 7, Juozo Dielininkaičio — 4, Jono Kalvaičio - 7, Antano Valaičio - 7, Antano Šalniaus - 9, Vinco Moleikaičio - 9, Prano Stanaičio - 9, Vacio Bartkaus — 7 ir t.t. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos Šakių skyrius yra paskelbęs („Mus

skaičiavo vagonais", Kaunas, 2007) viso rajono tremtinių sąrašą, kuriame - 5007 asmenys. Iš to skaičiaus - 273 iš Lukšių parapijos. Šis sąrašas gali būti ir ne visas, skaičiai šiek tiek ir netikslūs. Daugiausia buvo ištremti į Krasnojarsko kraštą arba Irkutsko sritį. Kaip liudija atsiminimai, ir tremtyje žmonės neišsižadėjo tikėjimo, laikėsi papročių, kiek tai buvo įmanoma nelaisvės sąlygomis.

Tuo laiku buvo sunaikintos, sunyko koplyčios Gerdžiuose, Švediškiuose, Šilgaliuose, Stalioriuose, Stumbriškėse. Pelenių koplyčia ne tik buvo sugriauta, bet ir išdraskyti, išniekinti Tomo Potockio palaikai. Parapiją slėgė mokesčiai. 1952 m. uždėtas toks draudimo mokestis: bažnyčios - 2750 rub., kitų pastatų - 3300 rub., žemės - 219 rub. Iš viso - 6269 rub. Buvo varžomos tikinčiųjų teisės ir laisvės: trukdoma katechizuoti vaikus, partijos nariams pareigūnams, specialistams dėl bažnyčios lankymo (net mirus patiems artimiausiems žmonėms) grėsi nemalonumai. Buvo sekami kunigai, stebimi bažnyčios lankytojai. Mokyklose buvo nuolat reikalaujama teikti žinias apie patarnaujančius ir lankančius bažnyčią mokinius. Bažnyčios šventoriuje buvo užpultas saugumiečių ir sumuštas klebonas Lionginas Kunevičius reikalaujant prisipažinti, kad bendradarbiauja pogrindžio spaudoje. Bažnyčioje buvo atimti lapai su parašais, reikalaujančiais išlaisvinti suimtus kunigus. Dėl persekiojimų kai kas tuoktis, krikštyti vaikus buvo priversti paslapčia tolimesnėse bažnyčiose. Kartais parapijiečiai bandydavo priešintis, ieškoti teisybės. 1972 m. kai kurių mokinių tėvai pasiuntė raštą vyskupui, kuriame skundėsi, kad jų bažnyčią lankantys vaikai pajuokiami, pravardžiuojami, žeminami. Jie kartu gynė kleboną Kazimierą Montvilą teigdami, kad patys vedė vaikus į bažnyčią, kad kunigas nekaltas. Tačiau klebonas vis tiek buvo iškeltas į kitą parapiją. Tokiomis sąlygomis valdžios kontroliuojamas veikė Parapijos komitetas, kurio pirmininkai buvo Antanas Kaunas, Jonas Gulbinas, Antanas Krištolaitis, Justinas Bendoraitis.

Vyskupo Mečislovo Reinio sutikimas Lukšiuose 1937 m.

Lukšių parapijos žmonės aktyviai dalyvavo įvykiuose, kurie padėjo atkurti Lietuvos nepriklausomybę ir ją įtvirtinti: mitinguose, susirinkimuose, Baltijos kelyje, rinkimuose į Aukščiausiąją Tarybą. 1991 m. sausio mėnesį daugiau kaip šimtas parapijos žmonių saugojo svarbius valstybės objektus nuo galimos okupantų agresijos. Dažnai tai darė šeimos: Jonas ir Asta Andriulaičiai, Vacys ir Adelė Bartkai, Justinas ir Ona Bendoraičiai, Česlovas, Valentinas ir Petras Duobai, Saulius ir Laima Kairiai, Vincas, Algimanta ir Gintaras Korsakai, Antanas ir Elena Kubiliai, Romas ir Genė Užupiai, Antanas, Adelė ir Vytautas Eidukaičiai, Algis, Irena ir Astrida Kabacevičiai ir kitos. Lukšiečiai gynė ne vien Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, bet ir tikėjimo laisvę. Ta laisve jie jau naudojosi - perlaidojo, pagerbė žuvusius partizanus, kryžiais įamžino sunaikintus kaimus, sodybas, galėjo laisvai švęsti valstybines ir religines šventes. Išreiškė paramą ir Sintautų parapijos žmonėms, pasiryžusiems atstatyti sugriautą savo bažnyčią. Lukšių bažnyčioje tam reikalui buvo surinkti 5503 rubliai. Lukšių kolūkis skyrė 10000 rublių. Dar ir individualiai aukojo rublių, talonų, litų nemažai žmonių: Marytė Pavalkytė, Ona Mozūrevičienė, Ona Kuncaitienė, Ona Kriščiūnaitė, Pranas Viliumaitis, Salomėja Sukevičienė, Salomėja Rudzevičienė, kun. Lionginas Kunevičius ir kiti.

Nepriklausomoje Lietuvoje parapijos gyvenimas neturi jokių išorinių trukdžių. Daug kas priklauso nuo parapijiečių iniciatyvos, aktyvumo. Sąjūdžio, Atgimimo

Pina bažnyčiai vainikus apie 1954 m. Iš kairės: Eugenija Dailidaitė-Cinaitienė (Šilgaliai), Elena Pavalkytė-Ripinskienė (Šilgaliai), Antanina Pranaitytė-Kriščiūnienė (Naikiai), Zita Šilingytė (Tubeliai), Vincas Grygentis (Plyniai), Eugenija Kairaitytė-Pakarklienė (Tubeliai), Teresė Suodaitytė-Pavalkienė (Tubeliai), zakristijonas Antanas Valaitis (Lukšiai), sanitarė Liudutė Jančaitytė

metais šių ypatybių netrūko, bet vėliau, iškilus ūkiniams, materialiniams sunkumams, entuziazmas ėmė blėsti. Poveikį daro ir įtakingų politikos, verslo, žiniasklaidos jėgų nuolatiniai užsipuolimai prieš bažnyčią kaip jėgą, trukdančią jų savanaudiškiems tikslams įgyvendinti. Visa tai neaplenkia ir Lukšių parapijos. Nedarnus kai kurių šeimų gyvenimas, girtavimas, vagystės (ne vien iš sodybų, bet ir iš kapinių), kelio ženklų, paminklų niokojimas naktimis, net savižudybės - šios ir kitos blogybės - tai akivaizdžios nutolimo nuo atsakomybės, doros ir tikėjimo apraiškos. Ir dėl to negalima kaltinti vien mokyklos ar jaunimo. Kaip gražu, kai per šv. Mišias šalia abiejų tėvų klaupiasi ir jų vaikai, bet tokių pavyzdžių, deja, nėra labai daug.

Kartu galima pasidžiaugti, kad parapijoje netrūko ir dabar netrūksta žmonių, nuoširdžiai tikinčių, sąžiningai, dorai atliekančių parapijiečio pareigas. Svarbios zakristijono pareigos. Anksčiau jas atliko Dailidė, Pranas Sprindžiūnas, Antanas Valaitis, Kęstutis Žemaitis (dabar kunigas, docentas, teologijos daktaras). Vidmantas Striokas (dabar Višakio Rūdos parapijos klebonas) ne tik patarnaudavo bažnyčioje, bet pritraukdavo jaunimą. Jis žinojo apie slaptą Liongino Kunevičiaus veiklą, padėjo jam apsisaugoti. Nemažai metų stropiai šias pareigas ėjo Vitas Pilypaitis. Šiuo metu nepaisydamas silpnos sveikatos nuoširdžiai dirba Gediminas Paukštys. Kunigo buitis, svečių išpūdziai priklauso ir nuo šeiminkės. Daug metų klebonui Vincui Merkevičiui patarnavo šeiminkė Marytė Randytė ir tarnaitė Onutė Jakštytė (palaidotos Lukšių kapinėse). Klebono Jono Grigaičio šeiminkė buvo Salomėja Mikelaitytė. Savo iškepta duona, išvirta uogiene ir kitais skanumynais daug metų pasitarnavo Marytė Sprindžiūnienė. Šeiminkavo ir Kunigunda Kunigaikštytė, kuri neatsisakė bet kokio darbo, kad pasitarnautų bažnyčiai. Buvo ir yra žmonių, kurie nors ir nepriklausydami jokioms organizacijoms, neturėdami jokių oficialių pareigų savo nuoširdžiu tikėjimu, darbu, sugebėjimais vieni pasitarnavo, kiti ir dabar pasitarnauja parapijai, bažnyčiai. Lukšietė Antanina Matusevičienė, kuri buvo gražiai vadinama Rožininke, augino rožes, kuriomis būdavo išpuošiami altoriai, pindavo vainikus. Puošti bažnyčią padėdavo Pranas ir Marija Ročkai. Daugiau kaip 30 metų vainikus, kuriais papuošiama Lukšių bažnyčia prieš Šv. Velykas, pina ir Pranutė Kubilienė. Be to, ji kasmet per Gavėnią nuostabiai išraižo kelias dešimtis margučių, kurių per šią šventę padovanoja vaikams, anūkams, kitiems artimiesiems bei pažįstamiems. Šio meno išmoko jaunystėje iš pusseserės Marytės Cinaitytės ir neišsižada jo iki šiol. Savo sugebėjimais žinomos ir kitos parapijos velykaičių margintojos: Janina Stankūnienė, Adelė Rimokaitienė, Salomėja Šukevičienė, Birutė Orentienė, Stasė Žukauskienė, Ramutė Aleknavičienė, Rita Jucaitytė. Marcelė Kurytė siuvo tautinius drabužius, kuriais pasipuošdavo bažnyčią lankančios moterys. Nemažai metų maldomis ir

giesmėmis patarnavo Bronius Bukšnys. Su pagarba parapijiečiai mini kapų, šventoriaus tvarkytoją Genovaitę Bacevičiūtę. Prie bažnyčios remonto, šventoriaus tvarkymo darbų yra daug prisidėjęs Juozas Matusevičius. Išvykas į Šiluvą organizuoja Marytė Bilevičienė.

Dalyvavimas šv. Mišiose, parama bažnyčiai - svarbios, bet ne vienintelės tikrojo parapijiečio savybės. Dar labai svarbu, koks žmogus išėjęs iš bažnyčios: kaip jis dirba, koks šeimoje, kaip rūpinasi namais, sodyba. Lukšių seniūnijos nominacijos „Žmogus yra didis“ už rūpestingą savo vaikų išauklėjimą pripažintos Birutei ir Gediminui Bikmanams, Birutei ir Pranui Vasaičiams. Dalijai ir Vidmantui Plėšikams, Birutei ir Jonui Orentams - už savų vaikų ir globotinių išauklėjimą. Gražių, tvarkingų sodybų parapijoje daug. Gal kiti neįsižeis, jei paminėsime šias: Birutės ir Jono Orentų, Nijolės ir Antano Šapolų, Janinos Onos ir Prano Damušių, Česlovos ir Antano Jesevičių, Algimo ir Viktorijos Stanislovos Dailidžių, Danutės ir Juozo Bandžų.

Pagarbos verti tie tėvai, kurių vaikai patarnavo arba ir dabar patarnauja kunigui per šv. Mišias. Okupacijos metais tai ištikimai darė Egidijus Pavaikius. Dar tuo laiku patarnavo ir Darius Kazokas, Robertas Valaitis, Rolandas Valaitis, Mindaugas Totoraitis, Gintaras Totoraitis, Andrius Krištolaitis, Darius Andriulaitis, Rimantas Šilas, Mindaugas Matusevičius ir kiti. Šiuo metu šias garbingas pareigas atlieka Algimantas Korsakas, Mindaugas Korsakas, Vytautas Korsakas, Titas Bukšnys, Gintaras Utmanas, Vytautas Alyta, Modestas Mončiakas, Jonas Šareika, Albertas Šareika ir kiti. Iš Evangelijos per šv. Mišias paskaito Milda Gailiūnaitė, Simą Burkšaitytė, Adas Burkšaitis, Greta Plaušinytė. Kiti nuolatiniai bažnyčios gyvenimo talkininkai yra Jonas Kubilius, Jonas Šimkus, Pranutė Zelenienė, Valdas Zelenius, Jonas Kaunas. Daug jėgų bažnyčios puošimui, tvarkymui atiduoda Elena Paukštienė. Ypatingos pagarbos verti Juozas ir Marijona Grigučiai, kurių gausioje šeimoje užaugo kunigas Virginijus Grigutis. Motina didžiuojasi dokumentu, kurio turinys toks: „Jo Šventenybė Jonas Paulius II suteikia ypatingą Apaštališkąjį Palaiminimą Marijonai Grigutienei, 2000 m. balandžio 2 d. mininčiai 55 metų jubiliejų.“

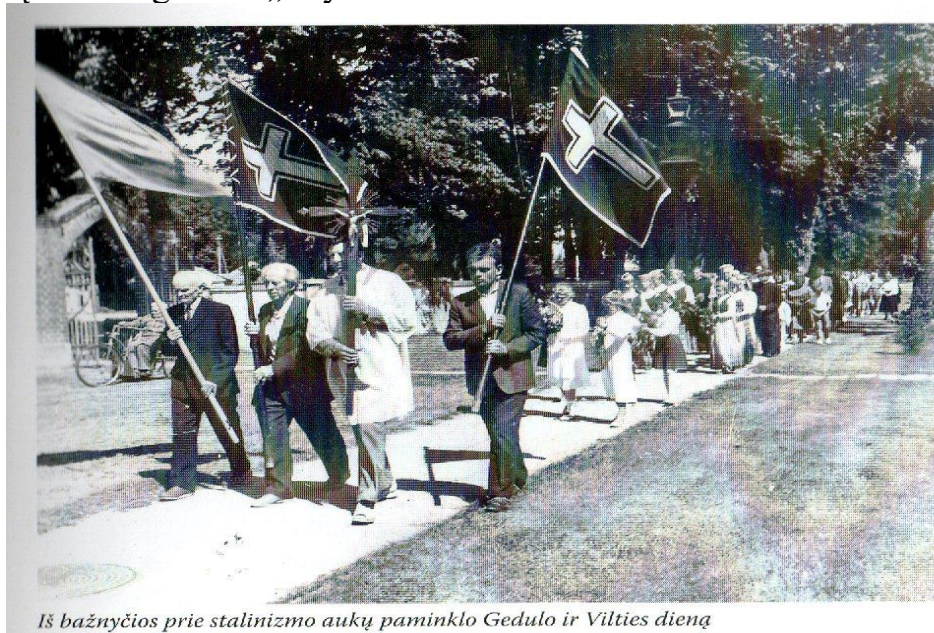
Atskirai reikia paminėti ir aktyvią bendruomenės centro „Tėviškė“ veiklą. Pirmininkė - Janina Gurgždienė, išdininkė - Giedrė Ižganaitienė. Valdybos nariai - Virginija Regina Bartkuvienė, Darius Bilskis, Gintaras Girdauskas, Stasė Kepalavičiūtė, Rima Laukaitienė, Antanas Mačiulis, Algimantas Sola, Rigimantas Stanaitis, Teresė Ulinskienė, Birutė Žemaitienė ir Darius Žukaitis. Aktyvūs Akėčių kaimo žmonės. Vos tik atkūrus nepriklausomybę, to kaimo moterys atgaivino seną paprotį - gegužines pamaldas. Kiekvienais metais susirinkusios į kokią nors sodybą jos prie papuošto Švč. Mergelės Marijos paveikslo gieda gegužines giesmes. Vito Jonaičio ir Aleksandro Bilskio iniciatyva atstatytas kaimo kryžius. Ypatingos pagarbos vertas visų šio krašto

Koplytėlė Pelenių kaimo kapinėse

kaimų žmonių draugiškumas ir vieningumas per šermenis, laidotuves.

Tai pavyzdys visai parapijai. Gali būti, kad tokį žmonių bendruomeniškumą lemia ir šimtametės tradicijos. Apie vieną Aldona Maccvičienė knygoje „LiepaloLai - Zanavykų kampelis" taip rašo: „Ten, kur stovėjo kaimo pirtis, kalvė, pieninė, šalimais prie kelio tarp liepų ir ąžuolų, ant Siesarlies kranto, stovėjo kryžius. Kryžiaus dienomis (gegužės mėnesį) anksti vienas žmogelis sutrimituodavo nuėjęs į sodybas iš rago, ir kaimo žmonės, išgirdę rago garsą, palikę savo pradėtus darbus, skubėdavo prie kryžiaus. Saulei tekant, suskambėdavo vyrų ir moterų balsais giesmė „Kryžiau šventas“.

Iš bažnyčios prie stalinizmo aukų paminklo Gedulo ir Vilties diena

Svarbus įvykis parapijos gyvenime - vyskupo apsilankymas. Be kitose knygos vielseose minimų, būta jų ir daugiau. 1911 m. gegužės 23-25 dienomis Lukšiuose lankėsi Seinų vyskupas Antanas Karosas. 1937 m. birželio mėnesį - vyskupas Mečislovas Reinys. 1986 m., minint Lukšių bažnyčios 100-ąsias konsekracijos metines, lankėsi vyskupas Juozas Preikšas. 2003 m. Lukšiuose lankėsi du Vilkaviškio vyskupijos ganytojai: vyskupas Rimantas Norvilą ir vyskupas emeritas Juozas Žemaitis MIC. Sutvirtinimo sakramentą abu vyskupai suteikė nemažam būriui jaunų katalikų. Vyskupas ragino parapijiečius stiprinti bendruomeniškumą, ne tik dalyvauti šv. Mišiose, bet ir burtis į grupes pagal interesus. Vaisėms bažnyčios šventoriuje prasmingumo suteikė bažnyčios choras, Liepalotų kaimo kapela, Lukšių vaikų darželio auklėtiniai. Sutvirtinimo sakramentai parapijoje vyskupo buvo suteikti ir 2006 bei 2007 m.

Religiniam gyvenimui vadovauja Pastoracinė parapijos taryba, kuriai priklauso šie asmenys: klebonas Gvidas Pušinaitis (pirmininkas), Jonas Bakas, Janina Gurgždienė, Vida Žemaitienė, Egidijus Pavaikius, Mindaugas Matusėvičius, Jonas Kaunas, Robertas Valaitis, Gražina Strimaitienė, Ramutė Steponavičienė, Sigitas Bendorius, Vytautas Armonavičius. Ji rūpinasi bažnyčios, klebonijos turto gausinimu, klebonijos aplinkos tvarkymu, parapijos jubiliejumi. Taryba suorganizavo susitikimus su poete Česlova Jakšyte ir dainų kūrėja bei atlikėja Marija

Pašventinta trispalvė nešama iš bažnyčios prie mokyklos 1989 m. vasario 16 d.

Lukštiečiai Baltijos kelyje 1989 m. rugpjūčio 23 d.

Karaliūtė, taip pat su katalikiško žurnalo „Artuma“ darbuotojais. Ji surinko 80 parapijiečių parašų, palaikančių santuokinės šeimos įstatymo projektą, ir pasiuntė juos į seimą

Parapijos veikla neapsieina ir be finansinės paramos. Malonu, kad tokią paramą jai suteikia seniūnijos įmonės: UAB „Gahlert tekstilė“ (vadovas Sigitas Bendorius). Lukšių ŽŪB (pirmininkas Jonas Pranaitis), Julijos Dainelienės įmonė, Kristinos Jančaitienės įmonė, UAB „Uriga“ (direktorius Vytas Andriuškevičius), Ričardo Molotoko įmonė. Lėšų bažnyčiai aukoja parapijiečiai ir asmeniškai. Paminėtina užsienio lietuvių parama. Kazimiero ir Klementinos Slyžių iniciatyva ir lėšomis klebonas Gvidas Pušinaitis 2000 m. lankėsi Kanadoje. Ten kun. Jono Staškevičiaus globojamas lankėsi lietuvių parapijose ir surinko aukų bažnyčiai, klebonijos statybai. Šiam reikalui paaukoję yra ir Juozas Domeika (Anglija), kun. mons. Viktoras Skilandžiūnas (Kanada).

KAI KURIE SKAIČIAI

Įsigalėjus krikščionybei, bažnyčia ėmė daryti įtaką ir vedybų tradicijoms, apeigoms. Viena iš tokių tradicijų - vieši užsakai bažnyčioje. Kad jos buvo laikomasi Lukšių parapijoje, paliudija išlikusi 1931 - 1953 m. kunigų rašyta „Užsakų knyga“, joje nurodyta jaunikio ir merginos vardas, pavardė, kaimas, parapija ir trys užsakų datos. Pavyzdžiui, 1939 m. įrašas: „Jonas Gulbinas,

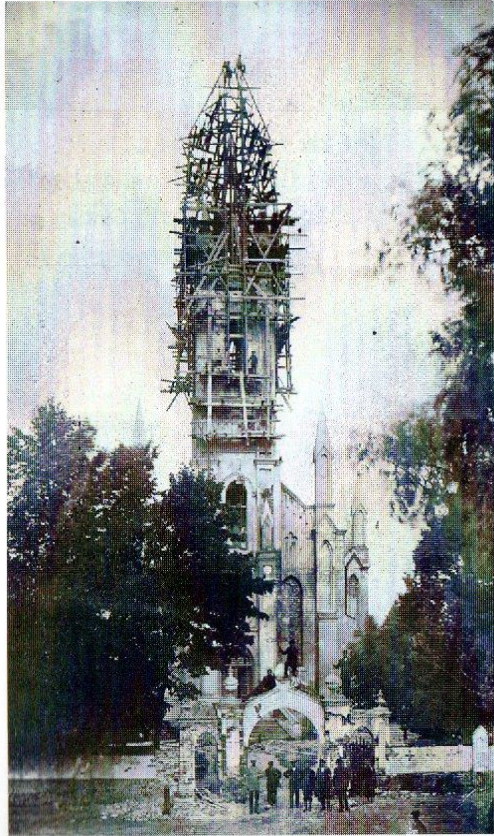
jaunikis Lepšių kaimo, su Petronėle Matusevičiūte, mergina Švediškių kaimo, abudu Lukšių parapijos." Užsakai gegužės mėnesį: 14, 18 ir 21 dienomis. Kartais užsakai sutampa su kokiomis nors svarbiomis datomis. Bronislovo Bukšaičio iš Plynių kaimo ir Liudvinos Gulbinaitės iš Lepšių kaimo tretieji užsakai užrašyti per Vasario 16-osios šventę (1936-02-16). Petro Suopio iš Tūbelių kaimo ir Marijonos Paškauskaitės iš Kadarinių kaimo tretieji užsakai sutapo su karo pradžia (1941-06-22). Okupacijos metais atsiranda ir įrašų be užsakų datų. Kartais ir su prierašu: „Be Mišių." Ši knyga paliudija ir santuokų parapijoje skaičių. Nepriklausomybės metais jis beveik pastovus: 1931 m. - 57, 1933 m. - 52, 1935 m. - 54, 1939 m. - 50. Karo metais, kai Lukšiai atsidūrė mūšių zonoje, ir sunkiais pirmaisiais pokario metais santuokų skaičius labai sumažėjo: 1944 m. - 15, 1945 m. - 2, 1946 m. - 13. Vėliau jis padidėjo, bet nepasiekė prieškarinio lygio.

Koks gimusių ir mirusių asmenų santykis? Seniūnijos (jos teritorija šiek tiek nesutampa su parapijos) žiniomis 1968 m. gimė 74, mirė 51 asmuo; 1970 m. - 62 ir 39; 1971 m. - 73 ir 36; 1972 m. - 55 ir 38; 1981 m. - 45 ir 57; 1982 m. - 52 ir 46; 1983 m. - 53 ir 46; 1990 m. - 56 ir 54; 1991 m. - 47 ir 49; 1992 m. - 46 ir 43; 2003 m. - 26 ir 33; 2004 m. - 36 ir 41; 2005 m. - 18 ir 32. Kaip rodo pateikti ir nepateikti kitų metų skaičiai, XX a. 7-ame, 8-ame dešimtmėčiuose gimusių buvo daug daugiau negu mirusių. Nuo 1978 m. mirusių skaičius ima viršyti gimusių skaičių, bet skirtumas dar nedidelis, vienais kitais metais dar gimusių truputį daugiau.

Tik paskutiniaisiais XX a. ir pirmaisiais XXI a. metais mirimų skaičius ėmė smarkiai lenkti gimimų skaičių. Dar viena tendencija - gimimų mažėjimas (nuo 74 iki 18), nors seniūnijos (parapijos) gyventojų skaičius taip labai nesumažėjo.

LUKŠIŲ ŠV. JUOZAPO BAŽNYČIA

Pirmąją bažnyčią Lukšiuose 1735 m. pastatė Veliuonos seniūnas Adomas Tadas Chodkevičius. Kai kurie šaltiniai nurodo vėlesnius (1749-1750) metus. Ji buvo medinė, ant mūrinių pamatų, kryžminio plano, su dviem koplyčiom. Varpinėje kabojo trys varpai. Vienas iš jų, išlietas J. A. Bejmano Karaliaučiuje 1786 m., išlikęs iki šių dienų. 1800 m. Šv. Juozapo titulu buvo konsekruota Vygrių vyskupo Pranciškaus Mykolo Karpavičiaus. Šv. Juozapas - Mergelės Marijos vyras, tobulo tėvo, parengusio Jėzų dieviškai tarnystei, pavyzdys. 1621 m. popiežius Grigalius XV kovo 19 dieną paskelbė Juozapo švente. Šis vardas - didelė garbė ir atsakomybė parapijai, bažnyčiai, dvasinio gyvenimo orientyras.

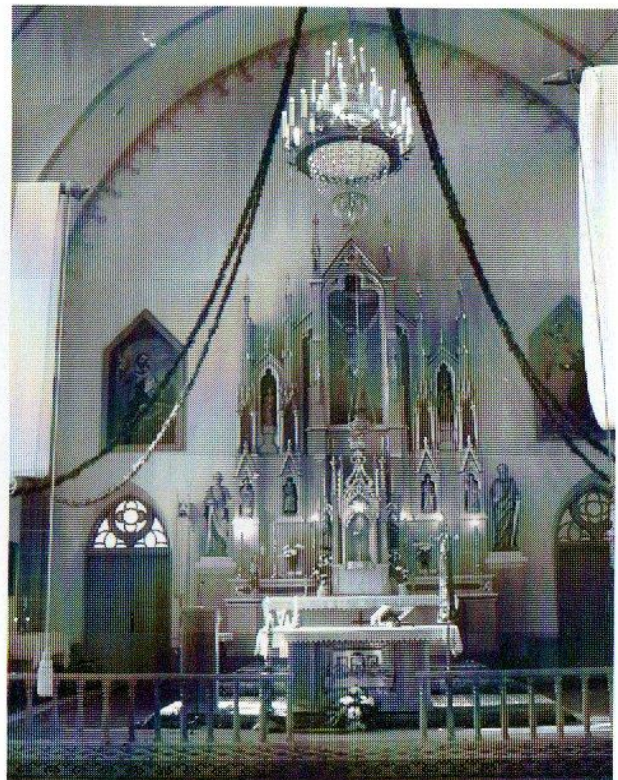

Remontuojamas Lukšų bažnyčios bokštas. XX a. 3-iasis dešimtmetis

XIX a. viduryje Lukšų bažnyčios būklė jau buvo kritiška. Zyplių dvarininkas Jonas Bartkovskis mirdamas naujai bažnyčios pastatyti paliko 10 tūkstančių auksinų. 1860 m. pagal Kalvarijos apskrities architekto Leopoldo Salkovskio projektą pradėta statyti nauja mūrinė neogotikinė bažnyčia. Statybą prižiūrėjo architektas J. F. A. Bojanovskis. Dėl 1863 m. sukilimo statybos darbai sustojo ir buvo atnaujinti tik 1870 m. Baigtos mūryti sienos, uždengtas stogas, pradėti mūryti skliautai. Jie įgriuvo, ir statyba vėl kurį laiką sustojo. Ji buvo baigta lik 1877 m. Tų metų gruodžio 23 d. Lukšų kuratorius Kazimieras Vaišnora naują bažnyčią pašventino Šv. Juozapo titulu, o gruodžio 25 d. pradėtos pamaldos. 1886 m. bažnyčią konsekrovo Seinų vyskupas Juozapas Oleka. Puošimo, turtinimo, remonto darbai nesustojo. 1901 m. parapijiečiam reikalui paaukojo po 15, 18 ar 21 kap. nuo margo. Buvo surinkta 3731

H. Erenbergas su žmona ir dukra

Lukšų bažnyčios didysis altorius, 2008

rub. Kunigas kalėdodamas surinko 2073 rub. 20 kap. 1910 m. visus tris altorius nudažė meistras Tomas Aleksa iš Antkalniškių kaimo (Veliuonos valsčiaus). 1912 m. buvo remontuojamas bažnyčios bokštas, įkeltas į jį kryžius. Tuos darbus atliko ūkininkas J. Didžbalis su savo darbininkais ir medžiagomis už 930 rub.

Pirmojo pasaulinio karo metais (1915) bažnyčia buvo apgriauta, joje kilo gaisrus, per kurį žuvo medinis inventoriųs, paveikslai. 1917-1918 m. kun. Juozo Stanaičio rūpesčiu ir parapijiečių lėšomis suremontuota. Remontuojama, turtinama buvo ir vėliau, nepriklausomybės metais. 1925 m. klebono Vinco Merkevičiaus rūpesčiu ir parapijiečių lėšomis atlikta nemažai darbų: sutvarkyti keturi apvalūs langai, padaryta baliustrada prie vargonų, lubos po vargonais, laiptai zakristijoje, įsigytas Šv. Pranciškaus paveikslas (500 litų) ir sietynas (900 litų). Vokietis H. Erenbergas (buvo vedęs lukšietę Valevičiūtę) aliejine tapyba išdekoravo bažnyčios sienas. Kompozicija virš didžiojo altoriaus „Paskutinis teismas“ vėliau, po karo, buvo uždažyta, kitos dvi („Viešpats Jėzus atrandamas šventykloje“ ir „Viešpats Jėzus žvejoja“) išlikusios iki šių dienų. 1931 m. kaip kun. Baltramiejaus Moleikaičio auka įsigyti nauji vargonai. Veiklumu pasižymėjo vikaras Povilas Grablikas. Jo rūpesčiu išdažytas bažnyčios vidus, įsigytas naujas tabernakulis, naujų bažnytinių vėliavų. Jis 1936 m. per Šv. Pranciškaus atlaidus surengė loteriją, kurios pelnas (1500 litų) buvo panaudotas šventoriaus tvarkymui. Išmūryta 200 metrų tvora su trimis geležiniais vartais, uždengta čerpėmis. Pagrindinius trijų arkų vartus papuošė kalvių brolių Jono ir Juozo Stanaičių varčios. Šventorių papuošė kryžiai.

Senasis Lukšių bažnyčios varpas

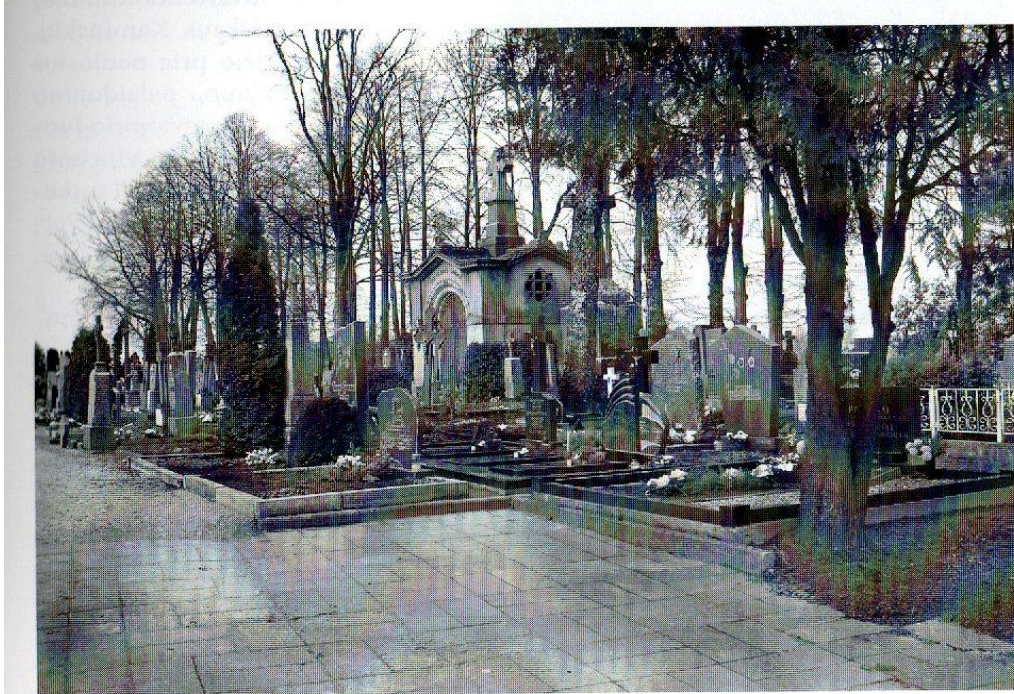
Antrojo pasaulinio karo metais (1944) bažnyčia vėl nukentėjo, po karo buvo remontuojama. 1957 m. šiek tiek statybinių medžiagų (cemento, medienos) gavo iš valdžios. Iš dekanalinės vizitacijos protokolų matyti, kad bažnyčia buvo remontuojama, jos turtas gausinamas ir vėliau. 1964 m., kai klebonas buvo Jonas Grigaitis, skarda buvo perdengtas stogas, atstatytas bokštas. 1969 m., kai dirbo jau klebonas Kazimieras Montvila, įsigyta 30 nikeliuotų žvakidžių, elektrifikuotas sietynas, sutvarkytos liturginės knygos, įsigyta 36 kėdės ir spinta zakristijoje. Antano Akevičiaus klebonavimo laikais perdažyta bažnyčia - vidus ir išorė, sutvarkyti langai, paausuoti šoniniai

altoriai ir sakykla, įsigytos trys naujos vėliavos, 8 komplektai tautinių drabužių, 18 baltų suknelių, du nauji paveikslai, atlikta kitų darbų. 1980 m. kolūkio pastangomis atliktas bokšto kryžiaus remontas. Klebonas Lionginas Kunevičius, ruošdamasis Lietuvos krikšto 600 m. jubiliejui, perdažė bažnyčią iš lauko, nubalino šventoriaus koplytėles, pastatė kryžių su užrašu: „Pal. Jurgis Matulaitis. Lietuvos krikštui 600“. 1986 m. į langus įstatyti vitražai (dailininkas Vytautas Purlys), juos restauravo Sigitas Laurinaitis. 1996 m. klebono Gvido Pušinaičio iniciatyva bažnyčia vėl perdažyta, pakeisti lietvamzdžiai, pamūryti pagrindinio įėjimo laiptai, plytelėmis nukloti takai aplink bažnyčią ir įėjimai. Darbus rėmė Lukšių žemės ūkio bendrovė, seniūnija. 2003 m. baigta statyti nauja erdvi klebonija.

Bažnyčioje yra ne vien liturginę, bet ir meninę reikšmę turinčių kūrinių. Keturiolika Kryžiaus kelio stočių paveikslų „yra įdomus ir retas XX a. pradžios provincinės tapybos pavyzdys“ (A. Giniūnienė). Reikšmingos keturios Nukryžiuotojo skulptūros ant kryžių: dvi kabo bažnyčios prieangyje, trečia - zakristijoje, ketvirta - virš švento vandens indo. Pastarąją sakralinio meno specialistė G. Surdokaitė apibūdina taip: „Nukryžiuotojo skulptūra iš kitų liaudies meistrų sukurtų šio siužeto skulptūrų išsiskiria profesionalėsne drožyba, tikslesnėmis proporcijomis.“ Vertinga skulptūra „Prisikėlęs Kristus“, kurią bažnyčia įsigijo XIX a. pradžioje. Didįjį altorių puošia Šv. Petro ir Šv. Povilo bei kitų šventųjų skulptūros, abipus jo - du paveikslai: Šv. Juozapo ir Šv. Stanislovo. Presbiterijoje - Šv. kun. Bosko ir Šv. Antano skulptūros. Puošybės elementų turi ir kiti altoriai, sakykla, kai kurios klausyklos. Vertingi, meniški keturi kielikai. Vienas iš jų įsigytas 1793 m.

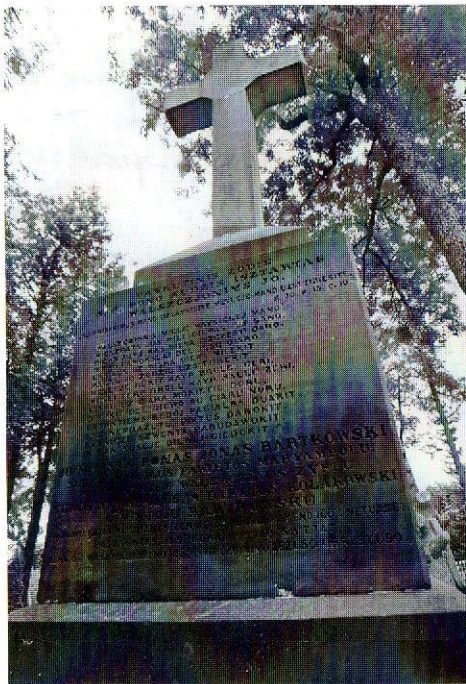
KAPINĖS

Lukšių kapinės yra pietiniame miestelio pakraštyje (anksčiau buvo už jo ribų). Šiaurinis pakraštys ribojasi su statoka atkrante ir nuo centro žiūrint jos atrodo lyg ant kalnelio. Kapinių forma keturkampė. Senosios dalies plotas - 1,34 ha. Kapinės supa medžiai. Vakarinis pakraštys buvo apsodintas ąžuolais, kurių dabar išlikę 10. Jiems apie šimtas metų. Kapinių plotas didėjo ir dabar jie jau atsidūrę jų viduryje. Naujoji vakarinė riba pažymėta tujų ir eglaičių eilėmis. Kiti pakraščiai apsodinti įvairiais medžiais: liepomis, ąžuolais, beržais, kaštonais ir kt. Seniau, prieškarinio Lietuvoje, vakarinė kapinių dalis buvo vadinama prūskapinėmis. Jose buvo laidojami šiame valsčiuje gyvenę vokiečiai. Ją nuo katalikiškosios dalies skyrė griovys. Dabar jų nelikę nė ženklo, čia jau kiti kapai. 1993 m. kapinės buvo išplėtos į vakarų pusę — pridėtas 0, 75 ha plotas. 1994 m. čia pradėta laidoti.

Lukšiu kapinės, 2008

Anksčiau kapinės buvo prie bažnyčių. Taip buvo ir Lukšiuose. Kai toks laidojimas buvo uždraustas, buvo iškeltos (1800) toliau. Jos buvo apjuostos grioviu su pylimu ir gyvatvore, vėliau (1873) atsirado lentų tvora. Vienas iš seniausių kapų - pirmojo Lukšiu klebono Izidoriaus Kudirkos, mirusio 1848 m. Vėliau greta buvo laidojami ir kiti čia dirbę kunigai.

Jono Bartkovskio kapas Lukšiu kapinėse

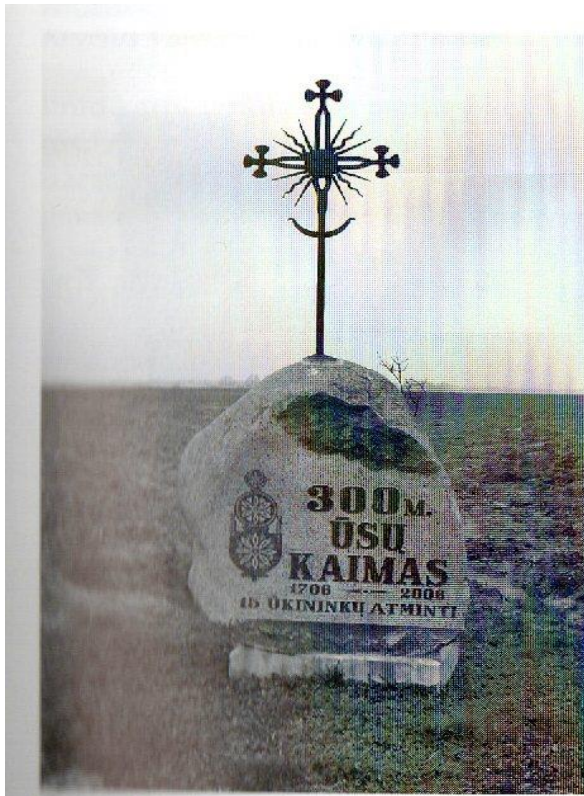
Be jau kitose knygos vietose paminėtų asmenų, čia palaidotas Zyplių dvaro įkūrėjas ir šeimininkas Jonas Bartkovskis (1782-1855). Rytinėje paminklo pusėje iškaltas lenkiškas tekstas, apibūdinantis velionį. Vakarinėje - panašaus turinio lietuviškas tekstas ir dar kun. A. Tatarės keturiolikos eilučių eiliuotas lietuviškas tekstas – dvasinis testamentas nuo jo priklausiusiems valstiečiams, kuriame užrašytas noras, kad būtų pastatyta nauja Lukšiu bažnyčia. Šalia - dvaro nuomininkų Daratos ir Pranciškaus Kaminskių, kurie daug prisidėjo prie naujosios bažnyčios pastatymo, palaidojimo koplyčia. Netoli jos - savanorio Juozo Miliušio kapas. Be kitose knygos vietose paminėtų, čia yra ir kunigų Vincento Abraičio (1847-1902), Pranciškaus Adomaičio (1859-

1936) Vladislovo Tautkevičiaus (1878-1919) kapai. Čia palaidoti ir partizanai Jurgis Valtys, Vytautas Petkūnas, Pranas Venys, kartu Zigmas Adomaitis ir

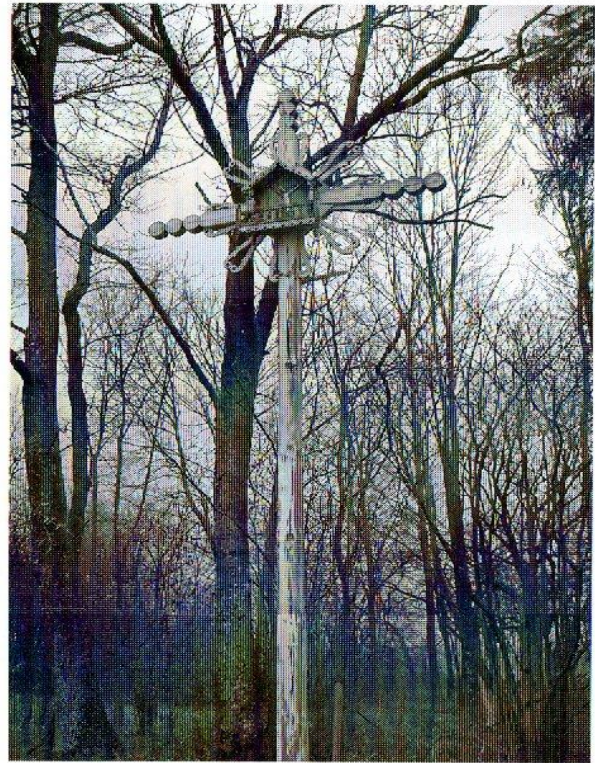
Jonas Kvietkauskas. Toje vietoje, kur būdavo užkasami nužudyti partizanai, - bendras kapas ir paminklas.

Šiose kapinėse palaidoti ir kai kurie iš čia kilę arba čia dirbę šviesuoliai: mokytoja kraštotyrininkė Bronislava Šukevičienė (1929-1990), agronomas, agrarinių mokslų daktaras Andrius Eimutis (1929-1994), Vinco Grybo dukterėčia Domininką Kuosaitytė. Yra ir simbolinių kapų asmenų (seniūno Petro Ulinsko, kapitono Juozo Tėvelio), kurių palaikų nepavyko susigražinti iš jų tremties vietų. Lukšių kapinėse yra įvairių tipų paminklų. XIX a. pab.-XX a. pr. būdingi geležiniai (dažnai ažūriniai) kryžiai. Įdomūs su užrašais ant popieriaus lapą primenančios metalinės plokštės. Marcelės Bataitytės iš Steponkiškių kaimo antkapinis paminklas su Švč. Mergelės skulptūra „įdomus kaip socialinis reiškiny: tuomet tipišką miestietiškos formos antkapis, skirtas kaimo merginai, neįprastas atrodė provincijos kapinėse ir netruko apaugti romantiškais pasakojimais.“ (T. Jurkuvienė). Šių žodžių autorė nemano, kad tai Vinco Grybo kūrinys, nors kai kurie vietos žmonės ir net dailės istorikai mano, kad tai įžymiojo skulptoriaus darbas. Kai kurių senųjų kapų išlikusios ir aukštos metalinės tvorelės. Vėliau buvo įsigalėjęs nelabai geras paprotys statyti didžiulius akmeninius, cementinius paminklus. Šiuo metu taip pat dažniausiai statomi akmeniniai paminklai, tačiau kuklesni, išradingesni, meniškesni. Išsiskiria sukurti tautodailininkų V. Cikanos (Benedikto Juodulaičio, Roberto Bukšnio, Andriaus Eimučio, Vido Žukausko) ir A. Bindoko. Senojoje dalyje laidojimo kryptis įvairi, naujojoje - tik viena: kojos į pagrindinių vartų pusę.

Kapines prižiūri seniūnija. Seniūno Vido Cikanos iniciatyva kapinės aptvertos, tvora atnaujinama, pastatytas šiukšlių surinkimo namelis, iškiršta nemažai pasenusių medžių, išklotas takas. Parapijiečiai rūpestingai prižiūri savo artimųjų kapus. Visada galima pasigėrėti skoningai, su meile sutvarkytais Jono Bataičio, Pijaus Lingio, Antano Pavalkio ir Zitos Pavalkytės, Jono Šulskio, Motiejaus ir Antaninos Demenių, Vinco Išganančio ir Aldonos Sadlauskienės, Prano ir Felikso Ūsų, Prano Matusevičiaus, Jono ir Narūtos Lingių, Jono ir Onos Bubilaičių, Kazlauskų šeimos, Gudaičių, Matulaičių, Adomaičių šeimų ir daugelio kitų kapais. Ypač gražiai papuoštos, nušvitusios šimtais žvakučių kapinės būna per Vėlines. Kažkieno gera ranka žvakelę uždega ir ant užmiršto kapo. Parapijos žmonės jaučia pagarbų ryšį su mirusių pasauliu.

Paminklas Ūsų kaimui atminti, 2008

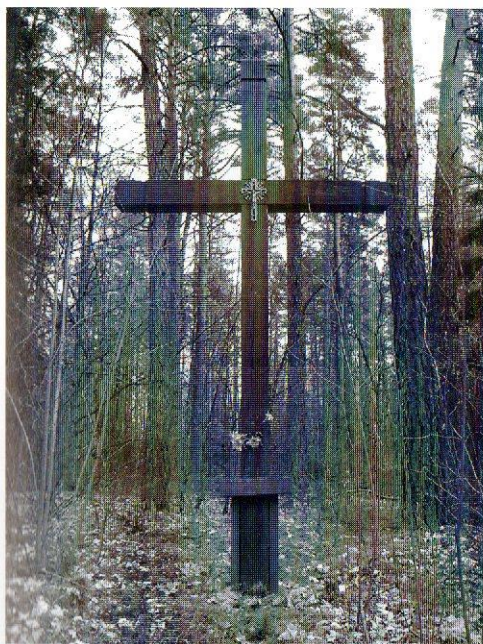
Kryžius Stumbriškės kaimo kapinėse, 2008

Jėzaus Kristaus skulptūra Švediškių kaimo kapinėse, 2008

Vienintelis išlikęs paminklas Kuprių kaimo kapinėse, 2008

Kryžius Varnašilio kaimo kapinėse

Anksčiau kapines turėjo ir kai kurie kaimai: Gerdžiai, Jurbūdžiai, Kriauniškė, Kupriai, Lepšiai, Švediškiei, Šunkariai, Ūsai, Stalioriai, Peleniai, Šilgaliai, Muštinė, Ragiškė, Samuolynė, Varnašilis. Dabar jos visos neveikiančios. Užmarštis, nykimas - taip galima apibūdinti jų būklę, tačiau ji nėra visai vienoda. Ūsų kaimo kapines paliudija tik apaugusi medžiais kalvelė prie Siesarties. Jokių laidojimo ženklų nėra išlikę. Kuprių kaimo kapinėse prie Lukšių ežero išlikęs tarp berželių vienintelis apleistas paminklas. Jurbūdžių kaimo kapinės - laukuose kalvelė, kurios medžiai ir krūmai slepia vieną neblogai išsilaikiusį ir kitą jau suirusį, virstantį, į medžius atsirėmusį kryžių. Stumbriškės kaimo kapinės aptvertos. Jose

dar buvo laidojama po Antrojo pasaulinio karo. Iš išlikusių penkiolikos kapų su paminklais prižiūrimas tik vienas kitas. Ant seniausio kapinių medžio - Antano Martinkevičiaus koplytstulpis su užrašu: „Martinkevičių proseneliam, protėviams prisiminti jiems auka.“ Šio žmogaus daugelio metų svajonė ir noras - atstatyti kapinių koplytėlę. Daugiau kaip 20 kapų yra Šilgalių kaimo kapinėse. Kai kurie

prižiūrėti, tvarkomi. Neblogai iš išorės atrodo suremontuota koplytėlė, tačiau neįruošta, neveikianti. Kapinės aptvertos. Švediškių kaimo kapinėse išlikę du kryžiai ir Jėzaus Kristaus skulptūra toje vietoje, kur buvo koplytėlė. Varnašilio kaimo kapinės miške. Jų ribos pažymėtos keturiais stulpeliais. Pakraštyje prie kelio Kazimiero Slyžio rūpesčiu pastatytas kryžius. Kryželis yra ir prie vieno medžio. Stalorių kaimo kapinėse tvarkomi, prižiūrėti žuvusių partizanų A. Eidukaičio, G. Gailiūno, A. Adomaičio, A. Valiuko, J. Mikalausko, J. Naujoko, J. Kuosaičio, B. Bliuvo, V. Sprindžiūno, A. Širvaičio ir vieno nežinomo asmens kapai. Yra ir daugiau prižiūrimų kapų. Čia taip pat dar buvo laidojama po Antrojo pasaulinio karo. Seniūno Vido Cikanos ir vietos žmonių pastangomis suremontuota, įruošta ir tų kapinių koplytėlė. Joje triskart per metus laikomos šv. Mišios: Gedulo ir Vilties dieną birželio 14-ąją, Šv. Jono Krikštytojo Nukankinimo dieną rugpjūčio pabaigoje ir Visų Šventųjų dieną. Prižiūrimos ir Pelenių kaimo kapinaitės, kuriose yra Tomo Potockio, Vinco Grybo tėvų kapai. Yra kryžių ir kitose kapinėse (Lepšių, Šunkarių).

KUNIGAI, SUSIJĘ SU LUKŠIŲ PARAPIJA

Šioje dalyje apibūdinami Lukšių parapijoje dirbę klebonai, vikarai. XIX a.- XX a. pr. bažnytinėje literatūroje parapijos vadovai kunigai vadinami kuratoriais, administratoriais. Jų vardai ir pavardės sulenkinti, sulotyninti. Knygoje jie rašomi lietuviški, o skliausteliuose - kaip šaltinyje. Paminėti ir iš šios parapijos kilę, bet kitur dirbę kunigai.

KLEBONAI. ADMINISTRATORIAI. KURATORIAI

Izidorius Kudirka (Izidor Kuderkiwicz) - tai pirmasis Lukšių parapijos klebonas (kuratorius). Čia dirbo nuo 1821 m. iki mirties. Mirė 1848 m. būdamas 77 metų. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Juozapas Kudirka (Josephus Kuderkiwicz) gimė 1811 m. 1837-1848 m. buvo Lukšių parapijos vikaras, o nuo 1849 m. iki mirties 1869 m. - kuratorius. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Petras Vencevičius (Petrus Wenciewicz) gimė 1829 m. Lukšių parapijos kuratorius buvo nuo 1870 m. iki mirties (1874).

Kazimieras Vaišnora (Casimir Wojsznar) gimė 1817 m. Lukšių parapijos kuratorius-administratorius, administratorius buvo nuo 1876 m. Paskutiniaisiais metais - altaristas. J. Pavalkis-Vijūnas jį apibūdina kaip kunigą, kuris „užsipelnė paminėjimą savo geru apsiėjimu.“ 1897-1900 m. Lukšių parapijos vikaras. Mirė 1903 m. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Matas Brazauskas (Math Brzozowski) gimė 1857 m. 1901-1903 m. buvo Lukšių parapijos administratoriaus (K. Vaišnoros) pavaduotojas, o 1904-1906 m. - administratorius.

Klebonas Vincas Merkevičius su audimo kursų dalyvėmis, 1938

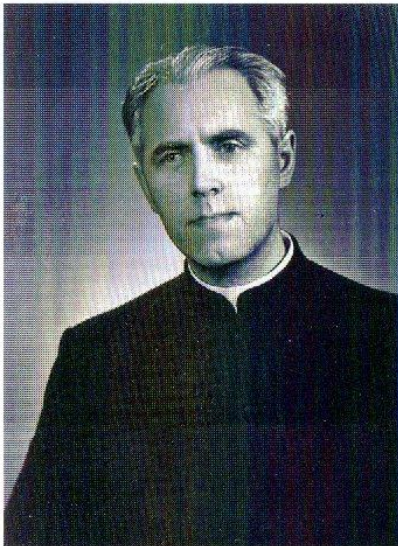
Leonas Silvestras Leonavičius gimė 1843 m. Baigė Seinų kunigų seminariją, 1869 m. išventintas į kunigus. Dirbo Veisiejuose, Pajevonyje, Aukštojoje Panemunėje. Rūpinosi lietuviškos spaudos gabenimu, jos platinimu. Paskiausia - Lukšių parapijos administratorius. Čia jis pradėjo dirbti 1907 m. Mirė 1917 m. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Vincas Merkevičius gimė 1870 m. Žiūriuose Gudeliuose, Šunskų parapijoje. Baigęs Petrapilio dvasinę akademiją teologijos magistro laipsniu, 1896 m. buvo išventintas į kunigus. Buvo vikaras Suvalkuose ir kartu gimnazijos kapelionas. Nuo 1903 m. vyskupo kancleris. 1906-1912 m. Simno klebonas. Pirmojo pasaulinio karo metais buvo Rusijoje. Grįžęs daug metų buvo Lukšių parapijos klebonas, po Antrojo pasaulinio karo (nuo 1950 m.) - altaristas. Mirė 1961 m. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Petras Sitka gimė 1914 m. Alksnėnų kaime, Punsko parapijoje. Baigė Lazdijų „Žiburio“ gimnaziją, Vilkaviškio kunigų seminariją. Išventintas į kunigus 1941 m. Dirbo vikaru Kapčiamiestyje, Šventežeryje ir kitose parapijose. 1950-1955 m. buvo Lukšių ir Sutkų parapijų klebonas. Paskiausia buvo Kalvarijos altaristas. Mirė 2002 m. Palaidotas tos bažnyčios šventoriuje.

Feliksas Sruoginis gimė 1897 m. Višakio Rūdos parapijoje. Baigė Seinų kunigų seminariją. Kunigu išventintas 1923 m. Buvo Naumiesčio vikaras, studijavo, dirbo tikybos mokytoju. Kalvarijos vikaras, Lazdijų „Žiburio“ gimnazijos kapelionas, Braziūkų parapijos ikūrėjas. 1955-1958 m. Lukšių parapijos klebonas, paskui altaristas (vikaras) Marijampolėje. Čia mirė 1969 m., čia ir palaidotas.

Jonas Grigaitis gimė 1904 m. Gudaičių kaime, Žvirgždaičių parapijoje. Baigė Marijampolės gimnaziją. Mokėsi Seinų kunigų seminarijoje Gižuose, o baigė ją jau perkeltą į Vilkaviškį. Kunigu išventintas 1927 m. Buvo vikaras Aukštojoje Panemunėje. Studijavo Kauno universitete, ėjo Aukštosios Panemunės parapijos administratoriaus pareigas. Studijavo Insbroke, Romoje. Grįžęs dirbo Aukštojoje Panemunėje, Gižuose 1945 m. suimamas, nuteisiamas dešimčiai metų. Grįžęs buvo altaristas (vikaras) Garliavoje. Lukšių klebonas buvo 1958-1969 m. Po Lukšių buvo Alytaus antrosios bažnyčios klebonas. Mirė 1973 m. Palaidotas Aukštosios Panemunės kapinėse.

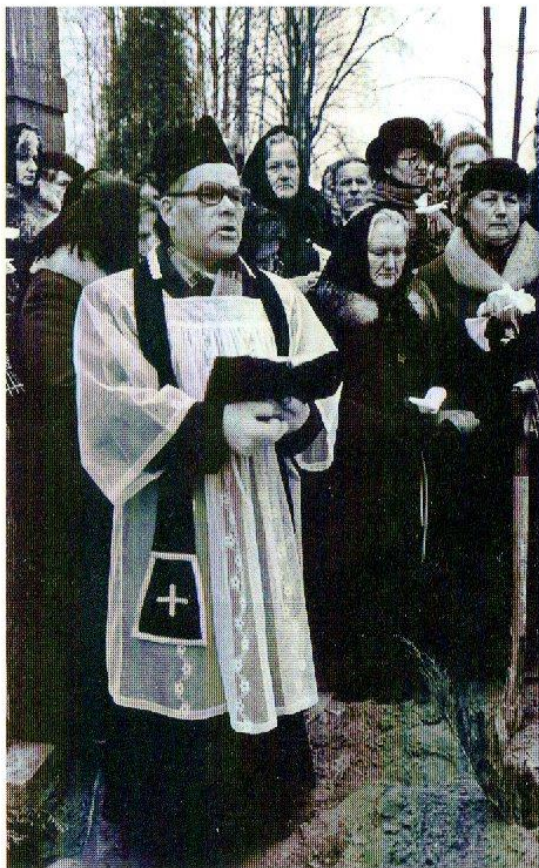
*Lukšių parapijos klebonas
Kazimieras Montvila*

Kazimieras Montvila gimė 1920 m. Lapankos kaime, Gižų parapijoje, Vilkaviškio apskrityje. Mokėsi Marijampolės Marijonų, Rygiškių Jono gimnazijose, {stojo į Vilkaviškio, o baigė Kauno kunigų seminariją, {šventintas į kunigus 1948 m. Buvo vikaras Gelgaudiškyje, klebonas Šventežeryje, Leipalingyje. 1969-1972 m. Lukšių parapijos klebonas. Nemažai metų buvo Vištyčio parapijos klebonas. Nuo 1991 m. Marijampolės Šv. Archangelo Mykolo parapijos altaristas. Mirė 2007 metais. Palaidotas Išlandžių (Gižų parapija) kaimo kapinėse.

Antanas Akevičius gimė 1919 m. Raudiškės kaime, Šventežerio parapijoje. Baigė Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu išventintas 1943 m. Po karo buvo suimtas ir įkalintas. Nuo 1972 m. Lukšių parapijos klebonas. Mirė 1985 m. Palaidotas šios bažnyčios šventoriuje.

Lionginas Kunevičius (žiūr. dalyje „Lukšiečių poetinė kūryba“).

Gvidas Pušinaitis gimė 1942 m. Stukšių kaime, Lukšių parapijoje. Lukšiuose baigė šešias klases, toliau mokėsi ir vidurinę mokyklą baigė Šakiuose. Dirbo Kelių valdyboje. 1978 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją, 1983 m. išventintas į kunigus. Buvo vikaras Lazdijuose, klebonas Žemojoje Panemunėje. Nuo 1990 m. Lukšių parapijos klebonas. Aptarnauja ir Sutkų parapiją.

*Lukšių parapijos klebonas Lionginas
Kunevičius Lukšių kapinėse*

*Lukšių parapijos klebonas Gvidas
Pušinaitis ant remontuojamos bažnyčios
pastolių, 1996*

VIKARAI

Antanas Bertavičius (Anton Bertowicz) - Lukšių parapijos vikaras 1805 m. Iškeltas į Ilguvą, kur buvo parapijos administratorius (1807-1808).

Adomas Jokūbauskas (Adamus Jakubowski) - Lukšių parapijos vikaras 1807-1808 m. Iškeltas į Ilguvą. Buvo parapijos administratorius, ten ir mirė 1814 m.

Jonas Stancevičius (Joanes Stancievvicz) - Lukšių parapijos vikaras 1807 m.

Elijas Mickevičius (Elias Mickiewicz) - Lukšių parapijos vikaras 1821- 1834 m.

Antanas Maskulevičius (Antonius Maskuliewicz) gimė 1798 m. Lukšių parapijos vikaras 1829-1831 m.

Jonas Bernotavičius (Joanus Bernatowicz) gimė 1800 m. Lukšių parapijos vikaras nuo 1831 m. iki mirties (1834).

Sebastijonas Banys (Sebastianus Banewski) gimė 1806 m. Lukšiuose vikaras buvo 1833-1838 m. ir 1857 m.

Antanas Tatarė (Anton Tatare) gimė 1805 m. Rygiškių kaime, Griškabūdžio valsčiuje. Baigęs Seinų kunigų seminariją, buvo vikaras Balbieriškyje, Ilguvoje.

1839-1855 metais vikaras Lukšiuose. Čia dirbdamas išleido pasaulietinio ir religinio turinio knygų („Žiburys rankoje dūšios krikščioniškos“, „Tiesiausias kelias ing dangaus karalystę“, „Pamokslai išminties ir teisybės“), įsteigė pradžios mokyklą, kurioje keletą metų mokytojavo. Jau būdamas Sintautų klebonas, buvo apkaltintas 1863 metų sukilimo rėmimu ir ištremtas į Penzos guberniją. Grįžęs apsigyveno Lenkijoje, Lomžos vienuolyne. Mirė 1889 m., ten ir palaidotas.

Izidorius Bartoševičius (Izidor Bartoszewicz) gimė **1814** m. Lukšių parapijos vikaras **1850** m.

Jokūbas Dėdinas? (Jacob Dydynski) gimė 1813 m. Lukšių parapijos vikaras 1855-1856 m.

Jonas Eidukevičius (Joanes Edukiewicz) gimė 1815 m. Lukšiuose 1856-1867 m. buvo rezidentas, o 1858-1859 m. vikaras.

Matas Losevičius? (Matheus Lasiewicz) gimė 1824 m. Lukšių parapijos vikaras 1863 m.

Lukas Šlakys? (Lucas Szlakis) gimė 1832 m. Vikaras Lukšiuose 1863 m.

Juozapas Puodžiukaitis (Josephus Podziukowski) gimė 1805 m. Lukšių parapijos vikaras 1863 m.

Jonas Brazaitis (Joanes Brazajtys) gimė 1840 m. Lukšių parapijos vikaras 1870-1872 m.

Saliamonas Oleka (Salamon Hollak) gimė 1832 m. Žiliuose, Barzdų valsčiuje. Baigęs Seinų kunigų seminariją ir Varšuvos dvasinę akademiją, buvo seminarijos profesorius. Valdžia privertė iš šių pareigų pasitraukti, ir jis dirbo vikaru įvairiose parapijose, neilgai (1870) ir Lukšiuose. Darbo vietose platino lietuvišką spaudą, rinko medžiagą parapijų istorijai. Paskiausia buvo Naumiesčio klebonas. Mirė 1920 m.

Simonas Norkus (Simon Narkiewicz) gimė 1842 m. Baigė Seinų kunigų seminariją, 1868 m. išventintas į kunigus. Dirbo įvairiose Sūduvos parapijose: Prienuose, Gelgaudiškyje, Bartninkuose, Alvite, 1872-1875 m. Lukšiuose. Organizavo knygnešių, daraktorių darbą, platino lietuvišką spaudą, palaikė ryšius su J. Basanavičiumi. Rašė eilėraščius.

Juozapas Bacevičius (Josephus Baciewicz) gimė 1848 m. Lukšių parapijos vikaras 1875-1876 m.

Lukas Staugaitis (Lucas Stawgatt) gimė 1838 m. Baigė Seinų kunigų seminariją. Išventintas 1865 m. Buvo vikaras Zapyškyje, Griškabūdyje, Aukštojoje Panemunėje, neilgai (1876) ir Lukšiuose. Perdirbo ir išspausdino M. Brundzos „Lietuvišką lamentorių dėl mažų vaikelių“. Rūpinosi lietuviškos spaudos platinimu. Paskiausia buvo Gižų klebonas. Ten ir mirė 1913 m.

Vincentas Valentą (Wincentus Walenta) gimė 1845 m. Lukšių vikaras 1877 m. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Izidorius Sniečkus (Izidor Snieczkus) gimė 1844 m. Lukšiuose vikaras buvo 1877-1879 m. 1905 m. - Lukšių parapijos rezidentas.

Antanas Kudirka (Anton Kuderko) gimė 1847 m. Vikaras Lukšių parapijoje 1878 m.

Tomas Piečyla? (Thom Pieczyłowski) gimė 1841 m. Įšventintas 1865 m. Lukšių parapijos vikaras 1880-1882 m.

Simonas Skinkys (Simon Skinkis) gimė 1842 m. Antupiuose, Gižų valsčiuje. Baigė Seinų kunigų seminariją, įšventintas 1868 m. Buvo paskirtas šios vyskupijos sekretoriumi, vėliau vedėju. Buvo vikaras Pajevonyje, iš ten atkeltas į Lukšius, kur dirbo 1880-1886 m. Nuo 1888 m. Žemosios Panemunės klebonas. Skatino blaivybę, platino lietuvišką spaudą, rinko tautosaką, rašė lietuvių-rusų kalbų žodyną. Mirė 1937 m. Palaidotas Žemosios Panemunės bažnyčios šventoriuje.

Juozapas Kudirka (Joseph Kuderkiwicz) gimė 1840, įšventintas 1865 m. Lukšių parapijos vikaras 1886-1890 m.

Antanas Slivinskas (Anton Sliwinski) gimė 1855 m. Baigė Seinų kunigų seminariją, 1878 m. įšventintas į kunigus. 1889-1891 m. vikaras Lukšiuose. Pranas Kriaučiūnas mini, kad čia jis buvo žandarų tardomas dėl lietuviškos spaudos platinimo. Vėliau dirbo Miroslavo, Alvito, Punsko, Pakuonio, Kaimelio, Sintautų, bažnyčiose.

Motiejus Simonaitis (Matheus Symonajtys) gimė 1859 m., baigė Seinų kunigų seminariją, įšventintas į kunigus 1883 m. 1891-1893 m. buvo Lukšių parapijos vikaras. Vėliau, būdamas Punsko klebonas, rėmė lietuvišką spaudą, telkė knygnešius, rūpinosi, kad pamokslai būtų sakomi lietuvių kalba. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje („Varpe“, „Ūkininke“ ir kt.).

Matas Oleka (Matheus Hollak) gimė 1864 m. Lukšių parapijos vikaras 1892-1896 m.

Juozapas Sriuoginis (Joseph Sroginis) gimė 1867 m. Suodžių kaime, Naumiesčio parapijoje. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Baigė Seinų kunigų seminariją. Buvo kun. M. Sederevičiaus talkininkas, platino lietuvišką spaudą. Vikaras Lukšiuose buvo 1894 m. Paskiausia - Sintautų klebonas, altarisas. Mirė 1943 m. Palaidotas Sintautų kapinėse.

Matas Plaušinitis (Matheus Plauszynajtys) gimė 1867 m. Įšventintas į kunigus 1890 m. Lukšiuose dirbo 1896-1897 m., mokė grafą T. Potockį lietuvių kalbos. Mirė 1929 m. Palaidotas Būdvietyje.

Juozapas Valaitis (Josephus Walajtis) gimė 1861 m. Lukšių parapijos vikaras 1899- 1900 m.

Pijus Abromavičius (Pijus Abramowicz) gimė 1876 m. Įšventintas į kunigus 1885 m. Lukšių parapijos vikaras 1901 m.

Juozas Dičpinigaitis (Joseph Dyczpinigajtis) gimė 1871 m. Vikaras Lukšiuose 1904-1905 m.

Juozas Skinkys gimė 1870 m. Antupiuose, Gižų valsčiuje. Baigęs Seinų kunigų seminariją, buvo vikaras įvairiose Sūduvos parapijose, platino lietuvišką spaudą, bendradarbiavo joje, kūrė eilėraščius, parašė poemą „Šv. Cecilija“. 1906-m. - vikaras Lukšiuose. Čia jis įkūrė „Žiburio“ draugijos skyrių, įsteigė sekmadieninę mokyklą, parapijos bibliotekėlę. Iškeltas į Zapyškį. Paskiausia (nuo

m.) buvo Žemosios Panemunės klebonas, parašė šios parapijos istoriją. Mirė 1943 m., palaidotas šios bažnyčios šventoriuje greta kun. S. Skinkio.

Pranciškus Garmus gimė 1870 m. Įšventintas į kunigus 1894 m. Vikaras Lukšiuose buvo 1909-1913 m., po to - Lekėčių klebonas. Čia mirė 1933 m. Palaidotas bažnyčios šventoriuje.

Leonas Seniūnas gimė 1882 m. Lekėčiuose. Kunigu įšventintas 1905 m. Vikaravo Veiveriuose, Grajeve, Silnovcuose. Į Lukšius atkeltas 1912 m. ir dirbo čia keletą metų. Buvo Blaivybės draugijos skyriaus pirmininkas, nuo 1914 m. - „Žiburio“ skyriaus pirmininkas. Vėliau buvo vikaras Rudaminoje, klebonas Alksninėje, Skriaudžiuose. Mirė 1947 m.

Juozas Stanaitis gimė 1892 m. Kunigu įšventintas 1915 m. Rusijoje. Grįžęs po Pirmojo pasaulinio karo buvo vikaras Lukšiuose, Sintautuose. Nuo 1926 m. dirbo Vilkaviškio kunigų seminarijos ekonomu. Nuo 1932 m. Leipalingio klebonas. Mirė 1947 m.

Antanas Baltrušaitis Lukšių parapijos vikaras buvo 1923 m.

Juozas Skirkevičius gimė 1903 m. Maišimų kaime, Rudaminos parapijoje. Kunigu įšventintas 1928 m. Buvo vikaras Lukšiuose, Vilkaviškyje, Alytaus kalėjimo kapelionas, dirbo Vilniaus krašte. Artėjant frontui, 1944 m. pasitraukė į Vakarus.

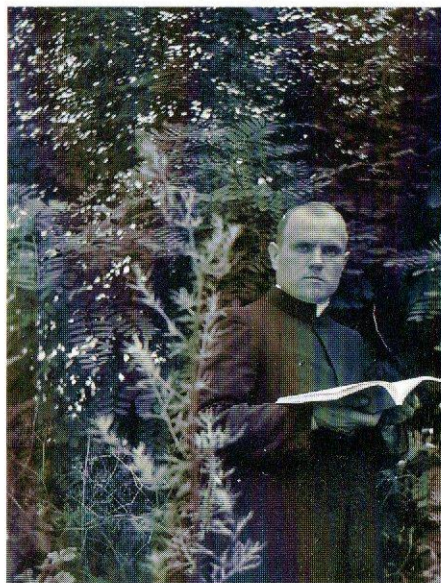
Povilas Grablikas gimė 1908 m. Kunigu įšventintas 1930 m. Lukšiuose vikaras buvo apie penkerius metus. XX a. 4-ame dešimtmetyje buvo iškeltas į Kudirkos Naumiestį. Okupantų ištremtas į Vorkutą, kur mirė 1941 m.

Lukšiečiai išlydi vikarą Povilą Grabliką

Juozapas Luckus gimė 1883 m. Įšventintas į kunigus 1908 m. Kunigavo Simne, Prienuose, Sangrūdoje. Lukšiuose vikaras buvo karu su P. Grabliku. Mirė 1965 m.

Jonas Babilius gimė 1911 m. Jiezne. Baigė Prienų gimnaziją, Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu išventintas 1935 m. Buvo vikaras Liubave, Aukštojoje Panemunėje, Kalvarijoje, Lukšiuose (po P. Grabliko), Vilniuje. 1947-1957 m. buvo tremtyje, Sverdlovsko lageriuose. Grįžęs į Lietuvą, dirbo Turgeliuose, Eišiškėse, buvo klebonas Alytuje, Šventežeryje. Mirė 1969 m. Šventežeryje, ten ir palaidotas.

Vikaras Boleslovas Ligeika klebonijos sode

Boleslovas Ligeika gimė 1908 m. Kunigu išventintas 1934 m. Vikaras Lukšiuose buvo 1941-1946 m. Palaikė ryšius su partizanais. Buvo įskustas, okupantų suimtas, nuteistas ir ištremtas į Kazachstaną. Grįžęs iš tremties buvo Naujosios Ūtos klebonas, Rudaminos parapijos altaristas (vikaras). Mirė 71 m.

Juozas Gumauskas gimė 1904 m. Daukšių parapijoje. Baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu išventintas 1932. Dirbo vikaru Metelių, Gražiškių, Plokščių, Gižų ir kitose parapijose. 1947-56 m. buvo atsidūręs lageryje. Grįžęs dirbo Seirijuose, Žaliojoje, 1959 m. - Lukšiuose. Nuo 1971 m. Rumbinių parapijos klebonas.

Mirė 1999 m. Ten ir padotas.

Antanas Jančiauskas gimė 1910 m. Baigė Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu išventintas 1937 m. Buvo vikaras Kalvarijoje, Pakuonio klebonas. 1945 m. buvo suimtas ir ištremtas. Nesudarius bylos, 1947 m. grįžo į Lietuvą. Buvo vikaras Aleksote, klebonas Vilkaviškyje. 1949 m. vėl buvo suimtas ir išsiųstas į Vorkutą. Grįžęs 1956-1968 m. buvo Lukšių parapijos vikaras, po to Ūdrijos klebonas, altaristas Aukštojoje Panemunėje. Mirė 1980 m. Palaidotas Išlaužo kapinėse. Kunigas buvo piešėjas, muzikas, išleido maldų knygelę, giesmynėlį.

KUNIGAI IŠ LUKŠIŲ PARAPIJOS

Tomas Senkus-Senkauskas gimė 1817 m. Miliškių kaime. Baigė Varšuvos dvasinę akademiją. Kunigavo Sūduvoje. Už raginimus dalyvauti 1863 m. sukilime buvo ištremtas į Vologdos guberniją. Į Lietuvą buvo leista grįžti 1884 m. Parašė eilėraščių, sakmių, kurių rankraščiai dingę. Mirė 1901 m. Pajevonyje.

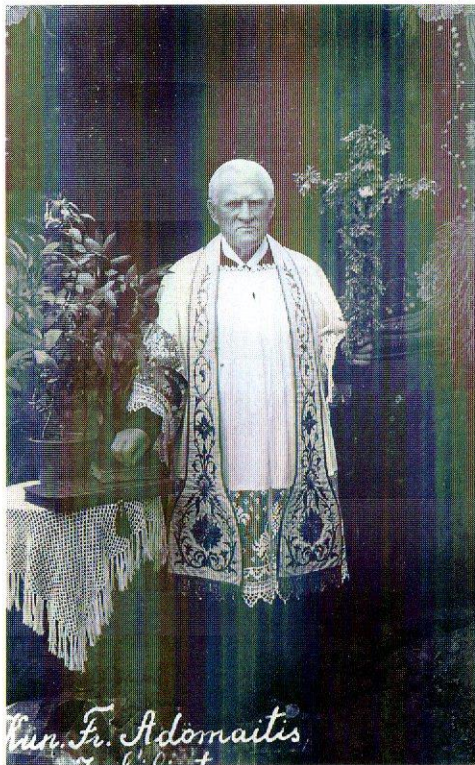
Jonas Užupis gimė 1848 m. Šunkarių kaime. Baigė Marijampolės gimnaziją ir Seinų dvasinę seminariją. Jau seminarijoje bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje, dirbdamas parapijose steigė lietuviškas draugijas. Išspausdino lietuvių kilmės epą „Lietuvos Eneida“, parašė eilėraščių, paruošė dainų rinkinį. Mirė 1917 m. Seinuose, ten palaidotas.

Kazimieras Plėšikas gimė 1851 m. Liepalotų kaime. Mokėsi Lukšių pradžios mokykloje, Marijampolės gimnazijoje. Baigė Seinų kunigų seminariją, studijas

tęsė Peterburgo dvasinėje akademijoje. Ją baigęs, buvo paskirtas Seinų vyskupo kapelionu. Mirė jaunas džiova 1878 m. Palaidotas Seinų kapinėse.

Kazimieras Sederevičius gimė 1870 m. Liepalotų kaime. Beveik visą gyvenimą kunigavo Liškiavoje. Iki 1939 m. klebonas, o vėliau - altaristas. Buvo kuklus, paprastas, parapijiečiams atsidavęs žmogus. Jį vadindavo meiliai: „Mūsų Tėvelis.“ Mirė 1952 m. Palaidotas Liškiavos kapinėse.

Pranas Adomaitis gimė XIX a. paskutiniame dešimtmetyje Šmuiliškės kaime. Atostogaudamas pas savo brolių Miliškių kaime, Lukšių bažnyčioje laikydavo Šv. Mišias. Kunigavo Rudaminoje, Lazdijuose (klebonas), Krosnoje (klebonas), Marijampolėje (altaristas). Mirė Druskininkuose. Palaidotas Leipalingyje.

Lukšių bažnyčios altaristas Pranciškus Adomaitis

Juozas Adomaitis, jaunesnysis Prano brolis, gimė Šmuiliškės kaime. Kunigavo lietuviškame Punsko krašte, Leipalingyje, paskiausia Virbalyje. Ten jaunas mirė ir palaidotas.

Pijus Rekešis gimė 1893 m. Lukšių parapijoje. Išvyko į JAV, ten baigė mokslus. Kunigu įšventintas 1928 m. Mirties data nežinoma.

Jonas Kubilius gimė 1902 m. Lepšių kaime. Mokėsi Lukšių pradžios mokykloje, Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Baigęs Vilkaviškio kunigų seminariją, kunigu įšventintas 1931 m. Buvo vikaras Ūdrijoje, ilgai, net 35 metus (1932-1967), buvo Šilavoto klebonas. Dar dirbo Santakoje, Kybartuose, A. Panemunėje ir Margininkuose. Nuo 1976 m. iki mirties buvo Daukšių parapijos (Marijampolės r.) administratorius. Mirė 1985 m. Tos

bažnyčios šventoriuje ir palaidotas.

Antanas Sederevičius gimė 1902 m. Liepalotų kaime. Baigė kunigų seminariją Gižuose, kunigu įšventintas 1925 m. Studijas gilino Kauno universitete ir užsienyje. Grįžęs į Lietuvą profesoriavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1948 m. atvyko į JAV. Dirbo sielovados darbą Niujorke. Mirė 1951 m., palaidotas Šv. Jono kapinėse Bruklinė.

Vincas Valevičius-Valys gimė 1907 m. Kampinių kaime. Kunigu įšventintas 1934 m. Buvo vikaras Griškabūdyje. Per pirmąjį sovietmetį sėdėjo kalėjime. Pasitraukė į Vokietiją, o vėliau į JAV. Mirė 1970 m.

Viktoras Pavalkis gimė 1909 m. Akėčių kaime. Baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją, Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1932 m. Buvo vikaras Lazdijuose. Studijavo Romoje, gavo bažnyčios istorijos daktaro laipsnį.

1950 m. atvyko į JAV, dirbo pastoracinį darbą San Franciske, Milpito miestelyje netoli jo. Mirė 1996 m. Ten ir palaidotas.

Vytautas Tėvelis gimė 1915 m. Lauciškių kaime. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, baigė Vilkaviškio kunigų seminariją, kunigu išventintas 1942 m. Buvo vikaras Skaistgirio parapijoje, Dotnuvoje, Deltuvoje, Lyduokiuose, Kelmėje, Jurbarke, klebonas Paštuvoje, Griškabūdyje, Kėdainiuose, Pažėruose, Alksninėje, Pakuonyje, Margininkuose. Paskiausia buvo altaristas Pažėruose. Daug metų jo šeimininkė buvo sesuo Petronėlė Tėvelytė. Mirė Pažėruose 1992 m. Ten ir palaidotas.

Jonas Maskvytis gimė 1918 m. Šunkarių kaime. Baigė Švediškių pradžios mokyklą, Šakių „Žiburio“ gimnaziją. 1941 m. įstojo į Vilkaviškio kunigų seminariją, 1945 m. gavo kunigo šventinimus. Buvo vikaras, klebonas Gelgaudiškyje, Sudarge, Šakiuose, Paluobiuose, Griškabūdyje, Miroslave (Alytaus r.), Alytuje, Sasnavoje, Kalvarijoje. Nuo 1973 m. Liudvinavo (Marijampolės r.) klebonas, paskutiniaisiais metais - altaristas. Palaikė ryšius su pagrindinės spaudos leidėjais. Mirė 2002 m. Palaidotas Liudvinavo bažnyčios šventoriuje.

Juozas Domeika gimė 1918 m. Lepšių kaime. Baigė Bartkų pradžios mokyklą, Šakių „Žiburio“ gimnaziją, Vilkaviškio kunigų seminariją. { kunigus išventintas 1944 m. Dirbo Sudargo parapijoje. Tais pačiais metais pasitraukė į Austriją, vėliau į Čekoslovakiją, Vokietiją. Dirbo parapijose, mokyklose. Nuo 1950 m. JAV. Buvo Šv. Kryžiaus parapijos Čikagoje vikaras. Dėl pablogėjusios sveikatos turėjo atsisakyti kunigo darbo, persikėlė į Arizonos valstiją. Buvo ir dailininkas savamokslis. Nutapė apie 500 paveikslų (daugiausia peizažų). Mirė 1992 m.

Edmundas Mažeika nėra lukšietis, bet čia ilgai mokytojavo. Gimė 1925 m. Žemaitijos ūkininkų šeimoje. 1942 m. baigė Kelmės gimnaziją ir įstojo į Kauno kunigų seminariją. Okupacijos metais, atsisakęs bendradarbiauti su saugumu, buvo išbrauktas iš klierikų sąrašo. Buvo įstojęs į Pagrižuvio jėzuitų vienuolyną, bet jį uždarė. Baigė Šiaulių mokytojų institutą ir neakivaizdiniu būdu Vilniaus pedagoginį institutą. Dirbo mokytoju Gelgaudiškyje, o paskui Lukšiuose. Čia mokė rusų kalbos, buvo uolus turistas ir kraštotyrininkas. Rūpinosi mokyklos muziejumi, rinko medžiagą apie Lukšius, Vincą Grybą. Palikęs Lukšius, dirbo mokytoju Kaltinėnuose (Šilalės r.), paskui lietuviškose salose Baltarusijoje. 1992 m. neakivaizdiniu būdu baigė kunigų seminariją. Dirbo Biržų Šv. Jono Krikštytojo parapijoje, vėliau - Klaipėdos Šv. Juozapo Darbininko parapijoje vikaru. Mirė 1999 m. Palaidotas Šiluvos kapinėse greta kitų kunigų jėzuitų.

Gvidonas Dovydaitis gimė 1935 m. Plynių kaime. Baigė Lukšių vidurinę mokyklą. Nepaisydamas trukdymų, įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1964 m. išventintas į kunigus. Trumpai padirbęs vikaru Kauno parapijose, atkeliamas į Lazdijus, vėliau - į Kybartus ir Šakius. Palaikė ryšius su kunigais A. Svarinsku, S. Tamkevičium, teikė medžiagos „Lietuvos Katalikų bažnyčios kronikai“. Dar

dirbo Višakio Rūdoje, Pilviškiuose. 1989 m. vėl skiriamas į Lazdijus, tampa dekanu, jam suteikiamas kanauninko laipsnis. Šiuo metu yra altaristas.

Virginijus Grigutis gimė 1974 m. Pūstauniškių kaime baigė Liepalotų devynmetę mokyklą, Kauno maisto pramonės technikumą. Mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, 1999 m. išventintas į kunigus. Dirbo Alytaus Šv. Kazimiero parapijos vikaru, diakonu. Vėliau studijavo Romoje Popiežiškajame Šv. Grigaliaus universitete. Po studijų buvo Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio bažnyčios vikaras, taip pat kunigų seminarijos, Marijampolės kolegijos dėstytojas. Nuo 2005 m. gilina studijas Romoje tame pačiame universitete.

ĮŽYMŪS PARAPIJOS PASAULIEČIAI

Motiejus Pranciškus Martynaitis (Marcinkas) gimė apie 1790 m. Parengė ir išleido gramatiką lietuviams mokytis lenkų kalbos, parengė ir daugiau vadovėlių pradinėms mokykloms. Mirė apie 1860 m. Kiduliuose.

Juozas Pavalkis-Vijūnas gimė 1872 m. Akėčių kaime. Jaunystėje įsijungė į tautinio atgimimo darbą: platino draudžiamą lietuvišką spaudą, rašė į ją („Ūkininką“, „Naujienas“). Pavyzdinčiai ūkininkavo, išleido į mokslus savo vaikus. 1933 m. išleido atsiminimų, eilėraščių, korespondencijų knygą „Vijūno raštai“. Mirė 1947 m. Palaidotas Lukšių kapinėse. Jo tėviškėje gyvena anūkas Viktoras Pavalkis.

Juozas Adomaitis-Šernas gimė 1859 Smuiliškėje. Mokėsi Lukšių mokykloje, Marijampolės gimnazijoje. Mirus tėvui, grįžo į tėviškę, ūkininkavo. Ūkį perleidęs pusbroliui, išvyko į Varšuvą, ten dirbo ir mokėsi. Susipažino su V. Kudirka, įsitraukė į visuomeninę veiklą: bendradarbiavo spaudoje („Aušroje“, „Lietuvos balse“, „Unijoje“), kurį laiką redagavo „Varpą“. Caro valdžios persekiojamas pasitraukė į Vokietiją, o vėliau į JAV. Ten redagavo „Lietuvą“, paruošė ir išspausdino daug straipsnių, keliolika gamtos mokslų populiarinimo knygų. Mirė 1922 m. Čikagoje.

Pranas Kriaučiūnas gimė 1866 m. Zardvietos kaime. Skaityti išmokė tėvas. Pasimokęs pas knygrišį Valevičių Sintautuose ir Kaune, 1885 m. atidarė knygų rišyklą Lukšiuose. Savo dirbtuvėje įruošė slėptuvę lietuviškai spaudai ir ją platino. Po kratos buvo suimtas ir nubaustas 120 rub. bauda. Bendradarbiavo spaudoje: „Vilniaus žiniose“, „Lietuvos žiniose“, „Viltyje“. 1896 m. persikėlė į Šakius. Čia turėjo knygyną. 1937 m. išleido knygą „Mano atsiminimai“. Mirė 1940 m. Palaidotas Šakių kapinėse.

Vincas Grybas gimė 1890 m. Pelenių kaime. Mokėsi Lukšių mokykloje. Grafas Tomas Potockis, pastebėjęs vaiko gabumus, išsiuntė jį į Varšuvą. Ten jis mokėsi gimnazijoje, dailės mokykloje. Per Pirmąjį pasaulinį karą buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. Iš Rusijos į tėviškę grįžo susižavėjęs revoliucijos idėjomis, ėmėsi politinės veiklos. 1923-1925 m. mokėsi Kauno meno mokykloje, dailės studijas gilino Paryžiuje. Nuo 1929 m. gyveno Jurbarke. Jo

skulptūros darbai - paminklai Simonui Daukantui Papilėje, Vytautui Didžiajam Kaune ir Jurbarke, Vincui Kudirkai Kudirkos Naumiestyje. Taip pat jo sukurtas Sintautų bažnyčios altorius. Sušaudytas hitlerininkų 1941 m. netoli Jurbarko.

Jonas Stanaitis gimė 1910 m. Lukšiuose, baigė Kauno universitetą, dirbo jame, kitose aukštosiose mokyklose. Parašė knygų radijo mėgėjams, su kitais autoriais - „Pramoninė elektronika“. Žinomas žodynininkas, terminologas. Išleido „Rusų-lietuvių kalbų politechnikos žodyną“, prisidėjęs prie kitų paruošimo. Kraštotyrininkas, domėjosi savo gimtinės istorija. Mirė 1983 m. Vilniuje.

Genovaitė Raguotienė-Tėvelytė gimė 1931 m. Lauciškių kaime. Mokėsi Švediškių pradžios mokykloje, baigė Kauno II vidurinę mokyklą. Studijavo Vilniaus universitete bibliotekininkystę, dirbo šios aukštosios mokyklos Bibliotekininkystės katedroje. Nuo 1970 m. docentė. Socialinių mokslų daktarė. Bibliotekininkystės katedros vedėja. Išleido knygas „Šimtas knygos mįslių“, „Baltos lankos, juodos avys“, „Spaudų atgavus“ ir kt. Kraštotyrininkė, domisi savo gimtinės, giminės istorija, apie tai yra surinkusi medžiagos.

Juozas Sigitas Mureika gimė 1936 m. Tūbelių kaime. Baigė Lukšių vidurinę mokyklą. 1966 m. - Maskvos universiteto Filosofijos fakultetą. Baigęs studijas, dirbo Lietuvos aukštosiose mokyklose. Habilituotas daktaras, profesorius. Knygos „Lietuvių filosofijos istorijos bruožai“ (1978) vienas autorių. Knygos „Lietuvių materialistinė estetika 1900-1940“ (1981) autorius. Sudarė knygą „Filosofijos technikos įvadas“ (1998) ir parašė jos įžanginį straipsnį. Monografija „Pajaustos mintys“ (2006) sulaukė didelio visuomenės susidomėjimo, buvo pristatyta ir Lukšiuose bei Šakiuose.

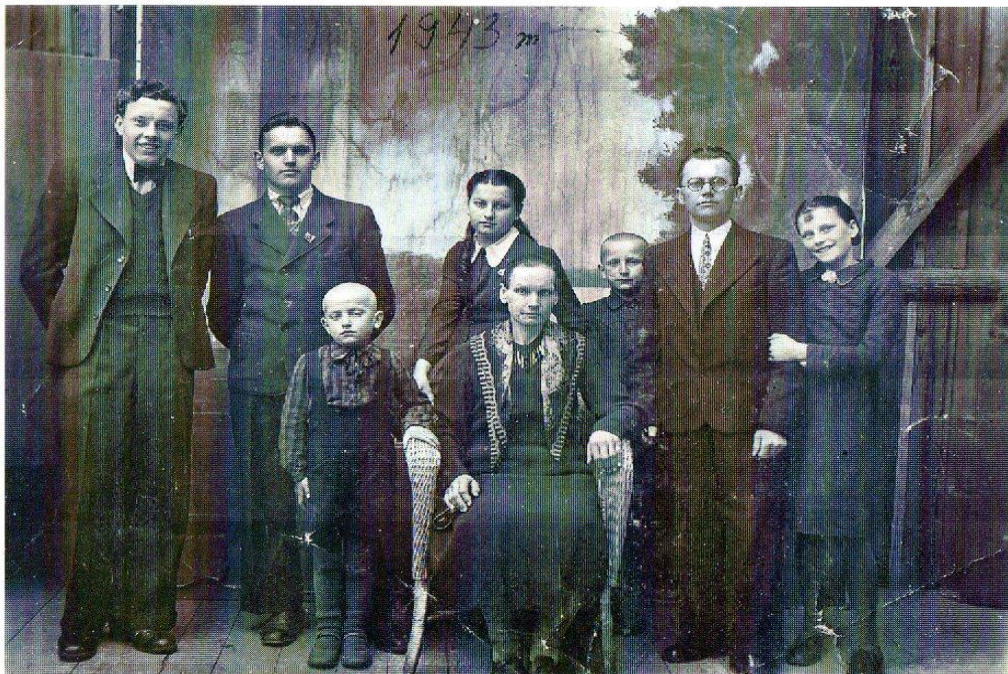
Vytautas Kaunas gimė 1958 m. Lukšiuose. Baigė Lukšių Vinco Grybo vidurinę mokyklą, St. Žuko taikomosios dailės technikumą, dirbo kolūkyje dailininku. Studijas tęsė - baigė Vilniaus dailės institutą. Dirba Šakių rajono meno mokykloje. Yra surengęs parodų Lietuvoje ir užsienyje (Olandijoje, Vokietijoje, Čekijoje, Danijoje).

Rima Bacevičiūtė gimė 1972 m. Plynių kaime. Baigė Lukšių Vinco Grybo vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus pedagoginį institutą, jį baigusi dirbo mokytoja Vilniaus mokyklose. 1995 m. baigė magistratūrą, ėmė dirbti Lietuvių kalbos institute. 1996 m. įstojo į doktorantūrą. Baigusi apgynė disertaciją apie Šakių šnektos lonetiką. Dirba ir VPU. Su kitais autoriais yra sudariusi ir išleidusi knygas „Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija“ (2004), „Vakarų aukštaičiai kauniškiai ir Klaipėdos krašto aukštaičiai“ (2005). Knygos „Šakių šnektos tekstai“ (2006) sudarytoja. Skaito pranešimus per tradicines Kalbos dienas Šakių rajone.

Lukšiečiai yra ir istorikė **Janina Januškevičiūtė**, medicinos mokslų daktaras **Kęstutis Mažeika**, biologijos mokslų daktaras **Vytautas Mažeika**, tautodalininkė **Gražina Pasilauskienė-Balsytė**.

BAŽNYČIOS CHORAS

Apie Lukšių bažnyčios chorą žinių yra tik iš vėlesnių laikų. Žinoma, kad XX a. pr. Lukšių bažnyčia turėjo chorą, vargonininkas buvo Borakas. Choras dalyvavo ir pirmame lietuviškame vakare 1907 m. Zypliuose, kur keturiais balsais padainavo lietuvių liaudies dainas „Šėriau žirgelį“ ir „Ant kalno karklai siūbavo“. Išlikusi 1908 m. nuotrauka: grafas T. Potockis kartu su savo šeimos nariais nusifotografavęs prie klebonijos su Lukšių bažnyčios choru.

Vargonininkas Jonas Augustauskas su šeima, 1943

Lukšių parapijos choras Jono Grigaičio klebonavimo metais. Iš kairės: Jonas Gulbinas, Kunigunda Kunigaikštytė, Aldona Sinkevičiūtė-Sutkuvienė, Pranas Domeika, Ona Sinkevičiūtė-Čereškevičienė, Regina Endriukaitytė-Stanaitienė, klebonas Jonas Grigaitis, Aldona Bataitytė-Endriukaitienė, Teresė Gudaitytė-Jesevičienė, Ona Valuckaitė, Genė Jesevičiūtė-Naujokaitienė, Antanas Mockevičius, Salomėja Mikelaitytė (klebono šeiminkė), Albinas Gustainis, Juozas Grigentis, Pranas Endriukaitis

Apie tarpukario metus yra išlikę daugiau žinių, prisiminimų. Pirmaisiais nepriklausomybės metais vargonininkas Lukšiuose buvo Pranas Pesys iš Aržuolupių kaimo. Jis prieš tai buvo mokėsis pas vargonininkus, pas kompozitorių Joną Bendorių Marijampolėje, lankęs kompozitoriaus Juozo Naujalio kursus. 1924 m. išsikėlė į Marijampolę, kur ėmė vadovauti chorams. Pasitraukęs iš Lietuvos, gyveno Vokietijoje, JAV. Mirė Klivlende 1960 m. Po jo vargonininkas buvo Motiejaitis. Kitus prisimena ilgametis choristas Jonas Gulbinas: „Vargonininkas Vitas Puidokas, kartą atėjęs į pavasarininkų susirinkimą, pasakė, kad reikia padidinti chorą, pakvietė ateiti pasitikrinti balsų. Nuėjom trylika vyrų. Mes padainavom, rodos, „Augo klevelis tėvelio sodely“. Mūsų balsai patiko.“ Vitas Puidokas buvo geras specialistas: ne tik chorą mokė giesmių, bet jį paruošė ir dainų šventei. Tačiau jis turėjo ir vieną silpnybę - mėgo išgerti. Kilo nesutarimų, choras paired. Vikaras Povilas Grablikas jį atleido ir chorą ėmė organizuoti iš naujo. Chorui vadovauti ėmė Šventoraitis. Po jo vargonininkas buvo Jonas Augustauskas. Tai buvo chorui atsidavęs žmogus. Gausia šeima, ukiu daugiausia rūpinosi jo žmona. Jis chorą paruošė ir kitai dainų šventei. Joje dalyvavo apie 30 lukšiečių.

Po karo šiek tiek dirbo Boleslovas Puidokas, kuris buvo vargonininkavęs Prienu rajone, Rusijoje. Lukšiuose jis buvo jau aklas, ir Aldona Puidokaitė jį atvesdavo prie vargonų. Vėlesnių laikų vargonininkai buvo Jonas Preikšą (jam padėti atvažiuodavo brolis - busimasis vyskupas). Jonas Bataitis, kilęs iš Liepalotų kaimo, vokiečių okupacijos metais buvo ne tik vargonininkas, bet ir mokytojas, po karo - tik vargonininkas. Žuvo 1966 m., palaidotas Lukšių kapinėse. Vėlesni vargonininkai - Janulaitis, Šalčiūnas, Gvildys. Apie pastarąjį J. Gulbinas: „Jis mokėdavo mokyti, netingėdavo. Ir dabar dar gieda jo išmokytas giesmes.“

Vargonininkė Stasė Giniūnaitė

Liudvigo mišias giedodavo keturiose: Salomėja Bandzienė (sopranas), Domininką Undraitienė (altas), Jonas Gulbinas (tenoras) ir Gvildys (bosas). Po Gvildžio vargonininkė buvo Stasė Giniūnaitė, kilusi iš Simno parapijos. Sovietinės okupacijos metais ji priklausė nelegaliai Švč. Mergelės Marijos nuliūdusiųjų paguodos seserų vienuolinei bendruomenei ir vadinosi sesuo Juozapa. Buvo vargonininkė Deltuvoje. Lukšiuose dirbo 13 metų. Choristų buvo maloniai vadinama Stasele.

Po jos chorui ėmė vadovauti vargonininkė Gražina Balužytė (Strimaitienė). Gimė Šiauliuose. Mokėsi to miesto 7-ojoje vidurinėje mokykloje. Baigusi aštuonias klases, įstojo į

Šiaulių aukštesniąją muzikos mokyklą. Mokydamasi ir baigusi mokyklą, giedojo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios chore, dalyvaudavo adoracijose, bendravo su vienuoliais. Kurtuvėnuose pradėjo groti per šv. Mišias. Lukšiuose nuo 1986 metų rudens. Rado nemažą (daugiau kaip 20 žmonių), darnų choro kolektyvą, kurį stengėsi tobulinti, jo repertuarą plėsti. Choras atlieka ir Vakarų muzikos klasikų V. A. Mocarto, F. Šuberto, F. Hendelio, ir lietuvių kompozitorių J. Naujaliao, Č. Sasnausko, St. Šimkaus, K. Kavecko, F. Strolios, L. Abariaus, kun. P. Tamulevičiaus, kun. G. Šukio, M. Pečiulio ir kitų autorių kūrinį.

Choro nominacijos proga vadovę Gražiną Štrimaitienę sveikina klebonas G. Pušinaitis, 2005

Ypač choristams brangios giesmės, kurių žodžių kūrėjas yra kun. Lionginas Kunevičius („Alumnų giesmė“, „Aušrinei“, „Malda už mirusius“, „Kalėdinė“). Choro sėkmę lemia vargonininkės profesionalumas ir jautrumas, pagarba choristams. Jai šis darbas - džiaugsmas, kuris ne toks dažnas ir nelengvai pasiekiamas: „Kai giesmė suskamba įkvėptai, kai tokia nuotaika pagauna choristus, užsimiršta visa kasdienybė. Dėl tokių akimirkų verta dirbti, gyventi...“ Jonas Gulbinas apie ją: „Gražiną gerbiu. Tikra katalikė. Ne vien balsas svarbu, svarbu ir žmogaus gerumas.“ Jai keletą metų talkino Algis Stankaitis. 1997 m. chorui priklausė Adelė Bartkuvienė, Albina Rudzevičienė, Janina Stankūnienė, Stasė Bendoraitienė, Adelė Bačėnaitė, Eugenija Maksvytienė, Vida Žemaitienė, Juozas Bandža, Salomėja Bandzienė, Vincas Aleknavičius, Danutė Klimaitienė, Birutė Bikmanienė, Gediminas Bikmanas, Bronius Vilčinskas, Birutė Urmulevičiūtė, Jonas Gulbinas, Romas Palekauskas, Viktoras Dielininkaitis.

Kolektyvas keičiasi, atsinaujina. Su pagarba prisimenami amžinybėn išėję choristai: Stasys Stankevičius, Antanina Demenienė, Albina Rudzevičienė, Bronius Vilčinskas, Birutė Vilčinskienė, Kunigunda Kunigaikštytė, Domininką Undraitienė, Fortūnatas Statkevičius, Adelė Bačėnaitė, Jonas Gulbinas. Kai kas pasitraukė dėl sveikatos ar kitų priežasčių. J chorą atėjo naujų žmonių: Algis Matijošaitis, Vytautas Armonavičius, Aldona Gerdžiūnienė, Sigitas Bendorius. Kad ir trumpam sugrįžusi iš Airijos savo nuostabiu balsu chorui patalkina Laura Bikmanaitė.

Choro giesmės skamba ne vien bažnyčioje per pamaldas, bet ir per įvairius renginius. Kiekvienais metais Vasario 16-ąją jis po šv. Mišių prie Atminimo koplytėlės gieda „Lietuva mano brangi tėvyne.“ Keletą metų dalyvavo rajono bažnytinių chorų apžiūrose Sintautuose.

2006 m. choras ir kai kurie kiti parapijiečiai dalyvavo Vilkaviškyje IV Eucharistiniame kongrese. Jis turi Lukšių seniūnijos nominaciją „Žmogus yra didis“ (2005). Choristai stengiasi plėsti akiratį, susipažinti su Lietuva. Yra suruošę ekskursijų - aplankę Kryžių kalną, Šiluvą, Palendrės vienuolyną, Kretingą, Dionizo Poškos Baublius, Kauno bažnyčias, Maironio gimtąsias vietas ir kt.

Bažnyčioje gieda ir moksleivių merginų grupė, kuriai priklauso Diana Geršvaltaitytė, Vilma Geršvaltaitytė, Dvilė Gudiškytė, Aistė Jančaitytė, Monika Grigorčenkaitė, Milda Gailiūnaitė ir Ieva Bacevičiūtė. Joms taip pat vadovauja Gražina Štrimaitienė.

Pagerbti mirusį žmogų giesmė - sena, graži tradicija. Šiuo metu pagiedoti šermenyse, kapinėse kartais kviečiami žmonės ir iš kitur. Tačiau dažnai laikomasi tradicijos: kviečiami vietiniai giedotojai - bažnyčios choristai. Ypač didelės pagarbos dėl to nusipelnęs Vincas Aleknavičius, kurio sodrų bosą daug metų girdėjo ir dabar tebegirdi parapijos žmonės. Keletas daug pasakančių skaičių, kuriuos yra užrašęs pats choristas. 1989 m. yra dalyvavęs šermenyse, laidotuvėse, ketvirtinėse, metinėse ir kt. 97 kartus, 1990 m. - 101, 1992 m - 105, 1993 m. - 123, 1994 m. - 94 ir t.t. Mirusiuosius ir jų artimuosius pagerbia ne vien choristai. Daug metų giesmėmis pasitarnavo Antanas Miščikas, o dabar tai daro Juozas Naujokaitis.

KATALIKIŠKOS ORGANIZACIJOS

Nuo 1776 m. Lukšių bažnyčioje veikė Švč. Jėzaus Širdies brolija, kuri rūpinosi atlyginimais, altoriumi. „Sekmadienių ir šventadienių rytmečiai brolijos nariai bažnyčioje giedojo Jėzaus širdies vainikėlį ir Marijos rožinį.“ („Lietuvos

sakralinė dailė“, 2006, P. 584). Jos lėšomis 1798 m. pastatyti nauji vargonai, įsigytas varpas. Veikė ji ir XIX a.

XX a. pr. kuriasi įvairių organizacijų skyriai. Veiklus buvo „Žiburio“ skyrius. 1906 m. jis perėmė iš kun. Juozo Skinkio bibliotekėlę, kurią vis didino. 1907 m. ji turėjo per 320 knygų, 1909 m. - 480, 1910 - daugiau kaip 500, 1914 m. - apie 600. Augo ir skaitytojų skaičius: iš pradžių jų buvo 60, 1913 m. - per 110, 1910 m. — 130. 1914 m. buvo užsakyti 8 katalikiški laikraščiai: „Šaltinis“, „Vienybė“, „Aušra“, „Spindulys“, „Pavasaris“ ir kt. Pirmasis bibliotekininkas buvo Jonas Stanaitis, kiti - Juozas Kaunas, Motiejus Tumas, Juozas Januškevičius, Antanas Januškevičius. Užsiprenumeruoti periodikos dar nebuvo įprasta. 1913 m. iš Lukšiuose gyvenusių 21 ūkininko tai buvo padarę tik 4. Žiburiečių iniciatyva veiculė šventadienio mokykla - suaugusiųjų kursai, mokę skaityti ir rašyti. Juos lankė 30-40 žmonių. Šis skyrius buvo ir lietuviškų vakarų iniciatorius Zyplių

Lukšių šauliai prie bažnyčios, XX a. 4-asis dešimtmetis

dvare. 1907 m. buvo surengtas pirmasis vakaras - suvaidinta komedija „Vaito piršlės“, padeklamuota Maironio, Ksavero Sakalausko-Vanagėlio eilėraščių, dainavo bažnyčios choras. 1910 m. buvo suvaidinta A. Gužučio-Fromo drama „Ponas ir muzikai“. 1913 m. žiburiečiai pastatė savo namus su vaidinimų sale, arbatine ir nusenusiųjų bei našlaičių prieglauda, kurią ir išlaikė. Kai kurie ūkininkai priklausė „Žagrės“ skyriui (pirmininkas Petras Užupis). 1914 m. įsikūrė Blaivybės draugijos skyrius. Tais metais jis turėjo 123 narius. Jo pirmininkas buvo kun. Leonas Seniūnas. Draugijos nariai nutarė nevartoti alkoholinių gėrimų, platino kalendorius.

Religinės organizacijos buvo aktyvios nepriklausomybės metais, ypač pavasarininkų. Ji aprėpė abi lytis ir visas amžių grupes. 1939 m. pavasarininkų buvo 67 nariai, pavasarininkių - 148, jaunesniųjų pavasarininkų - 63 (26 berniukai ir 37 mergaitės), jų globojamų angelaičių - 177. Skyriaus iniciatyva ir lėšomis prie Lukšių bažnyčios šventoriaus pastatytas meniškasis trijų stogelių stogastulpis, kurio autorius, manoma, yra J. Grybas iš Būdviečių kaimo. „Lukšių stogastulpis yra puošniausias ir geriausiai išlikęs šio tipo paminklas Užnemunėje“ (T. Jurkuvienė), Šventoriuje - kryžius su užrašu „Ilgimės Vilniaus.“ Apie 1936 m. Lukšiuose, prie kapinių, Siesarties lankose, buvo surengta didelė pavasarininkų šventė, kurioje dalyvavo įžymūs katalikų veikėjai Pranas Dovydaitis ir Juozas Eretas.

Moterų katalikių organizacijos narės su vikaru Povilu Grabliku ir vargonininku Jonu Augustausku, tarp jų – skyriaus pirmininkė Ona Užupytė-Liudžiuvienė

Veiklios buvo ir kai kurių kaimų kuopelės. Jurbūdžių pavasarininkai pastatė kryžių, papuošė jį darželio gėlėmis. Priėjo rytais rinkdavosi per Kryžiaus dienas, meldavosi, giedodavo. Kryžių pastatė ir Lepšių kaimo pavasarininkai. Jie taip pat su maldomis ir giesmėmis apeidavo kaimo kryžius, kapinaites, sodybas. Šmuiliškės kuopelė savo susirinkime išklaušė Jono Bataičio paskaitą apie mandagumą, Juozas Užupis kalbėjo apie Vilnių ir jo išvadavimą, A. Mockevičius pasakė monologą „Kaip aš tapau vyru.“ Buvo padeklamuota eilių.

Parapijoje veikė Katalikių moterų draugijos skyrius. Steigiamajame susirinkime pirmininke buvo išrinkta Petrė Puskunigienė, išdininke - Ona Užupytė-Liudžiuvienė. Kitos valdybos narės - Mikalina Dailidienė, Petrė Užupytė,

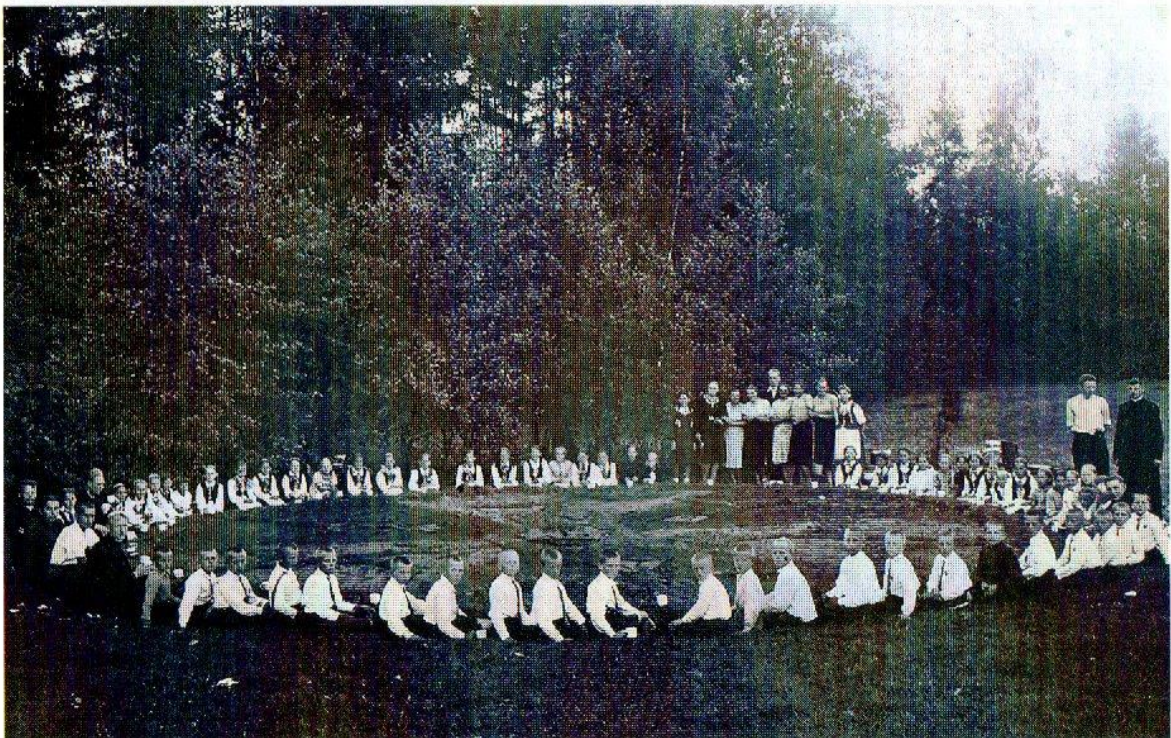
Marcelė Bartkuvienė. Vėliau išdininkė tapo pirmininke. Apie skyriaus darbus savo atsiminimuose ji rašo: „Skyrius sparčiai augo. Narių turėjome per tris šimtus. Įsigijom skyriaus vėliavą, įsitaisėm bažnytinę vėliavą. Nusipirkom baltus nuometus bažnytinės vėliavos nešėjoms, juodus mirusias nares minint. Įsitaisėm stalams padengti fondą. Galėjom padengti stalus šimtui žmonių. Labai mažai buvo narių, kurios neturėjo tautinių rūbų.“ Katalikės moterys pasirūpino, kad priekinėje šventoriaus koplytėlėje būtų įrengtas Lurdas, suruošė gražias jo pašventinimo iškilmes. Skyriaus moterys buvo ir angelaičių globėjos. Vasaromis Plėgų šilelyje būdavo organizuojamos angelaičių savaitės trukmės poilsio stovyklos. Čia susirinkę vaikai mokydavosi vaidinti, šokti, dainuoti, šilelyje uogaudavo, grybaudavo. Maisto įsidėdavo iš namų, padėdavo ir ūkininkai. Šeiminkės (atostogaujančios gimnazistės) išvirdavo kavos, padarydavo sumuštinių. Valgyti susėsdavo prie savotiško stalo. Tai buvo apskrita aikštelė su aplink iškastu grioveliu, kad susėdu- sieji galėtų nuleisti kojas. Mergaitės nakvodavo pas Plėgų Ulinską ant šieno arba pas Naikų Karalių, su jomis kartu ir jų šokių mokytoja Marytė Rimkevičiūtė. Tik Kalveliai savo dukrelę Vitą kartais parsiveždavo namo, o rytą atveždavo. Berniukai nakvodavo pas kitą ūkininką. Rytą atsikėlusios atlikdavo mankštą ir su daina eidavo į stovyklavietę. Ten po maldos ir pusryčių repetuodavo, žaisdavo. Stovykloje lankydavosi kunigai, klierikai būdavo visą laiką. Šeštadienį susirinkusiems tėvams vaikai parodydavo, ko išmoko per savaitę, ir stovykla baigdavosi. Vykdavo ir visuotiniai angelaičių pulko susirinkimai. Toks susirinkimas įvyko 1933 m. spalio 15 d. „Žiburio“ draugijos salėje. Vaikų tėveliai ir kiti dalyviai išklausė vikaro Povilo Grabliko kalbos, kitų organizacijų sveikinimų, vaikų deklamacijų ir dainelių. Buvo surengti bendri pusryčiai. Angelaičiams tada priklausė 144 nariai. Lukšių parapijos vyrai buvo susibūrę į Katalikų veikimo centrą (pirmininkas Juozas Pavalkis). Visų šių parapijos organizacijų globėjas buvo vikaras Povilas Grablikas, vėliau - vikaras Jonas Babilius. Pastarasis mėgo bendrauti su vaikais, žaisdavo su jais klebonijos kieme krepšinių, kvadratą, dalyvaudavo stovyklose Plėgų šilelyje. Parapijoje veikė ir įvairios brolijos: Tretininkų, Švenčiausiojo sakramento, Maldos apaštalavimo, Gyvojo rožinio.

Okupacijos metais visos šios organizacijos buvo uždraustos. Atkūrus nepriklausomybę aktyviai ėmė reikštis „Caritas“. Šios organizacijos skyrius pradėjo veikti 1990 m. pab.- 1991 m. pr. Jo veikla buvo ir tebėra įvairi: šventoriaus priežiūra, senelių globa, labdaros skirstymas, vaikų ruošimas Pirmajai komunijai, Sutvirtinimo sakramentui, Motinos, Tėvo dienos, Kalėdų šventė neįgaliems vaikams, materialinė parama jiems, partizanų kapų tvarkymas, dalyvavimas gyvajame rožinyje ir kt. Skyriui priklauso 14 narių: Algimanta Korsakienė (pirmininkė), Onutė Dielininkaitienė, Janina Stankūnienė, Teresė Pavalkienė, Agutė Kutienė, Onutė Vimerienė, Marytė Gudiškienė, Marytė Jasienė, Salomėja Simokaitienė, Česlova Bakienė, Valentina Murauskienė, Danutė Krištolaitienė, Sofija Gaižauskienė, Onutė Aleksienė.

BAŽNYČIA IR MOKYKLA

Pats mokyklos atsiradimas (1839) neatskiriamas nuo bažnyčios. Jos įkūrėjas - vikaras Antanas Tatarė. Kai 1866 m. ji buvo pertvarkyta į rusišką, pasidarė svetima ir kalbos, ir tikėjimo požiūriu. Joje mokėsi nedaug parapijos vaikų.

Nepriklausomybės metais mokyklos ir bažnyčios ryšiai buvo glaudūs. Klebonas Vincas Merkevičius Lukšių pradžios mokykloje ir Zyplių žemesniojoje žemės ūkio mokykloje vedė tikybos pamokas. Kai kurių kitų parapijos pradžios mokyklų mokytojai taip pat stengėsi mokinius auklėti tikėjimo dvasia. Adelė Bačėnaitė prisimena mokymąsi Akėčių pradžios mokykloje: „Mokytojas Stasys Ankevičius sekmadieniais susikviesdavo į mokyklą, nusivesdavo į Sutkus, į bažnyčią, Prie bažnyčios buvo aikštelė, ten deklamuodavom eilėraščius. Mokytojas išmokė „Pulkim ant kelių“, kitų giesmių. Per šventes Lukšių bažnyčioje lipdavom ant „viškų“, giedodavom.“ „Mūsų laikraštyje“ (1933 m. Nr. 3) apie Švediškių pradžios mokyklą yra tokia žinutė: „Mokytoja Sofija Grybinaitė suruošė vaikams eglutę.

Angelaičių stovykla Plėgų šilelyje, XX a. 4-asis dešimtmetis

Lukšių katalikiškų organizacijų skyriai pasiruošę sutikti vyskupą. XX a. 4-asis dešimtmetis

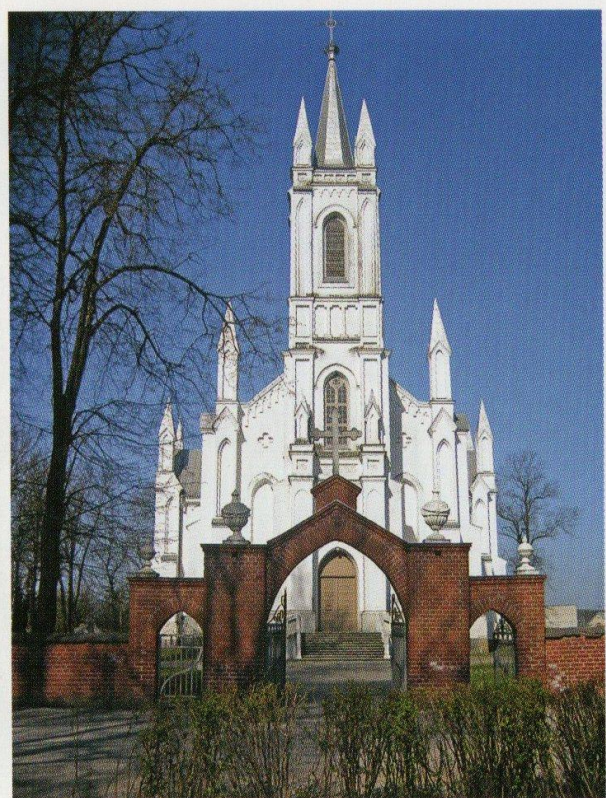
Po vaidinimo su vikaru Jonu Babiliumi, XX a. 4-as dešimtmetis

Atminimo koplytėlės pašventinimas 1994 m.

Lukšių bažnyčios remontas 1996 m.

Lukšių bažnyčia, 2008

Choristė Adelė Bačėnaitė (pirmoji iš dešinės) su savo mokytoju Stasiu Ankevičiumi ir kitais jo mokiniais, 1997

Lukšių bažnyčios choras su klebonu G. Pušnaičiu per choristės Salomėjos Bačėnaitės 80-metį prie Lukšių klebonijos, 2001

Kunigo Virginijaus Grigučio audiencija pas popiežių Joną Paulių II, 2002

Eisena per Jėzaus Širdies atlaidus 2002 m. birželio 17 d.

Klebonas Gvidas Pušinitis pasitinka vyskopus Rimantą Norvilą ir Juozą Žemaitį, 2003

Choristų ir kitų parapijiečių ekskursiją Kaune pasitinka kunigas Artūras Sederevičius, 2005 m.

2006 m. rugpjūtį Lukšiuose nuverstas kun. Antano Tatarės paminklas. Tų pačių metų rugsėjį atstatytas

Lukšių A. Tatarės gatvė iš bažnyčios bokšto, 2007

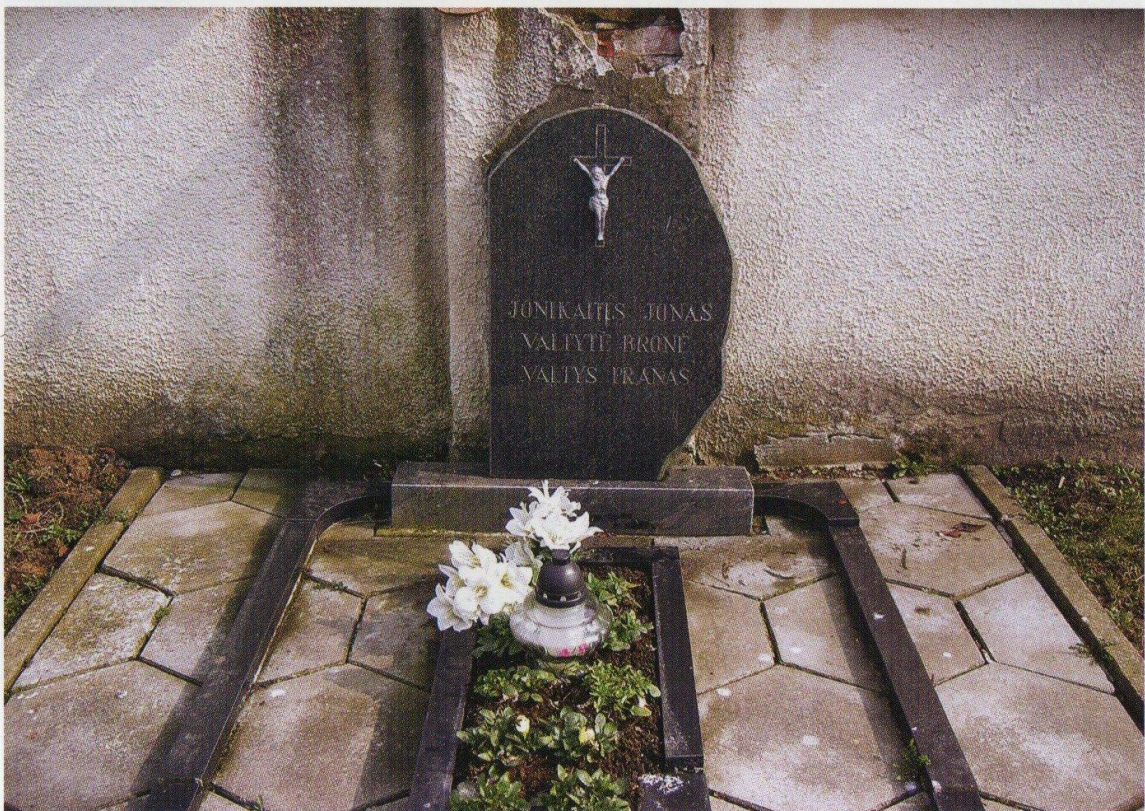
Lukšių Vinco Grybo vidurinės mokyklos skautai su vadove mokytoja Jolita Zokiene pasiruošę išvykti į Šakių vaikų globos namus, 2007

Kunigas Mindaugas Puidokas šventina paminklą partizanui Aleksandriui Grybinui-Faustui, 2007

Lukšių bažnyčios choras prie Atgimimo koplytėlės 2007 m. vasario 16 d.

Partizanų kapas prie Lukšių bažnyčios šventoriaus, 2008

Du kryžiai Marijos ir Juozo Jonikaičių sodybos vietoje Švediškių kaime, 2008

Koplytėlė Stalorių kaimo kapinėse, 2008

Lukšietės prie mokytojo ir kunigo Edmundo Mažeikos kapo Šiluvos kapinėse

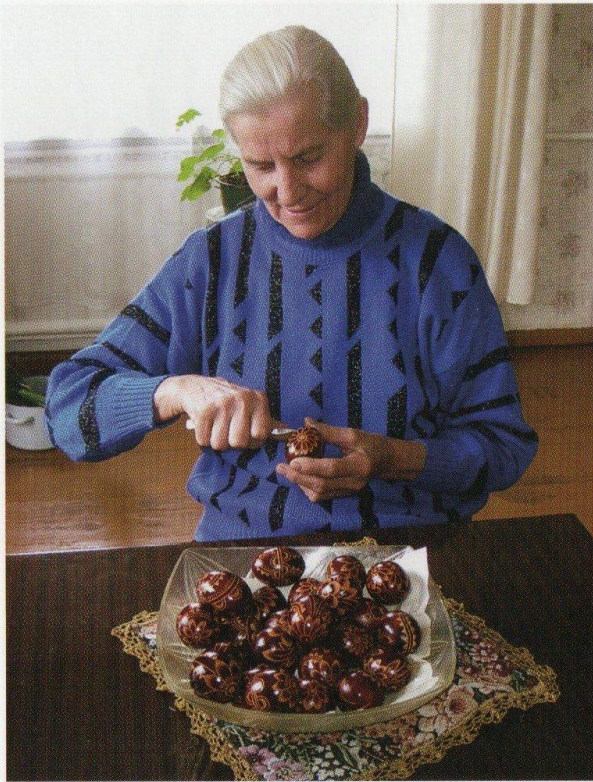
Prie žuvusių partizanų kapų Staliorių kaimo kapinėse, 2008

Paminklo žuvusiems partizanams atminti pašventinimas Lukšių kapinėse

Po Pirmosios komunijos prie Lukšių bažnyčios

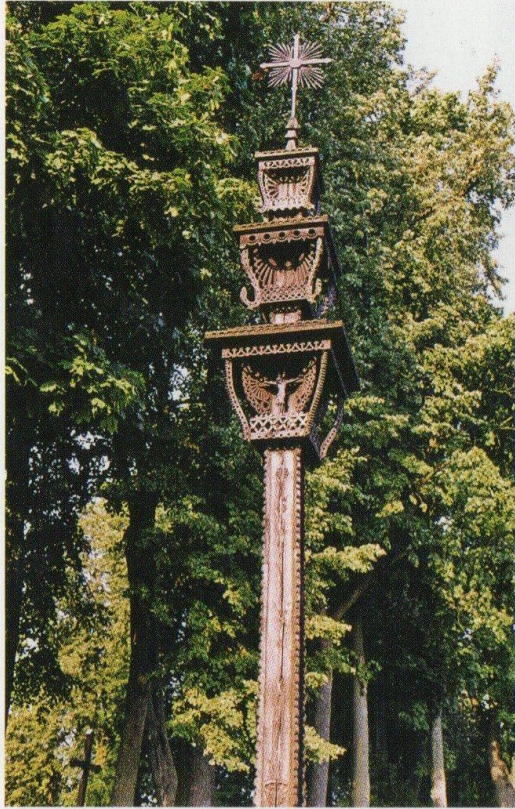
Pranutė Kubilienė margina velykaičius, 2008

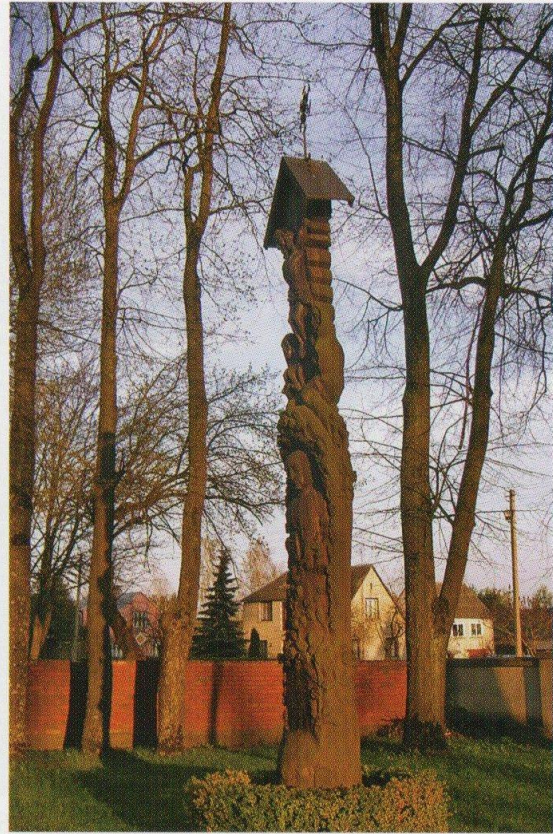
Prisikėlusio Kristaus skulptūra Lukšių bažnyčioje

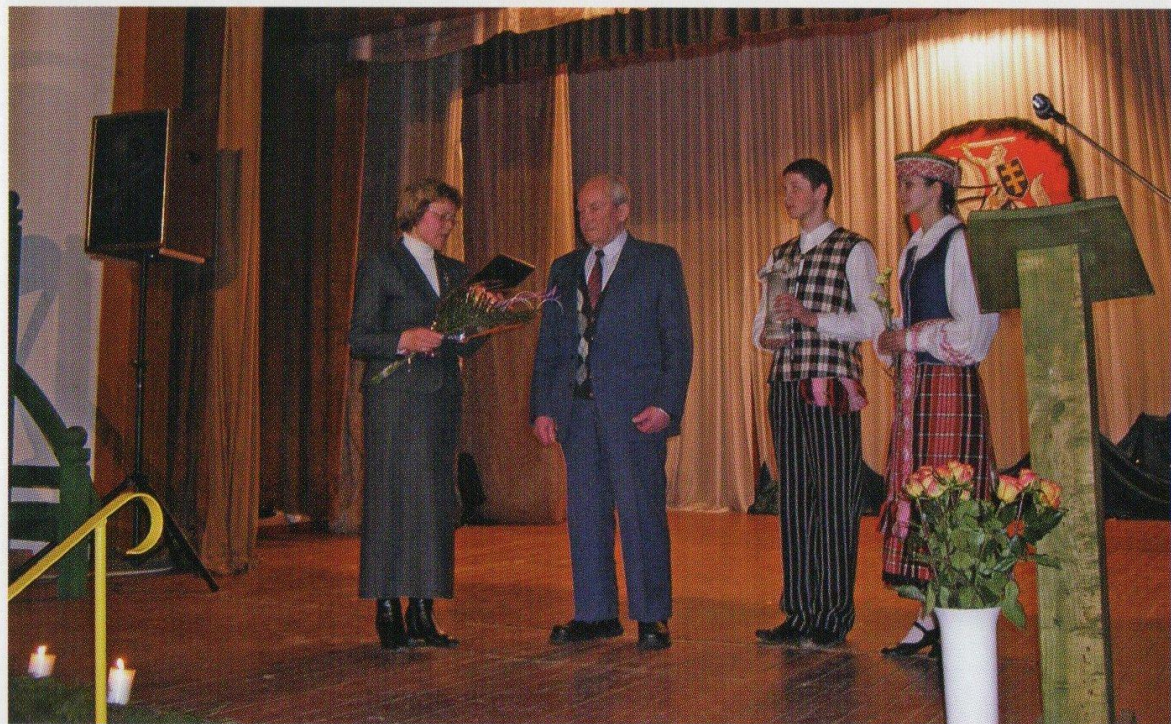
Tautodailininkas Rigimantas Stanaitis prie savo papuošto akmens Lukšių poilsiavietėje

Pavasarininkų stogastulpis prie Lukšių bažnyčios, past. XX a. 4-ame dešimtmetyje

Koplytstulpis Palaimintajam Jurgiui Matulaičiui Lietuvos Krikšto 600 m. proga

Nominacija bažnyčios choristui Vincui Aleknavičiui 2008 m. vasario 16 d.

Bendruomenės centro „Tėviškė“ nariai 2006 m. sveikina „Šakiją“ artėjančių šv. Kalėdų proga

Atminimo kopytėlės akmenys

Tautodailininkas Algimantas Bindokas savo vasaros namelyje

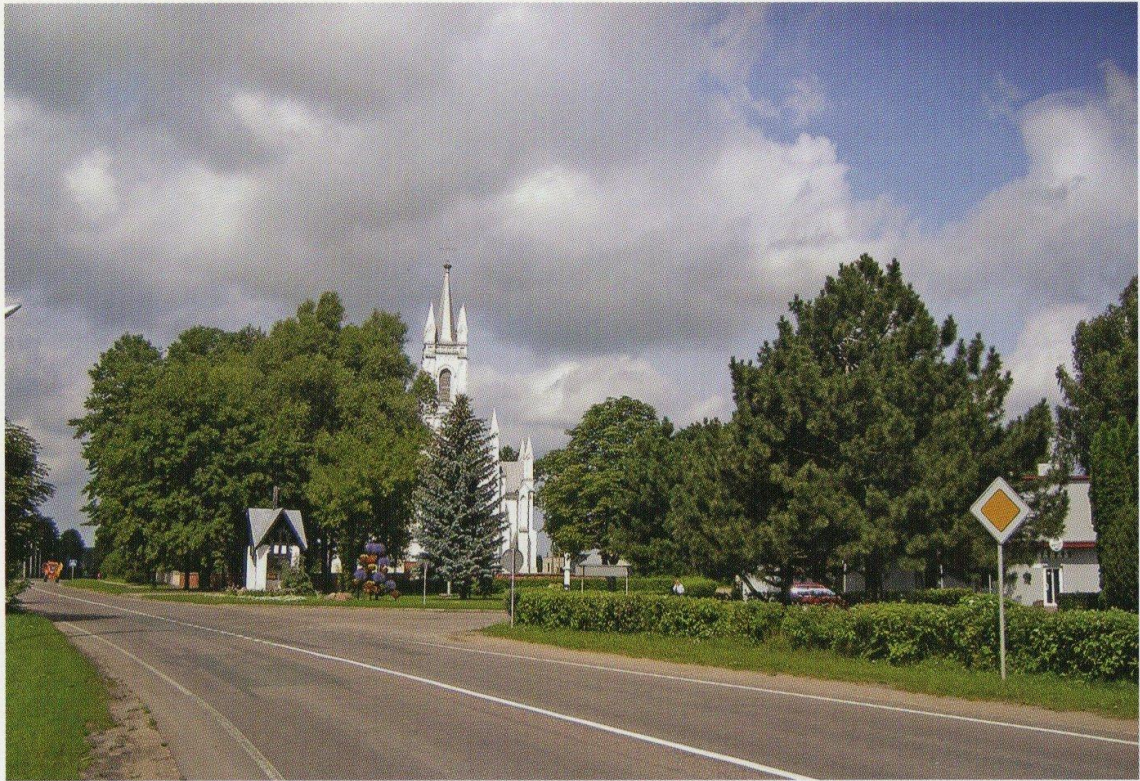
Lukšių kapinės

Smagu prisiglausti prie miestelio šv. Velykų simbolio margučio

Klebonas G. Pušinitis ir žurnalo „Artuma“ leidėjai

Antano Tatarės gatvė

Visad gražiai tvarkomas miestelio centras

Vaikučiai gražiai pralavinti - pagiedojo, padainavo, pažaidė. Dalyvavo ir tėveliai.“ Kitoje to laikraščio žinutėje (1933 m. Nr. 37) skaitome, kad ta pati mokytoja su mokiniais rugsėjo 4 d. dalyvavo pamaldose Švediškių koplyčioje. Čia kun. Povilas Grablikas laikė šv. Mišias, ūkininkams buvo pašventinta kviečių, rugių sėkla. Per Vasario 16-ąją visų mokyklų mokiniai ir mokytojai dalyvaudavo šv. Mišiose. Išlikusi 1921 m. nuotrauka - Bartkų pradžios mokyklos mokiniai su mokytoju Motiejum Tumosa prie Lukšių bažnyčios.

Okupacijos metais mokykla Lukšiuose, kaip ir visur, privalėjo dirbti ateistinį darbą. Tokio turinio priemonės turėjo būti klasių vadovų, mokomuosiuose dalykų, komjaunimo organizacijos planuose. Štai 1974 m. komjaunimo komiteto ateistinio sektoriaus darbo planas, kuriame tokie renginiai:

1. Teminis vakaras „Darbas ir religija“.
2. Klausimų-atsakymų vakaras.
3. Raiškiojo skaitymo, rašinio, karikatūros konkursai ateistine tema.
4. Disputas „Religija ir aš“.
5. Montažas „Kaip atsirado religija“.

Šis klausimas būdavo svarstomas pedagogų tarybos posėdžiuose. Tačiau visos tos priemonės nebuvo efektyvios. Tai rodo ir mokinių rašiniai. Apie 1980 m. 7 klasės mokiniai rašė rašinį - laišką tikinčiam mokiniui. Sumanytojų idėja - įrodyti, kad tikėti, lankyti bažnyčią neverta. Vienas kitas bando kartoti įprastas ateistų mintis:

1. „Atmink - nereikia žeminti savęs.“
2. „Žmogus pats sau sukuria rojų, o ne dievas“.
3. „Tu išmanai fiziką, chemiją, ten juk viskas parašyta, kad dievo nėra. Tačiau daugumos „argumentai“ primityvūs, net juokingi:

1. „Juk tenai šalta, nieks nepakuria.“
2. „Aš neinu todėl, kad neįdomu.“
3. „Neisiu, paskui vaikai sužinos, mane ims visaip vadinti ir pravardžiuoti.“
4. „Bažnyčia sukelia ligas.“

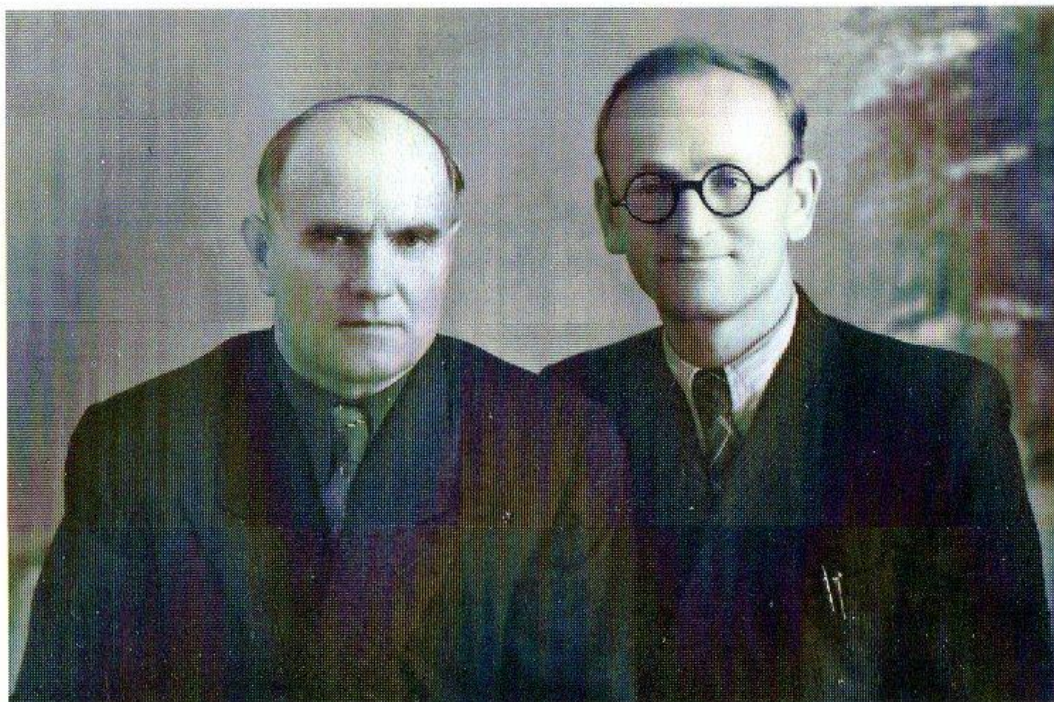
Įdomu, kad vienas kitas apie tikėjimą, bažnyčią atsiliepia palankiai:

1. „Jeigu aš nueinu į bažnyčią, tai ir meldžiuosi.“
2. „Tikėjimas laisvas. Kaip kas nori, taip tas ir daro.“
3. „Mokykloje mokina, kad nereikia eit į bažnyčią.“

O kaip tu manai, ar tiesą sako mokytojai? Aš šito uždavinio nemoku išspręsti.“ Kai kurie mokiniai „nesuprato“ temos - rašė apie visai pašalinius dalykus. O štai devintokė rašinyje „Kaip aš sugriaučiau teiginį - bažnyčia blogo nemoko“ teisingai nurodo mokinių veidmainiavimą: „Komjaunuolis nueina bažnyčią, meldžiasi, tačiau šito jis niekam nepasakys ir mokykloje galbūt vaidins ateistą.“ Tik mokinei pritrūko supratimo (o gal drąsos?) parašyti, kad tas veidmainiavimas- ne bažnyčios kaltė.

Lukšių bažnyčios choras XX a. 4-jame dešimtmetyje. Pirmą eilę (sėdi iš kairės): Juozas Pėkis, Elena Matusevičiūtė, Eugenija Gvildytė-Tėvelienė, vikaras Povilas Grablikas, vargonininkas Jonas Augustauskas, Jonas Gulbinas, Justinas Pavalkis. Antra eilė: Marija Rimkevičiūtė, Antosė Sprindžiūnaitė-Kalvaitienė, Antosė Petravičiūtė-Vaičiūnienė, neatpažinta, Benė Striūpavičiūtė, Adelė Bartkutė, Antosė Beržininkaitytė, Kunigunda Gudiškytė. Trečia eilė: Ona Matusevičiūtė, Ona Dielininkaitytė, Antanas Mockevičius, Antanina Dovydaitytė, Jonas Baukus, Liuda Striūpavičiūtė, Pravalinskas, Juzė Jarušaitienė?, Pranas Mureika, Elena Puidokaitė

Kunigai Boleslovas Ligeika ir Pranas Šliumpa tremtyje, 1956

Apie 1956 metus mokytojas Vytautas Vaičaitis mokykloje buvo įkūręs savotišką muziejėlį, kuriame buvo maldaknygių, rožinių, kryželių, keletas šventųjų paveikslų. Valdžia nelabai jam pritarė ir jis egzistavo tik apie porą metų. Nemažai jaunimo okupacijos metais nutolo nuo bažnyčios, bet ne dėl to, kad būtų susiformavę materialistinę pasaulėžiūrą, tapę ateistais.

Jau Atgimimo metais vėl užsimezgė mokyklos ir bažnyčios ryšiai. 1989 m. vasario 16 d. bažnyčioje buvo pašventinta trispalvė ir iškilmingai pakelta prie mokyklos. Tais pačiais metais mokyklos 150-mečiui ir kun. Antano Tatarės 100-osioms mirties metinėms atminti iškilo Vido Cikanos Rūpintojėlio skulptūra. Klebonas Lionginas Kunevičius pradėjo mokykloje po pamokų mokyti tikybos. Kitais metais tikybos pamokas vedė vargonininkė Gražina Balužytė (Štrimaitienė). Į šį darbą įsijungė ir klebonas Gvidas Pušinaitis. Vėliau tikybos pamokas vedė Onutė Dielininkaitienė ir Algimanta Korsakienė, kurios neapsiribojo klase ir vadovėliu, bet ir palaikė glaudų ryšį su bažnyčia. Tikybos mokė ir kunigai Artūras Sederevičius bei Valdas Paura. Šiuos mokytojus pakeitė Jonas Truncė. Jam palikus Lukšių mokyklą, dirbti pradėjo mokytoja Nijolė Sutkutė. Jos nuoširdžios pastangos susiduria su sunkumais: „Apskritai visoje Lietuvoje tikėjimas suprantamas kaip tradicija, nesigilinama į jo esmę ir teikiamą naudą. Ne išimtis ir Lukšiai. Girdisi tokie pasakymai: sakramentus priėmė - vadinasi, mano vaikas sutvarkytas.“ Tikybos mokoma visose klasėse. Skaičius mokinių, kurie mokosi tikybos, atskirose klasėse nevienodas. 2007-2008 mokslo metais tikybos pasirinkimas toks: 1 klasė - 30 (iš 30), 2 klasė - 30 (iš 30), 3 klasė - 19 (iš 19), 4 klasė - 35 (iš 35), 5 klasė - 24 (iš 39), 6 klasė - 3 (iš 34), 7 klasė - 23 (iš 48), 8 klasė - 4 (iš 46), 9 klasė - 10 (iš 43), 11 klasė - 22 (iš 42), 12 klasė - 8 (iš 42). Iš bendro mokinių skaičiaus (446) tikybos mokosi mažesnė pusė (218). Kiti renkasi etiką. Atsirado tradicija Rugsėjo 1-ąją pradėti šv. Mišiomis bažnyčioje, kunigui dalyvauti tą dieną šventėje mokykloje, pasveikinti, pirmokams įteikti dovanėlių. Kai kurie mokyklos renginiai vyksta bažnyčioje (kun. A. Tatarės 200 metų jubiliejus, B. Brazdžionio 100-ųjų metinių paminėjimas, Motinos diena). Kai kurių švenčių proga bažnyčią papuošia mokinių piešiniai, rašinių ištraukos. Ir poezijos posmai. Auksė Gaižauskaitė apie mamą:

*Švelniu žodžiu apkabini mane,
Kai būna liūdna man, sunku.
Randu paguodą Tavo širdyje,
Kuri nušvies gyvenimo kelius.*

2004 m. lietuvių kalbos mokytoja Jolita Zokienė mokykloje subūrė Lietuvos skautų sąjungos draugovę „Ažuolas“ ir yra jos vadovė (draugininke). Draugovė vadovaujasi šūkiu „Dievui, Tėvynei, Artimui“. Jos nariai yra dalyvavę skautų sueigose Šilalėje, Išlauže, Kaune, vasaros stovyklose Jurbarke. Jaunimą patraukia

įdomi tų sueigų programa: šv. Mišios miške, meninė programa, sporto varžybos, žaidimai, konkursai, giesmių mokymasis ir kt. Lukšiuose yra dalyvavę talkose tvarkydami paežerę, Zyplių parką. 2007 m. spalio 19- 20 dienomis Lukšiuose vyko Tauragės krašto skautų sueiga „Skautiškas ruduo 2007“. Renginyje dalyvavo daugiau kaip 200 skautų iš Šilalės, Jurbarko ir Šakių rajonų. Dalyviai atliko programą prie vakaro laužo, linksminosi diskotekoje, aplankė Zyplių ažuolą, dvaro rūmus, tvarkė aplinką, grėbė lapus. Antros dienos rytą dalyvavo šv. Mišiose Lukšių Šv. Juozapo bažnyčioje. „Ažuolo“ draugovei priklauso apie 50 narių. Jie palankiai vertina draugovės veiklą. Karolina Krištolaitytė: „Tokios organizacijos kaip skautai skatina jaunų žmonių gerą veiklą ir įrodo, kad galima linksmai leisti laiką be alkoholio ir narkotikų“. Milda Gailiūnaitė: „Skautai yra draugiškiausi žmonės, kokius esu kada nors sutikusi. Susidraugavome labai greitai“. Be jau minėtų, kiti aktyvūs nariai - Vilma Čiečkutė, Rūta Čiečkutė, Rimvyde Mockaitytė, Marija Kulikauskaitė, Erika Kulikauskaitė, Diana Geršvaltaitytė, Vilma Geršvaltaitytė, Gabija Stanaitytė, Titas Bukšnys.

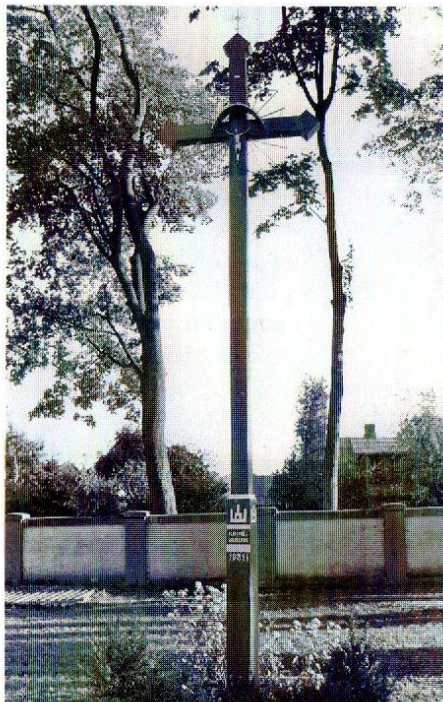
Nuo 1989 m. veikia Lietuvos maironiečių draugija, kuri savo šūkiu pasirinko poeto žodžius: „Paimsme arklą, knygą, lyrą ir eisim Lietuvos keliu!“ Tos draugijos būrelis veikia ir Lukšių mokykloje. Apie jo veiklą vadovė mokytoja Stasė Burk- šaitienė: „Mes, lukšiečiai, į draugijos veiklą įsijungėme 1992 m. Mus sudomino maironiečių vertybės - tautos istorija, darbas, mokslas, kūryba. Maironiečiai organizuoja rašinių, meninio skaitymo ir dainuojamosios poezijos konkursus, mokslines konferencijas, vasaros kraštotyros stovyklas. Populiarūs du kartus per metus organizuojami visos Lietuvos maironiečių sambūriai, kurie kasmet vyksta vis kitame regione. 2004 m. rudenį sambūrį suruošėme mes, lukšiečiai. Šventėje dalyvavo apie 700 moksleivių iš visos Lietuvos. Pirmiausia pasodinome medelių mokyklos parke, po to svečiai su lukšiečiais gidais pasklido po miestelį. Ypač visus sužavėjo vadinamasis Beždžionynas - pramoginio pobūdžio statinys Lukšių poilsiavietėje. Po trumpos ekskursijos dalyvavome šv. Mišiose bažnyčioje, o po jų nuotaikinga kolona patraukė į Zyplių dvarą. Ten vyko Baltų vienybės dienos minėjimas. Padainavę, pašokę, paklaidžioję Zyplių dvaro parko alėjomis, paragavę kareiviškos košės, maironiečiai geltonaisiais autobusais išriedėjo įvairiomis kryptimis, kad susipažintų su Znavykų krašto įžymybėmis. Su savo menine programa esame dalyvavę sambūriuose įvairiose Lietuvos vietose. Didelio pasisekimo susilaukė mūsų „Mergvakaris“ Šiauliuose, šiuolaikinis baladės apie Ulijoną variantas Jurbarko, Giedriaus Būdos suvaidintas Mikė Melagėlis Rokiškyje. Spektakliai, koncertai, jubiliejiniai minėjimai, ekskursijos - taip kraunami dvasios turtai, kurių niekas nepavogs, nesunaikins.“ Su malonumu maironiečių veiklą prisimena buvusios būrelio narės Alma Cikanaitė, Lina Palekauskaitė, Lina Joky- maitytė ir kt. Vaida Kazlauskaitė: „Dabar prisimindama tas moksleiviškas dienas mėstau, jog šio būrelio veikla buvo paskata domėtis praeitimi, didžiuotis savo kalba ir istorija.“ Ir visa kita mokyklos veikla - renovacija, efektyvios pamokos, projektai, mokytojų

tobulinimasis, „Vaivorykštės“ klubas (mokytoja Irena Lukšienė), dramos būrelis (mokytoja Inėša Bagdonavičienė), šokių būrelis (mokytoja Aušra Butkauskaitė), rašinių, deklamavimo konkursai, ekskursijos ir kt. - nors ir nėra tiesiogiai susijusi su bažnytine parapijos veikla, siekia tų pačių žmogaus tobulinimo, jo dvasinio pasaulio turbinimo tikslų.

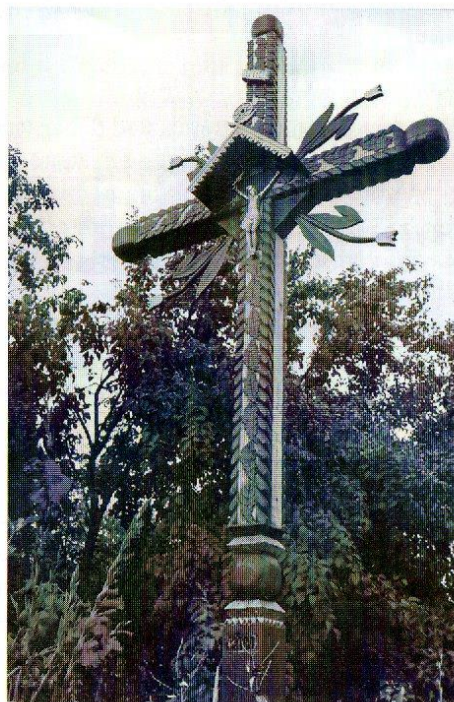
KRYŽIŲ, PAMINKLŲ KŪRĖJAI

Lukšių miestelyje, kapinėse, parapijos kaimuose ir kitur stovi kryžiai, paminklai, kuriuos sukūrė ištikimi tradicijai, neabejingi tikėjimui šios parapijos žmonės.

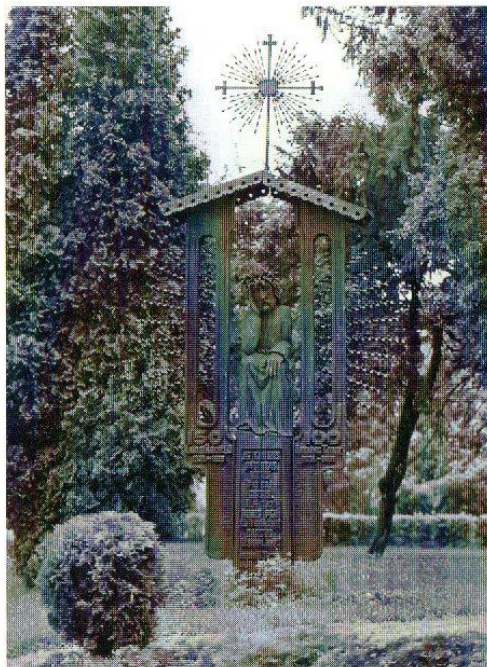
Algimantas Bindokas gimė 1932 m. Varčiukų kaime, Kidulių valsčiuje, Šakių apskrityje. Baigė Kidulių progimnaziją. Sunki liga ir tėvų tremtis sutrukdė mokytis toliau. Teko gyventi ir dirbti pas gimines ir svetimus žmones. Išvyko pas ištremtus tėvus į Sibirą ir ten išgyveno trejus metus. Grįžęs į Lietuvą, dirbo dezinfektoriumi ir registratoriumi Gelgaudiškio ligoninėje, vėliau tą patį darbą Šakių ligoninėje. Nuo 1978 m. gyvena Lukšiuose. Ryškesni A. Bindoko kūriniai - kryžiai Lukšiuose prie Janinos ir Prano Stankūnų sodybos A. Tatarės gatvėje, prie Albinos ir Kazimiero Pavalkių sodybos Nemuno gatvėje, kryžius partizanui Aleksandrui Grybinui-Faustui Pelenių kapinaitėse. Jo kryžių yra Skausmo kalnelyje prie Gerdžiūnų ir kitose rajono vietose. Apie šio žmogaus kūrybinius sugebėjimus, pastangas puošti aplinką kalba ir jo kiemas, kuriame daug meniškų kūrinių iš medžio. A. Bindokas dėkoja Visagaliui, kad leido įveikti ligą ir visus

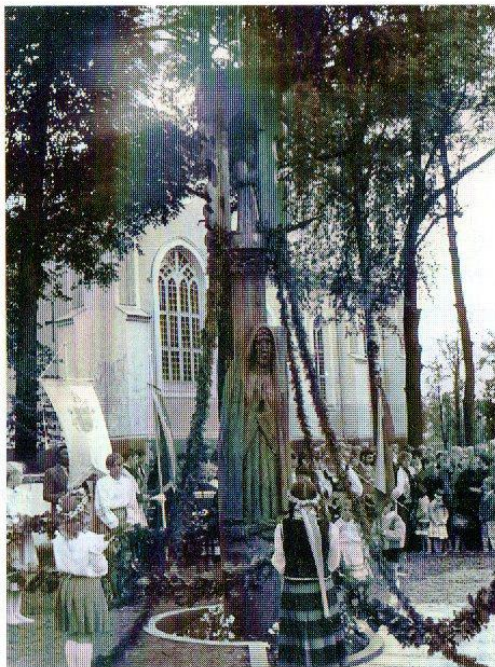
Kryžius Lukšių bažnyčios šventoriuje, past. 1938 m.

Kryžius Lukšiuose prie Kazimiero ir Albinos Pavalkių namų (aut. Algis Bindokas, 2000)

Rūpintojėlis prie mokyklos (Vidas Cikana, 1989)

*Koplytstulpis prie Lukšių bažnyčios
stalinizmo aukoms atminti (aut. Vidas
Cikana, 1989)*

kitus gyvenimo sunkumus, kad dabar jaučiasi sveikas ir stiprus. Kiekvieną dieną jis stengiasi praleisti prasmingai, ką nors dirbdamas.

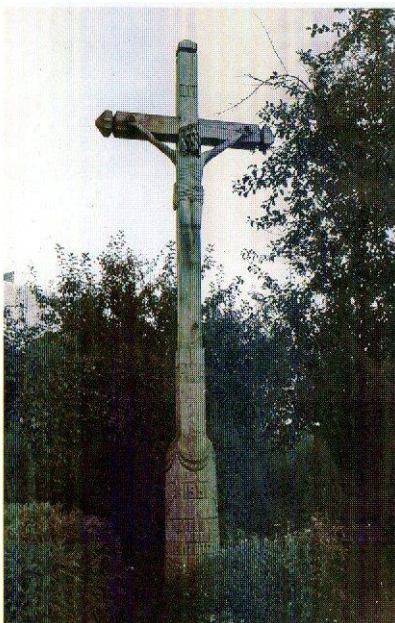
Vidas Cikana gimė 1956 metais Karkliniuose, Keturvalakių apylinkėje, Vilkaviškio rajone. Baigęs Kauno politechnikumą, dirbo Kauno kelių ir tiltų eksploatavimo trešte. 1980 metais apsigyveno Lukšiuose ir buvo kolūkio dailininkas. Nuo 1990 metų - Lukšių viršaitis (seniūnas), išskyrus tuos metus, kai buvo Sakių rajono meras. Tautodailininkas. Jo darbai Lukšiuose: paminklas stalinizmo aukoms atminti prie bažnyčios (1989), Rūpintojėlis prie mokyklos (1989), Atminimo koplytėlė (1994), paminklai kun. Antanui Tatarei (1995), Juozui Pavalkiui-Vi- jūnui (2002), Juozui Adomaičiui-Šernui (2007) Atminimo skverelyje, paminklai Lukšių kapinėse. Jo kūryba neapsiriboja Lukšiais - paminklų yra ir kitose rajono vietose, visoje Lietuvoje bei užsienyje. V. Cikanos iniciatyva restauruojamas Zyplių dvaras virto kultūrinio gyvenimo centru, miestelio centre įrengta originali poilsiavietė. Jau keleri metai seniūno iniciatyva Lukšių centre prieš Šv. Velykas atsiranda Velykė ir margutis, kuris, manoma, yra didžiausias Lietuvoje, prie kurio mėgsta nusifotografuoti ir lukšiečiai, ir tie, kas pravažiuoja pro šalį.

Vitas Merčaitis gimė 1961 m. Plynių kaime, Lukšių apylinkėje. Baigė Plynių pradžios mokyklą, Lukšių vidurinę mokyklą, Smalininkų žemės ūkio technikumą. Baigęs mokslus, dirbo Lukšiuose, kolūkyje, vėliau - UAB „Vinkšna“. Nuo 1997 m. ūkininkauja, kartu dirba Lukšių ugniagesių komandoje.

Padėdamas Vidui Cikanai ir mokydamasis iš jo, ėmėsi ir savarankiškų tautodailės darbų. Tie darbai - kryžiai Lukšiuose prie Marytės Gudiškienės sodybos, prie Prano ir Marijos Ročkų namų, Jurbūdžių kaimo kryžius, kryžiai Sakiuose (bažnyčios šventoriuje, kapinėse) ir kitur. Yra išdrožęs Rūpintojėlių, Vytį, kitų kūrinių, dalyvavęs parodose. Apie šeiminingo meninius sugebėjimus kalba ir namų interjeras, kiemas.

Tautodailininko Vito Merčaičio kūriniai

Kryžius Lukšiuose prie Marijos Gudiškienės namų (aut. Vitas Merčaitis, 1991)

Romas Skaizgirys gimė 1957 m. Marčiukų kaime, Lukšių apylinkėje. Baigė Klevinių aštuonmetę mokyklą, o po jos - Lukšių Vinco Grybo vidurinę. Atlikęs karinę tarnybą, grįžo į tėviškę, dirbo kolūkyje, neakivaizdžiai mokydamasis baigė Smalininkų žemės ūkio technikumą. 1986-2007 metais buvo Liepalotų pagrindinės mokyklos darbų mokytojas. Šiuo metu - Marijampolės techninių apžiūrų centro Šakių stoties darbuotojas. Atgimimo metais atsiskleidė jo, kaip kryžių kūrėjo, talentas. Darbai: Geidžių kaimo kryžius, Akėčių kaimo kryžius, Sederevičių šeimos kryžius Liepalotuose, kryžius Vinco ir Nijolės Beniuliu sodyboje Bališkių kaime. Dar vienas potraukis - muzika. Jis - Liepalotų kaimo kapelos muzikantas ir vadovas.

Rigimantas Stanaitis gimė 1963 m. Zypliabūdžio kaime, Lukšių apylinkėje. Baigė Akėčių pradinę mokyklą, Lukšių Vinco Grybo vidurinės mokyklos aštuonias klases. Kaišiadorių profesinėje technikos mokykloje įgijo elektriko specialybę. Dirbo įvairiose Šakių rajono įmonėse. Šiuo metu - agroserviso įmonėje. Kalvystės amatą ir meną perėmė iš dėdės Jurgio Petkūno, taip pat ir savo tėvo. Jo metalo darbai įkomponuoti paminkluose atkuriamose senosiose Sintautų, Marijampolės seniūnijų kapinėse, paminkle popiežiui Veršių kaime. Šakių bažnyčioje jo darbas - grotiniai vartai.

Edvardas Macaitis gimė 1959 m. Šakiuose. Baigęs šio miesto vidurinės mokyklos aštuonias klases, mokėsi Marijampolės 7-ojoje profesinėje technikos mokykloje, kur įgijo tekintojo specialybę. Dirbo įvairiose rajono įmonėse, įstaigose. Nuo 2003 m. gyvena ir dirba Lukšiuose. Kalvyste susidomėjo 1983 m. paskatintas kalvio K. Kasparaičio. Be įvairių buities puošybos darbų, yra nukalęs ir viršūnių (saulučių, kryžių), kitų elementų paminklams, kurie stovi Ūsų kaime, Sirvydų kaime (Lekėčių šen.), Zyplių parke, Sutkų, Šakių kapinėse, kitose Lietuvos vietose.

Valdas Paukštys gimė 1961 m. Prienų rajone, Veiveriuose. Nuo 1963 m. gyvena Lukšiuose. 1979 m. baigė Lukšių Vinco Grybo vidurinę mokyklą. Studijavo VVPI. Jį baigęs ėmė dirbti darbų mokytoju Kriūkų vidurinėje mokykloje, o vėliau ir Gerdžiūnų Petro Dumčiaus pagrindinėje mokykloje. Be įvairių kitų tautodailininko darbų, yra pasižymėjęs kaip kryžių restauratorius bei kūrėjas. Jo restauravimo darbai - kryžius Sutkų kapinėse, Ūsų, Voverių kaimų kryžiai. Jo kūrybos kryžiai stovi Valių kaime (Žvirgždaičių šen.), Griškabūdžio, Kudirkos Naumiesčio kapinėse. J. Jablonskio tėviškėje Rygiškių kaime yra sukūręs (kartu su kitais autoriais) stogastulpį. Pagarbiai namuose laikomas jo sukurtas kryželis, kurį pašventino Tėvas Stanislovas.

Jonas Stratkauskas gimė 1963 m. Lukšiuose. Čia baigė vidurinę mokyklą. Atlikęs karinę tarnybą, grįžo į Lukšius ir ėmė dirbti seniūnijos dailininku. Jo iš medžio sukurtų paminklų yra Lukšių, Barzdų, Gelgaudiškio kapinėse. Yra išdrožęs Šv. Kazimiero bareljefą, Vytį. Nemažai užrašų ant paminklų - taip pat J. Stratkausko darbas.

LUKŠIEČIŲ ATSIMINIMAI, PAMAŠTYMAI

Svarbios parapijos istorijos medžiagos galima rasti ne vien mokslininkų, tyrinėtojų darbuose, bet ir paprastų žmonių atsiminimuose. Ypač turime būti dėkingi tiems, kurie tuos atsiminimus ryžosi užrašyti. Yra net išleistų atsiminimų knygų. Vienas parapijietis papasakojo įdomų, turiningą savo gyvenimą, bet pasakė nenoriš, kad jis būtų pagarsintas. Gerbiu tokį nusistatymą. Juk žmogaus vertę, pėdsaką istorijoje lemia jo gyvenimo prasingumas. Nebūtinai jis turi būti aprašytas. Taigi ir šis žmogus, ir daugelis kitų nepaminėtų - reikšmingi Lukšių parapijos istorijos kūrėjai.

ONA UŽUPYTĖ-LIUDŽIUVIENĖ

Tai paprasta, jokių mokslų nebaigusi, bet jautri, pastabi, aktyvi moteris, dalyvavusi ne tik šeimos ūkiniame, bet ir parapijos visuomeniniame gyvenime. Gimė 1896 m. Švediškių kaime gausioje (11 vaikų), pasiturinčioje (45 ha) Petro Užupio ir Onos Vailokaitytės-Užupienės šeimoje. Ištekėjusi gyveno vyro tėviškėje Kuoriškės kaime. Įsitraukė į Katalikių moterų draugijos veiklą, buvo išrinkta skyriaus pirmininke. Po karo buvo persekiojama, net suimta. Pasitraukė iš gimtinės ir prisiglaudė sesers Reginos šeimoje.

Paskutinius ketverius metus, gyvendama Savitiškyje (Panevėžio r.), rašė atsiminimus. Mirė 1965 m. 2004 m. artimieji, giminės išleido knygą „Mano gyvenimo atsiminimai“. Pora

ištraukų iš tos knygos.

Laukų šventinimas

Neatmenu, kieno tai buvo sumanymas pašventyt gražius Švediškių laukus. Kaimas su ta mintim sutiko, taip ir padarė. Tada buvo neramūs laikai. Kažkoks Suvalkijoj jautėsi bruzdėjimas. Mūs išskilmėms reikėjo turėt ir vietinės policijos leidimas. Laukų šventinimo iškilmes pradėjom pamaldomis koplytėlėje. Buvo antroji Sekminių diena. Koplytėlę, kaip visada, išpuošėme gražiai. Susirinko kaimo žmonės ir svečiai. Atvyko pamaldų laikyt kun. P. Grablikas. Atsiuntė ir policijos

atstovą. Pradėjome eiseną iš koplytėlės, giedodami suplikacijas. Ant visų keturių kaimo kampų kunigas skaitė Evangeliją, o žmonėms tuo tarpu buvo pasakyta po kelis poterius sukalbėt atsiklaupus. Pabaigę maldas sustoja ir eina prie kito kampo giedodami Visų Šventųjų litaniją. Apėjom viso kaimo laukus giedodami, o kunigas su krapyla ant visų keturių kampų su šventu vandenių apšlakstė. Po šventinimo iškilmių buvo kaimo sudėtiniai bendri pietūs pas Joną Jasaitį. Vaišinomės visi - ir kunigas, ir policijos atstovas, ir kaimo žmonės, be skirtumo ar senas, ar jaunas. Vaišės buvo be svaiginamųjų gėrimų ir be pasilinksminimo. Šitomis iškilėmis aš ir ynano Juozelis buvom patenkyti. Šventiųjų diena praėjo gayia rayriiai. Buvo gražus oras, saulutė šildė, kaitino žemę. Žiemkenčiai augo, stiepėsi (P. 94).

Vikaras Povilas Grablikas

Mano brolis Viktoras tiesą sakė: kun. Grabliko darbštuytas buvo neapsakomas. Viską jis matė, kas lūžta, kas griūva, kas pūsta, kas negražu. Visur buvo jo rūpestis, jo ranka pridėta. Remontavo bažnyčią, įtaisė naują varpą. Parapijos žynones traukė prie remonto darbų. Mokėjo prieit prie ūkininkų, prie jų vaikų ir tarnų. Malonus su žmonėmis. Klausydavo jo geriau kaip klebono. Ko reikėjo prie remonto darbų, viską iš parapijiečių gavo. Dirbo ir pats, vis molinas vaikščiojo. Karštomis vasaros dienomis išprakaitavęs ir sušilęs. Brigytėlė, apsenusi mergelė, virdavo kompotėlį, atšaldydavo ir nešdavo kunigėliui atsigert. Klebonas davė valią savo padėjėjui, džiaugėsi tokį turėdamas. Vikaras laikė arklių, įsitaissė vėžiynėlį ir važinėdavo po parapijos mokyklas, dėstė tikybos pamokas. Kunigas labai gražiai sutvarkė Lukšių kapus: iškasė visus brūzgynus, duobes išlygino, nutiesė takus, juos apsodiyio ynedeliais. Gale centrinio tako pastatė didelį, aukštą kryžių. Kai būdavo ryyirusiųjų payninėjimai, Vėlinių dienos išvakarėse, prie to kryžiaus meldavosi, sakydavo paynokslus. Kapus aptvėrė štakietų tvora (P. 80).

ONA JUŠKAITIENĖ

Gimė 1902 m. Emiliavos kaime. Po motinos mirties, būdama 17 metų, tėvo valia ištekėjo už daug vyresnio (42 metų) žmogaus. Ji savo šeimyninį gyvenimą vertina kaip nedarnų, nelaimingą. Savo tėvų namuose jautėsi žeminama ir skriaudžiama. Po vyro mirties persikėlė į Lukšius ir čia keletą metų gyveno pas Oną Andriukaitienę. Išlikę jos ranka rašyti atsiminimai (148 puslapių sąsiuvinis), kuriuos pavadino „Gyvenimo aprašymas“.

Didesnėje jų dalyje (P. 1-114), parašytoje 1945 m., aprašo savo jaunystę, gyvenimą ištekėjus ir baigia sidabrinium vedybų jubiliejumi. Antroje dalyje, parašytoje 1962 m., aprašytas išėjimas iš namų ir gyvenimas Lukšiuose. Skaitant susidaro įspūdis, kad tai nedidelio mokslo, bet šviesi moteris, sugebanti aprašyti ne tik buitį, bet ir išreikšti jausmus, nuotaikas, nuomonę, kaip turėtų būti kuriama

šeima. Jos pasakojimą pagyvina Prano Vaičiaičio, kitų poetų, dainų, giesmių posmai, gausiai vartojamos patarlės. Pateikiame ištrauką iš antrosios dalies.

Lukšiai man labai patiko

Gegužės pirmojo sekmadienio rytą šviesi saulutė užtekėjo per langą gulinčiai lovoje. Ir tą dieną jau aš bažnyčioje meldžiuosi Dievui už visas geras pasekmes. Dabar jau aštuoni metai, kai gyvenu viena. Suėjo 60 metų mano gyvenimo amžius. Man tinka eilėraščio žodžiai: „Kasdieną prie karsto slenku vis artyn“. Jau dabar iš tikrųjų pradeda gyvenimo saulutė leistis. Jei dar ir liko keliolika metų, tai kas gi iš jų gero, ko gi iš jų laukti. Aišku, kad ilgo ir sunkaus kentėjimo, dėlei sąnarių būti paliegtus. Kokia bus mano gyvenimo pabaiga, niekas nežino, tik vienas Visagalis Dievas.

Mano vaikai gyvena savarankiškai, gerai. Vedybose abu - sūnus ir duktė - yra laimingi, todėl ir man daug ramiau ir maloniau gyventi. Kada būna atlaidai mūsų bažnyčioje, ateina, atvažiuoja artimieji, giminės, ypač mano vyro. Ačiū jiems. Jie mane gerbia, jie man net padėjo, užjautė, ypač kol buvo sūnus Sibire. Ateina ir dukra, žentas. Kaip gražu, malonu. Mylimės, maloniai kalbamės, išsi- ilgstame vieni kitų. Tai ko reikėjo? Tik persiskirti gyventi, kad atsirastų tarpusavio meilė, kad jaustumės savi. Kada aš negalėsiu jau viena gyventi, aišku, reikės glaustis prie vaikų. Gali būti, kad reikės grįžti į tėviškę pas dukrą, jei neatsitiks priešingai, kaip giesmė sako: „Kaip žmogus storojas, vis kitaip stojas.“ Neįsivaizduoju jau dabar, kokia ynano gyvenimo ateitis ir kiek bus verta jį užrašuose palikti. Bet kiek dar plunksną valdyti galėsiu, užrašysiu. Atsiprašau už klaidas, jeigu netaktiškai ką surašiau, nes esu nemokyta moterėlė, mari dovanokit. O tylėti, nerašyti tai buvo man per baisus kentėjimas. Nors šita knygelė dabar paslėpta, bet ją po mano mirties vis nors vienas žmogus perskaitys.

ZIGMAS GRYBINAS

Gimė 1923 m. Lukšiuose mokytojo Antano Grybino šeimoje. Čia baigęs pradžios mokyklą, paskui Šakių „Žiburio“ gimnaziją, mokytojų kursus, mokytojavo. Buvo įstojęs į Lietuvos vietinę rinktinę. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Buvo mokytojas lietuvių pabėgėlių stovyklose. Vėliau išvyko į JAV (Ilinojaus valstija). Ten iš karto dirbo paprastus darbus, vėliau studijavo, tapo inžinieriumi, mokytojavo. Aktyviai dalyvauja visuomeniniame lietuvių gyvenime. Palaiko ryšius su gimtine, lankosi joje. Yra materialiai parėmęs Lukšių vaikų darželį, mokyklą. Parašė plačius atsiminimus, kuriuos patikėjo Lukšių Vinco Grybo vidurinei mokyklai. Spausdiname vieną ištrauką.

Tėvai

Mano mamytė buvo giliai tikinti katalikė, taip pat ir praktikuojanti. Ji niekuomet nepraleisdavo sekmadienio šventų Mišių ir mus kartu vesdavosi. Mamytė mėgo Mišias klausyti presbiterijoje -plotelyjeprie altoriaus, atskirtame nuo likusios

bažnyčios dalies komunijos grotelėmis. Tai vieta, kuria naudodavosi anksčiau dvarponiai, dignitoriai, miestelio ponai, šviesuomenė - žmonės, pravardžiuojami „telegentais.“ Kartą su mamyte ten lonkelėse reikėdavo sėdėti ir mums, vaikams. O mes to nemėgome, nenorėjome išsiskirti iš savo draugų, kurie kitoje pusėje kreiva šypsena žiūrėdavo. Ėmėme skųstis mamytei, kad presbiterijoje mums būti nejauku prieš draugus. Gaila, tnamytė to mūsų skundo nesuprato ir daugiausia nepaisė. Todėl visada džiaugdavomės, kai mamytė bažnyčion išbėgdavo anksčiau. Taip būdavo dėl svečių ar rengiamų iškilmingesnių pietų. Neretai atsitikdavo, kad nesant mamytės mes Mišių išklaudyti pasiūsdavom tik vienų atstovą, kuris mums pasakytų, kas Mišias laikė, kas sakė pamokslą ir kokia tą dieną buvo Evangelija. Kiti eidavome su draugais pažaisti. Mamytė nebuvo nei fanatikė, nei davatka. Ji buvo tikinti ir stengėsi atlikti sąžiningai bažnyčios pareigą.

Tėvelis savo pasaulėžiūrą susikūrė studijuodamas Veiverių mokytojų seminarijoje. Tais laikais studijuojantis jaunimas linko į kairę, domėjosi socialiniais klausimais ir jų sprendimu. Buvo susipažinę su marksizmu ir diskusijos tomis temomis buvo plačiai praktikuojamos. Tėvelio pavadinti marksistu jokių būdu nebuvo galima, tačiau jo orientacija buvo socialdemokratų kryptimi. Negaliu užmiršti tėvelio ir Patašiaus polemikos religiniais klausimais. Patašius buvo gerai apsitrynęs ūkininkas, labai mėgstas skaityti ir besijaučias įsitikinusiu ateistu. Tėvelio noras buvo visada jį įaudrinti, todėl diskutuodamas gindavo bažnyčią. Mama gindavo mane šalin, o aš, žiūrėk, ir vėl klausausi. Patašius, matydamas, kad jau pralaimi, primindavo tėveliui, kad ne tokia esanti jo pasaulėžiūra, kad jų abiejų idėjos panašios. Tėvelis atsikirsdavo Patašiui, kad jam reikia daugiau paskaityti, jeigu nori savo hipotezes įrodyti.

ALDONA ADOMAITYTĖ-DAILIDIENĖ

Žmonės išrinko jį viršaičiu

Mano tėtė Antanas Adomaitis gimė 1893 m. Šmuiliškės kaime ūkininkų šeimoje. Šeima buvo gausi. Mirus mamai, vaikai gyveno sunkiai. Tėtę priglaudė dėdė kunigas Naujokaitis, kuris gyveno Virbalyje. Ten jį pramokė muzikos ir apšvietos. Po Pirmojo pasaulinio karo tėtė vedė Prancišką Dielininkaitę iš Miliškių kaimo. Mama paveldėjo 30 ha ūkį. Gyvenimo pradžia buvo sunki: trūko gyvulių, padargų, trobos buvo blogos. Mamos tėvai užrašė didelę dalį (15 tūkstančių litų) sūnui, kurią reikėjo išmokėti.

Aldona Dailidienė (Adomaitytė) tarp saviškių jubiliejaus proga 2002 m.

Tėtė buvo nagingas. Sugebėjo viską pats iš medžio pasidaryti, turėjo kalvę, kurioje taip pat pats dirbo. Pradėjo statyti trobesius - klėtį, tvartus. Kitus remontavo. Buvome trys vaikai. Vyresnįjį brolių ir mane leido mokytis į gimnaziją. Žmonės, pastebėję, kad tėtė yra nesuireš, gabus, apie 1933 metus išrinko Lukšių valsčiaus viršaičiu. Nors šios pareigos atėmė daug laiko, bet tėtė suspėjo gerai prižiūrėti ir savo nemažą ūkį. Laikė apie 10 karvių, 4 prieauglius, 4 dirbamus arklius, 2 prieauglius ir kumeliukus, apie 15 avių su prieaugliais, 2 veislines kiaules, 10 bekonų parduoti, kelias kiaules sau pasipjauti. Darbo buvo daug. Samdinių buvo trys: vyras, mergina ir piemuo. Dirbome daug visi. Turėjome visokių mašinų: kertamąją, pjaunamąją, kūlimo motorą, bulvių kasamąją ir kitų, kurios palengvindavo darbą. Įsitaisė vėjinį malūnelį, kuris gamino ir elektrą.

Tėtė buvo labai pamaldus. Šventadieniais nepraleisdavo šv. Mišių, o ir šeimai to daryti neleisdavo. Gegužės mėnesį visa šeima kalbėdavo Šv. Marijos litaniją, o spalio mėnesį - rožinį. Neleisdavo niekam atsigulti be vakarinės maldos. Mėgo važiuoti į atlaidus. Turėjo bričką, tai prisisodindavo į ją, kiek telpa.

Tėtė buvo muzikalus, grojo smuiku, o šeimyna turėjo šokti. Sekmadieniais rimtų darbų nedirbdavo. Mėgdavo su visa šeima apeiti laukus, apžiūrėti derlių.

Mėgo svečius, o ir mums, vaikams, nedraudavo kviestis draugų bei kitur svečiuotis. Dažnai lankydavosi kunigai Jonas Babilius, Boleslovas Ligeika. Buvo linksmas, mėgo dainuoti. Jį mylėjo giminės, draugai, visiems su juo buvo malonu bendrauti. Tėtė mylėjo žmones, ypač žydus, nes jie gyvenime buvo jam daug gero padarę. Kai giminės pagailėjo, mielai padėjo žydai. Po Pirmojo pasaulinio karo buvo netekęs arklių. Artimieji nedavė, nors ir turėjo. Žydas Jonkus iš Šakių davė kumelę, neėmė pinigų, tik pasakė, kad atiduosiąs, kada praturtėsiąs. Vokiečių okupacijos metais, kai sužinodavo, kad ims vyrus, siųsdavo mus, vaikus, kad praneštume ir jie spėtų pasislėpti. Artėjant Raudonajai armijai, apskrities viršininkas Karalius ir vyriausiasis agronomas Rutka, su kuriais jis gerai sugyveno, patarė būtinai trauktis. Tėtis labai išgyveno, buvo gaila palikti šeimą, bet suprato, kad reikia.

Nepasisekus patekti į Vakarus, grįžo pas tetą į Urvinių kaimą netoli Griškabūdžio. Iš ten išvažiavo pas seserį į Lazdijų rajono Staiderių kaimą. Iš čia persekiojamas persikėlė į Marijampolę pas brolių kunigą Praną. 1949 metų pavasarį gatvėje jį atpažino ir suėmė. Rudenį teisė - gavo 25 metus. Išvežė į Intos lagerį. Nebuvo jokio pasimatymo, negavome nė vieno laiško. Iš lagerio negrįžo. Iš grįžusių sužinojome, kad ten mirė 1951 m. Paminklas - akmuo su jo pavarde Atminimo koplytėlėje, kaip ir kitų panašaus likimo žmonių.

ONUTĖ GRYBINAITĖ-DIELININKAITIENĖ

Nebeliko jokio pykčio

Gyvenome ramiam Šakių valsčiaus Plieniškių apylinkės Melnikų kaime. Tėveliai buvo ūkininkai - dori, darbštūs, geri ir sąžiningi žmonės. Anksti netekome tėvelio. Likome trys vaikai. Nelengva buvo mamytei ūkininkauti, bet, būdama geros širdies ir labai taikaus būdo, nestigo darbo rankų.

Po karo pas mus ir kaimynus dažnai lankydavosi sribai. Vieną dieną atvažiavo pora vežimų su sribais. Jie pareiškė, kad esame išbuožinami. Surinko visus daiktus, prie vežimo prisirišo karvutę, paskutinę mūsų maitintoją, ir išvažiavo. Po kiek laiko vėl sugebėjome įsigyti karvutę, porą kiaulių, manydami, kad daugiau iš mūsų nebeatims. Dėl visa pikta mamytė gyvulius užrašė savo sesutės Bronelės Juškienės, kuri gyveno pas mus, vardu.

Sribai vėl mus aplankė. Mamytę uždarė į areštinę, reikalavo 3000 rublių, sakydami, kad jei sumokės, išvengsime Sibiro. Mamytė tuos pinigus šiaip taip sukraptė, bet po trijų dienų vis viena mus išvežė į Sibirą. Vežė 19 parų gyvuliniuose vagonuose: sugrūsti, tvanku, vandens nei atsigerti, nei apsiprausti. Žmonės mirė,

ypač senyvo amžiaus ir vaikai. Juos palikdavo ant bėgių. Neduok, Dieve, kad tokie dalykai kada nors kartotųsi. Daug kas verkė, meldėsi, bet tame vagone daugiausia aš. Žmonės kalbėjo: „Šią mergaitę turbūt veža be tėtės, be mamos, be savųjų. Buvo visi, bet man be galo buvo gaila mokslo ir Lietuvos, kurios, manėme, nepamatysime niekada. Atvežė į Krasnojarsko kraštą. Sustojome Ačinsko geležinkelio stotyje.

Patekome į kolūkį „Pamiat Ždanova“ Beriozovsko rajone. Apgyvendino mažose trobelėse, suręstose iš karklų ir aplipintose moliu su šiaudais. Merginas įdarbino melžėjomis, vyrus - traktorininkais. Šienas, šiaudai, silosas - viskas užpustytuose laukuose, viską per pūgas kasdien turėjome pačios parsivežti. Dievas mus saugojo ir globojo. Šventi katalikiškas šventes nebuvo kaip, reikėjo dirbti, tomis dienomis buvo dar skaudžiau. Turėjome vieną šventę - revoliucijos metines. Mirė Stalinas, lengviau atsidusome, gavau apskaitininkės darbą. Kad ir sunku buvo, bet jaunimas draugavo, troško šeimyninės laimės. 1957 metų balandžio 13 dieną trys lietuvių poros susituokė apylinkėje. Tarp jų ir aš. Mano vyras - lukšietis, kurį tą pačią dieną kaip ir mus išvežė su tėvais iš Miliškių kaimo ir kuris atsidūrė tame pačiame kolūkyje. Po kiek laiko atvažiavo kunigas ir mus dar tvirčiau sujungė bendram gyvenimui, pakrikštijo ten gimusį sūnų Viktorą.

Į Lietuvą grįžome 1959 metų gegužės 2 dieną. Sunkiai įsikūrėme, buvo visokių trukdymų. Pagaliau apsistojome Lukšiuose. Zyplių dvare gavome varganą butą, vėliau pasistatėme savo namą. Daug metų dirbau pieno surinkimo punkte, darbas sekėsi. Turėjau svajonę nuo pirmos klasės - būti mokytoja, istorijos arba lietuvių kalbos. Tuo laiku tai buvo nerealu, dėl to maniau: kad galėčiau būti nors valytoja -girdėčiau vaikų šurmulį. Ir ta svajonė netikėtai išsipildė. Nepriklausomoje Lietuvoje reikėjo tikybos mokytojų. Klebono paprašytos su Algimanta Korsakiene pradėjome lankyti kursus Marijampolėje. Juos baigusios pradėjome dirbti Lukšių mokykloje. Kada atėjau į pirmą pamoką - laimingiausia diena mano gyvenime. Jau tą dieną vaikai ir aš radome bendrą kalbą. Dažnai lankydavomės bažnyčioje, aiškindavau, ką kas reiškia. Leisdavau ir varpeliu paskambinti, ir į sakyklą užlipti, berniukams ir į klausyklą atsisėsti. Lauke prašydavau suskaičiuoti, kiek bokštų, bokštelių bažnyčia turi. Suskaičiuodavo labai nevienodai. Taip žaisdami ir mokėmės, pamokos neprailgdavo, vaikai jų laukdavo. Jie mane net namuose aplankydavo.

2000 m. dalyvavome rašinių konkurse Šakiuose. Mano mokinių darbus gerai įvertino. Keletą turiu nusirašiusi. Ir dabar malonu paskaityti. Šeštokė Eglė rašo: „Atlikusi išpažintį pasijusdavau švaresnė, lyg nuo pečių būtų nukritusi sunki našta.“ Šeštokas Artūras: „Pajutau, kad kai noriu ištarti blogą žodį, kažkas mane sulaiko, ko anksčiau nejausdavau. Teko šiek tiek dirbti ir aukštesnėse klasėse - pavaduoti kitus tikybos mokytojus. Reikėjo nemažai ruoštis, skaityti įvairios literatūros. Laiminga, kad dirbau mokykloje. Sutikę buvę mokiniai ir dabar

pasisveikina, nors kai kurių jau nebepažįstu. Su mokykla bendravau ir kaip mama. Mano duktė Rimutė mokėsi gerai, buvo drausminga. Ji ir brolis lankė bažnyčią. Kartais mokiniai ją paskųsdavo, bet nei iš auklėtojos, nei iš kitų mokytojų priekaištų dėl to niekada nesulaukdavau.

Dabar esu įsitraukusi į „Carito“ veiklą, kuri daugiausia reiškiasi malda ir kunigų kapų priežiūra.

JONAS KAUNAS

Kaip buvo, taip ir papasakojau

Esu gimęs 1936 metais Tarpučių kaime, Sintautų valsčiuje Vinco Kauno ir Bronės Kaunienės (Dailidaitės) šeimoje. Tėvai buvo ūkininkai, turėjo 27 ha žemės. Augome penki vaikai: trys broliai ir dvi seserys. Per karų nukentėjome: sudegė namas, vokiečiai traukdami atėmė vežimus, arklius. Tėvelis atsistatė pusę namo, persitvėrė, ruošėmės gyventi. Buvo neramūs laikai. Įsiminė apsilankymas pas dėdę Lukšiuose. Buvome iš jo pasiskolinę arklį. Aš atvažiavau, buvo vėlu grįžti, pasilikau nakvoti. Dėdės namas buvo prie gatvės, o priešais buvo sribų būstinė. Kai atsiguliau, staiga išgirdau moters klyksmų iš kitos gatvės pusės. Puoliau dėdės klausti, kas čia. Jis man neaiškino, tik nepiktai subarė: „Tylėk, judošiuk!“ Tik vėliau supratau, kad buvo tardoma, kankinama kažkokia moteris. Vieną 1949 metų gegužės naktį išgirdome mamos klyksmą ir pajutome, kad troba pilna sribų. Mus ruošėsi ištremti. Pirmiausia nuvežė į Šlapiko namus Sintautuose, kur buvo įsikūrusi valdžia. Ten išlaikė visą dieną. Tėtę pasikvietė ir ėmė aiškinti, kad gal nereikėtų vežti, didelė šeima, bet reikėtų stoti į kolūkį. Tėtis pasakė: „Koks skirtumas, ar Sibiras, ar kolchozas?“ Po pusvalandžio mūsų šeima pajudėjo iš Sintautų tolimesnei kelionei.

Atsidūrėme Irkutsko srityje, Alarsko rajone, Argalėjaus kaime. Ten buvo apgyvendintas visas vagonas tremtinių. Tėtis ir ten atsisakė stoti į kolūkį, dirbo staliumi, remontuodavo krosnis. Kartą ant pečių parsinešė maišą grūdų - visą tų metų uždarbį. Pajuokavo: „Matai, Broniuke, aš ir arklys, ir vežimas.“ Gerai, kad nemaža giminė atsiųsdavo iš Lietuvos siuntinių. 1951 metais mūsų šeimą ištiko didelė nelaimė: peršalęs, susirgęs greitąja džiova mirė tėtis. 1988 metais jo palaikus parvežėme į Lietuvą, perlaidojome Šakių kapinėse.

Kai ten nuvažiavome, lietuvių kapus radome pasikeitusius tiek, kiek tai padarė laikas ir gamta. Žmonių kapai nebuvo išniekinti, naikinami. Ne taip, kaip dabar Lietuvoje pasitaiko. Radome ir tvorą, ir vartelius, ir kryžius. Tąkart iškasėme keturių asmenų palaikus. Į duobes užkasėme buvusių kapų kryžius. Vietiniai žmonės mus, lietuvius, gerbė, nors valdžia stengėsi įtikinti, kad atveš žmogžudžius, banditus, fašistus.

Po tėvelio mirties į mokyklą daugiau nėjau, pradėjau dirbti. Dirbau prie arklių - šeriau, girdžiau. Taip apie ketverius metus. Paskui dirbau prikabinėtoju.

Tremtiniai lietuviai stengėsi neužmiršti savo tikėjimo. Žiemą, laisvesniu laiku, šeštadieniais, sekmadieniais, rinkdavosi tai į vieną, tai į kitą stubutę ir kalbėdavo rožinį. Vietos nedaug - ne visi galėdavo ir susėsti. Rubikas iš Skaisgirių turėjo gerą balsą, išmokė ir kitus giedoti.

Čia sukūriau savo šeimą. Mano žmona Svetlana, kilusi iš Baltarusijos, nebuvo tremtinė, čia ji buvo atvažiavusi dirbti. 1962 metais nutarėme važiuoti į Lietuvą, o pakeliui aplankyti žmonos gimines Gomelio srityje. Jos dėdė pasiūlė čia pasilikti ir užsidirbti melioracijoje. Taip ir padariau, dirbau brigadininku. Neblogai uždirbdavau, apie 250-300 rublių per mėnesį. Mano vadovaujami žmonės buvo patenkinti. Visus nesutarimus spręsdavome kolektyve, nieko neiškeldavome į viešumą. Už gerą darbą buvau apdovanotas ordinu, gavau „Žigulius“. Bėgo metai. Nutarėme aplankyti Lietuvą. Lukšiuose su dėde nuėjome pas kolūkio pirmininką. Jis pasiūlė įsikurti čia. Mačiau, kad gyvenimas Lietuvoje geresnis. Sutikau. Žmona neprieštaravo: „Kur adata, ten ir siūlas!“

Nuo 1976 metų Lukšiuose. Dirbau su įvairia technika: buldozeriu, greideriu, kombainu. Iš pradžių gavome butą, paskui pasistatėme namą. Padėjo ūkis, dirbome ir patys. Atsimenu, abu su žmona kolūkio stalių dirbtuvėse po darbo, vakarais ir naktimis, pasidarėme duris.

Visada turėjau savo nuomonę, laikiausi įsitikinimų. Buvau ir esu tikintis žmogus. Vaikus dar anais laikais paruošė pirmajai Komunijai klebonas Antanas Akevičius, kuris buvo ištremtas į tą pačią Irkutsko sritį. Jis pašventino ūkinį pastatą. Žmona nutarė pereiti į katalikų tikėjimą. Tam ją paruošė Šakių dekanas Juozas Žemaitis. Įsitikinau, kad rusai tvirtai laikosi savo tikėjimo, nors daugiau metų negu lietuviai kentė persekiojimus. Atsimenu, kai gyvenome Baltarusijoje, apie vieną buhalterę, kuri buvo nušalusi kojas, kalbėjo, kad taip atsitiko dėl to, kad ji išmetė ikonas, o kai jas vėl pakabino, sudegino. Nežinau, ar taip buvo, bet tokia buvo žmonių nuomonė. Kai dirbau Lukšiuose kolūkyje, nesulaukdavau priekaištų dėl to. Atvirkščiai, kartais ir suprasdavo. Paprašiau išleisti iš darbo, kad galėčiau dalyvauti sesers mergučės dirmavojime. Buvo pats darbymetis, dirbau su kombainu. Išleido ir nepriekaištavo, kad šiek tiek pavėlavau. Atsimenu ir nemalonų atvejį. Kartą Juozas Matusevičius paprašė, kad greideriu pravažiuočiau pro bažnyčią, palyginčiau labai nelygų, duobėtą kelią prie šventoriaus vartų. Taip ir padariau. Mano viršininkas sužinojęs supyko: „Aš ne prie bažnyčios siunčiau!“ Atsakiau jam: „Ar nori, kad žmogus iš karsto iškristų?“ Nesutapo mūsų nuomonės.

Dabar gyvenu gerai, geriau ir nenoriu. Vaikai gyvena savarankiškai, turi darbus. Dukros Irutė ir Lena dirba Vilniuje vaikų šeimos globos namuose, Genutė gyvena Kaune, dirba siuvėja, sūnus Viktoras ūkininkauja Paluobiuose, kitas sūnus Vincas šiuo metu su šeima Ispanijoje, dirba statybose. Vaikai aplanko, padeda. Ir mes patys su žmona šį tą padarome. Praeitą vasarą įsiruošėme pirtį, vonią. Niekada rimtų darbų nedirbame sekmadieniais. Taip ir gyvename. Gal ir Dievas padeda.

ALBINA PAVALKIENĖ

Negaliu skystis gyvenimu

Esu gimusi 1935 m. Prancų kaime, Plokščių valsčiuje. Tėvai turėjo 8 ha žemės. Augome keturi vaikai - du broliukai ir dvi sesytės. Ėjau į Prancų pradžios mokyklą. Mokė Antanas Gudaitis - labai geras mokytojas. Pradėjau mokytis vokiečių laikais. Klasėje kabojo šventi paveikslai, pamokas pradėdavome malda. Kai atėjo rusai, paveikslus nukabino, bet maldos dar nebuvo atsisakyta. Jeigu ir dabar taip būtų, gal mokiniai būtų geresni, labiau gerbtų mokytojus. Mano mokytojas stengėsi išmokyti. Jeigu kas ko nors nesuprasdavo, pasilikdavo po pamokų ir tol aiškindavo, kol mokinys išmokdavo. Man nelabai sekėsi matematika. Tris dienas jis mane mokė po pamokų, ruošė egzaminams. Egzaminus išlaikiau. Jis nebardavo, nebausdavo, bet mes jo klausėme, jį mylėjome. Per pertraukas jis neidavo į savo kambarį, o iš saikų (mansardos - V. A.) žiūrėdavo, ką mes veikiam. Kartais kartu su mumis žaisdavo. Jis išsikėlė į Babtus, buvo išvežtas į Sibirą. Toliau nesimokiau. Po karo gyvenome sunkiai, reikėjo dirbti. Prižiūrėjau šeimos vaikus. Čia užaugau, ištekėjau.

1957 m. kartu su vyru Kazimieru persikėlėme į Lukšius. Iš pradžių gyvenome pas Vacį Šileiką prie pieninės, paskui nusprendėme pasistatyti savo namą. Nelengva buvo, statėme iš savo nedidelių atlyginimų. Kai pradėjome, turėjome tik 500 rublių. Gavę atlyginimus, pasilikdavome duonai ir cukrui, visa kita - namo statybai. Dirbau ir mokykloje, ir pieninėje, ir kolūkyje, ir statybose. Vėliau rūpinausi tik namais, šeima, vaikais. Mano tėvai buvo tikintys, taip mane išauklėjo, taip ir mes savo vaikus auklėjome. Egidijus, dar mažas būdamas, pradėjo patarnauti per šv. Mišias ir tai darė iki aštuoniolikos metų, kol baigė mokyklą. Buvo labai uolus. Jei sekmadienį reikėdavo kur nors išvažiuoti, sakydavo: „Reik, mamyte, šv. Mišias išklaustyt!“ Eidavo ir vakarais, eidavau ir aš, kad nebijotų pareiti. Kartą per Tris Karalius buvo bjaurus oras. Toks pūtė stiprus vėjas, taip pustė, kad parėjome atbuli. Dėl tokio sūnaus nusistatymo jokių priekaištų nesulaukiau.

Troškau, kad prie mūsų namų stovėtų kryžius. Padėjo girininkai Liutkevičius ir Ižganaitis. Surado girioje sausą aržuolą, kurį leido nusipjauti. Kryžių sukūrė Bindokas. Pastatymu rūpinosi mano vyras. Dėkinga jam už tai. Pavasarį prie jo

pražysta bijūnai, kardeliai ir kitos senovinės gėlės, tokios, kokios žydėjo tėviškėje mamos darželyje. Ryta išėjusi į kiemą ar praeidama pro jį sukalbu maldelę, kurios išmokė mama: „Garbiname ir šloviname Tave, Jėzau Kristau. Juk per Šventąjį Kryžių atpirkai šį pasaulį!“ Mintis apie kryžių kilo dar ir dėl to, kad netoli mūsų namų buvo įvykusios net devynios avarijos. Nuo 2000 metų, kai iškilo šis kryžius, nieko neatsitiko.

Dabar negaliu skųstis gyvenimu. Gaunu nemažą pensiją, vyras dar ir dirba, laikome gyvulius. Vaikai irgi gerai gyvena, sukūrę šeimas. Virginija gyvena Kaune, dirba siuvimo fabrike, turi gerą butą. Vidmantas gyvena Šiauliuose, dirba vairotoju, turi nuosavą namą, Egidijus gyvena Lukšiuose. Visi turi po du vaikelius - taigi šeši anūkai. Vaikai labai geri, mumis, tėvais, rūpinasi, dažnai aplanko. Kad visi tokių vaikų turėtų. Nei su marčiom, nei su žentu nesu susipykusi.

PRANĖ ZELENIENĖ-BERNOTAITĖ

Gal ne kryželis, gal palaima

Mano gimtinė - Sabijūnų kaimas Barzdų valsčiuje. Esu gimusi 1950 metais. Mano ir visos šeimos gyvenimas pasikeitė 1951 metais, kai buvome ištremti į Krasnojarsko kraštą. Apie ištrėmimą ir pirmuosius tremties metus žinau iš tėvų pasakojimų. Stribai mus saugojo visų naktį. Iš pradžių sakė, kad neveš, liepė eiti ramiai miegoti, bet paryčiais įsakė rengtis kelionei. Išvežė tėtę, mamą, močiutę ir mane. Tėvukui pasisėkė tą naktį pabėgti. Jis liko Lietuvoje. Atvežti į Krasnojarską stotyje išbuvome savaitę ar dvi: joks ūkis nenorėjo imti šeimos, kurioje mažai darbingų žmonių. Mama buvo nėščia. Pagaliau atsidūrėme Nazarovsko rajone, Konstantinovkos kaime. Namai, į kuriuos patekome, iš pradžių neturėjo krosnies. Buvo šalta. Aš vis viena norėjau bėgioti ant žemės. Susirgau - sutino rankos, kojos, nuėjo nagai. Kitame namo gale gyveno mokytoja - mūsų šviesulys. Ji turėjo dvi dukras, su kuriomis susidraugavau. Dažnai, įsistojusi į mamos veltinius, nubėgdavau į jų galą. Ten sulipusios ant šiltos krosnies vartydavome knygas. Vėliau kartu su mokytoja eidavome į rusišką mokyklą per didžiausias pusnis. Tėvai dirbo ūkyje: tėtis prižiūrėjo, ganė veršius, mama dirbo džiovykloje. Namuose buvo vienintelė lietuviška knyga - maldaknygė. Iš jos mane mama išmokė katekizmo, maldų. Kai grįžome į Barzdus, mama nusivedė mane pas kunigą dėl pirmosios komunijos, pasakė, kad buvome tremtinės. Jis paklausinėjo, pagyrė mane, pasakė, kad jau dabar pasiruošusi. Atsimenu: kai ruošėmės grįžti į Lietuvą, pardavėme karvę. Verkėme mes jos visos - ir mama, ir mudvi su seseria. Juk ji buvo mūsų maitintoja. Susikrovėme savo mantą į sunkvežimį, mama ir mes su seseria susėdome į kabiną, tėtė ant viršaus ir išvažiavome į Krasnojarską, o iš jo - į Lietuvą.

Kai grįžome, Barzduose mūsų nenorėjo registruoti. Kolūkio pirmininkė net Vilniuje aiškinosi, už ką buvome ištremti, su kokiomis teisėmis grįžome. Priregistravo tik vėliau. Pirmą klasę baigiau Antanave pas mamos seserį, vėliau perėjau į Barzdų mokyklą. Vidurinę mokyklą baigiau Griškabūdyje, Šakiuose - prekybos mokyklą. Dar neakivaizdiniu būdu - kooperacijos technikumą. Tai ir visi mano mokslai. Dirbau Šakiuose įvairiose parduotuvėse. Visą laiką galvojau apie mediciną, bet ne taip išėjo. Ir anais laikais bažnyčia man nebuvo svetima. Dažniausiai į ją eidavau vakarais, rečiau per Sumą, nes reikėjo dirbti. Ištekėjusi apsigyvenau vyro namuose Lukšiuose. Dabar jau esu lukšietė, bet smagiausia Barzduose, ten mano šaknys. Prisimenu ir Sibirą. Rodos, vėl tuose kalnuose, vaikštau po tas pievas, renku žibutes, lankau ten mirusios močiutės kapą, pamerkiu ant jo gėlių.

1989 metais, birželio mėnesį, aplankėme tremties vietą, suradome močiutės kapą, o tų metų rugpjūčio mėnesį jos palaikus parvežėme ir perlaidojome Pilviškių kapinėse.

Paskutiniaisiais metais daugiausia rūpinuosi savo sūnumi Juozuku. Dėl to, kad jis ligonis, sunku ką nors kaltinti. Gal yra ir medikų kaltės, gal tėvų, gal visa tai ateina iš dar toliau. Ne tiek aš kenčiu, kiek vaikas. Bet kokį kryželį duoda, tokį ir neši. Gal tai ir ne kryželis, gal palaima, kad gali padėti, patarnauti. Per septyniolika metų pripratau prie jo. Mes bendraujame, kalbamės, mokomės. Klausydamas manęs jis išmoko „Tėve mūsų“, kartais pasako ir pusę „Sveika, Marija“. Kartais ir labai protingai pakalba. Važiuojame pro kryžių, o jis sako: „Dievas prikaltas, kraujas bėga, jam skauda!“ Kai nuvažiuojame į kapus, sako: „Čia tėvukas palaidotas.“ Buvome šokiuose, skambėjo tranki muzika. Sakau: „Važiuokime namo!“ Jis sako: „Ne, dar palaukime!“ Pabuvome, pasiklausėme. Namuose jį nuo 2000 metų moko pagal specialią programą mokytoja Lina Matusienė. Juodu gerai sutaria, Juozukas jos laukia.

Jei Dievas davė kryželį, reikia Jam ir padėti, patarnauti. Padėdu šventoriuje sugrėbti lapus, sutvarkome su Juozuku koplytėlę.

AUKSĖ GAIŽAUSKAITĖ (moksleivė)

Džiaugsmo šventė

Velykos - viena iš pačių gražiausių krikščionių švenčių, simbolizuojanti Kristaus prisikėlimą. Ji kiekvienuose namuose švenčiama šiek tiek skirtingai. Mūsų šeimoje ji neįsivaizduojama be margučių. Dieną ar dvi prieš Velykas, penktadienį ir šeštadienį, pas mus verda margučių dažymo darbymetis. Prie šio darbo pluša visa šeima. Mano brolis, sesė ir aš puošiame velykaičius įvairiausiais raštais, o mama ir močiutė juos nudažo. Mūsų šeimoje yra tradicija dažyti natūraliais

dažais: svogūnų laiškais, rugiagėlių žiedais, įvairių žolelių lapais. Taip pat marginame ir vašku.

Velykų rytą visa šeima važiuojame į bažnyčią. Grįžę pavalgome Velykų pusryčius. Kiekvienas šeimos narys turi suvalgyti po vieną velykaitį, kad visus metus būtų sveikas ir žvalus. Prieš valgymą tikriname, kieno kiaušinis tvirčiausias. Margučių dovanojimas - taip pat senas paprotys. Po pusryčių mūsų šeima susiruošia ir važiuoja pas artimuosius, draugus, gimines, kuriuos sveikina su šia švente, dovanoja velykaičių, linki sveikatos, gerų metų.

Velykos - ir gamtos atgimimo, prisikėlimo, naujo džiaugsmo šventė, kuria turėtų švęsti ir džiaugtis kartu kiekvienas.

TITAS BUKŠNYS (moksleivis)

Kūčių vakaras

Iš visų švenčių, kurios švenčiamos mūsų namuose, labiausiai laukiamos Šv. Kalėdos ir Kūčios. Ši šventė nuo kitų skiriasi tuo, kad po jos jaučiuosi ne tik sotus, bet ir dvasiškai praturtėjęs. Norėčiau pasidalinti mintimis, kaip ši šventė yra švenčiama mūsų namuose. Šis šventas ir stebuklingas vakaras būna gana rimtas, nes vakarojame ne tik mūsų šeima, bet ir į svečius atvykę netoliese gyvenantys giminaičiai. Kartu mes pasiruoštame šiai šventai vakarienei, kuri neįsivaizduojama be dvylikos patiekalų. Taipogi nepamirštame paskleisti saujelės šieno po staltiese, nes tai simbolizuoja kūdikėlio Jėzaus Kristaus gimimų ėdžiose, kurios buvo pilnos šieno. Kai viskas būna paruošta, visi sustojame aplink stalą ir persižegnojame. Tuomet aš ištariu šiuos žodžius: „Pasiklausykime Šventosios Evangelijos apie Jėzaus Kristaus gimimą.“ Evangelija skaitoma atsistojus prie stalo. Išklaušę šį gražų skaitinį, mes palaiminame savo vakarienės stalą ir pasimeldžiame už visus gyvuosius ir mirusiuosius giminaičius. Po to laužome kalėdaitį, linkime vieni kitiems ramybės, džiaugsmo ir valgome Kūčių vakarienę. Pavakarieniavę žaidžiame įvairius žaidimus, nes, kaip žinome, Kūčių vakarą vyksta įvairūs stebuklai: vanduo virsta vynu, gyvuliai pradeda kalbėti, panelė gali sužinoti, ar ištekęs ateinančiais metais. Kad sužinotume, ar ilgi bus gyvenimo metai, iš po staltiesės traukiame po šieno šiaudelį ir tikriname, kurio ilgiausias. Sakoma: kurio ilgiausias, tas ir gyvens ilgiausiai.

Kūčių vakarą yra tikrai smagu, kad esi mylimų žmonių būry. Gaila, šias Kūčias sutikome ne vienuolika žmonių, o tik devyniese. Mirė mano senelis ir senelė. Bet aš tikiu, jog jie su mumis buvo mūsų širdyse ir maldose.

SIMĄ BURKŠAITYTĖ (studentė)

Meilės prisipažinimas Lukšiams

Lukšiai - man labai brangi vieta. Grįždama čia visada patiriu nuostabų jausmą - lyg miestelio dvasia mane švelniai apkabintų, lyg papulčiau į motinos glėbį, kūdikystės lopšį. Kažkada, klausydama brandžių ponų kalbant apie pirmuosius žingsnius ir tapsmą žmogumi, kuriuos jie siedavo su savo gimtosiomis vietomis, jų nesuprasdavau. Dabar aš suprantu šių žodžių prasmę. Kiekvienas medis, takelis šnabžda man ir jam suprantama kalba. Norisi papasakoti apie savo meilę Lukšiams, bet visi meilės prisipažinimai neišvengia daugybės banalių žodžių. Panašių jausmų nepuoselėjantis stebėtojas bodisi juos girdėdamas, kas tikrai nesiderina su jausmingais prisipažinimais. Tegul tasai, kuriam visa tai svetima, šio pokalbio nesiklauso ir persėda ant kito suoliuko. O aš dar pasakysiu kelis žodžius.

Nebuvo tai meilė iš pirmo žvilgsnio (vaikai, matyt, iš viso dar nemoka mylėti gyvenamųjų vietų), nebuvo meilė ir iš paskutinio - išvažiuodama iš Lukšių jau buvau senokai juos pamilusi. Viskas prasidėjo siaučiant paauglystės hormonų audroms. Pavasarėjo, buvo Gavėnios metas. Bažnyčioje skaitomi ir giedami Kristaus Kryžių keliai. Vargonininkė Gražinate, atsimenu, pakvietė ir paprašė paskaityti. Tikrai, pripažinsiu,ėjau ne iš didžiausio noro. Tačiau teko nustepti. Bažnyčios prietema, mūsų choro giedojimas ir tie tekstai prie kiekvienos Kristaus kančios stotelės - viskas man pasirodė taip įdomu, nepatirta. Pirmą kartą pajutau kažką daugiau negu neišdildomą patalpos šaltį. Man buvo malonu. Ėjau kiekvieną penktadienį su virpuliu širdyje lyg į slaptą šventę. Tada bažnyčia man tapo artima, supratau, kad tikėjimas yra arti žmogaus, kad tai yra mokymas būti džiaugsmingam. Sis atradimas mane labai sukrėtė ir jaučiausi labai laiminga. Gaivūs penktadienio vakarai, jie mano atmintyje išlikę labiau nei vakar diena! Žmogus myli tą vietą, kurioje yra laimingas. Vaikščiodavau po miestelį ir viskas regėjosi kaip stebuklas. Kaip toli gali nuvesti mažo miesto takai!

Po Velykų, žydint sodams, su drauge važinėjomės dviračiais ir abi grožėjomės Lukšiais. Vis viena kitai sakydavome: tu tik pažiūrėk, kaip gražu! O tu ten nematei, pažiūrėk - pasaka! Tada lyg iš naujo pamatėme viską. Skurdi kalba papasakoti patirtam susižavėjimui. O būdavo vakarų, kai išeidavau laukan viena, nuliūdusi ir eidavau tais pačiais takais galvodama ne apie grožį, ne apie laimę. Tada aš žengdavau per tamsą, o Lukšiai būdavo sustingę, lyg negyvi. Visko buvo. Kryžiaus keliai ir paauglystės klystkeliai, pavasario saulėj švytinti žydinčios obels šaka ir nakties tamsoje į dar didesnę tamsą vedantis kelias, šaltas Siesarties vanduo, keliantis norą bėgti į šiltus namus. Ir tai tebesitęsia. Kiekvieną kartą grįžusi gyvenu Lukšiuose, lyg nebūčiau jų palikusi.

Aš išėjau neseniai, niekas miestelyje nepasikeitę: medžiai aplink bažnyčią, pavargęs šaligatvis į mokyklą, tiltelis per Siesartį. Kažkada teko kalbėtis su viena garbaus amžiaus ponija, kuri Lukšius paliko labai seniai. Ji sakė, kad dažnai mintimis atklysta, tačiau kai atvažiuoja iš tikrųjų, nusivilia: čia jau ne tie, ne jos

Lukšiai... Nieko tada nesakiau, tik pagalvojau: bet jie mano. Džiaugiuosi tų vardu, kurie vis dar grįžta į savo Lukšius.

LAURA BIKMANAITĖ

Į gimtinę grįšiu visada

Kodėl atvykau į šią įdomią, turtingos gamtos šalį, dar iki šiol nežinau. Badas į akis tikrai nežiūrėjo. Gyvenau pas tėvus kaip po paukščio sparnais, nieko netrūko. Bet nutariau aplankyti sesę Živilę, kuri jau Airijoje gyveno su šeima. Vedžiojau jos dukrą į airių mokyklą. Tai buvo prieš ketverius metus. Pamenu, tą dieną, kai atskridau, važiuojome per Dublino centrą. Iki šiol akyse mirga tiltas su žaliomis, vandenyje atsispindinčiomis šviesomis. Nuostabu! Tik labai lijo ir buvo didžiulė audra. Kaip ir pirma diena, panašus mano gyvenimas čia.

Pagyvenusi pajutau, kad trūksta veiklos. Nutariau susirasti darbą, kuris padėtų prisidurti prie lietuvių filologijos studijų Vilniaus pedagoginiame universitete. Toks buvo planas - pasisvečiuoti ir grįžti į gimtinę. Deja, kaip ir dažnas tautietis, likau daug ilgesniam laikui nei planavau. Dirbau keletą darbų: ir indus teko plauti, ir stalus šluostyti, ir skalbti... Darbo nebijojau. Viskas sekėsi puikiai. Įsidarbinau į Dublino rajone esantį restoraną. Darbas klostėsi gerai. Draugiški airiai mylėjo ir netgi išmoko kai kas pasakyti: „Good morning, miela Laura iš mielos Lietuvos.“ Dirbau visus metus ir per juos susipažinau su dabartiniu savo darbo vadovu bei jo kompanijos partneriu. Jie pakvietė mane dirbti pas save, advokatų kontoroje. Ilgai mėščiau, nes šioje srityje neturėjau jokios patirties. Sesės pastūmėta pasiryžau ir dėl to visai nesigailiu. Jau treji metai kompanijoje „John Glynn & Solicitors“ esu supama penkiolikos airių. Kolektyvas draugiškas, šiltai priėmė. Įdėjome skelbimą į lietuvių leidžiamą laikraštį „Saloje“, jog padedame lietuviams įvykus nelaimėi, taip pat nekilnojamo turto, verslo klausimais. Per tuos trejus metus išmokau visko ir dabar konsultuoju telefonu, bendrauju su lietuviais kasdien. Darbas mielas. Visko įvyksta, žmonės turi begales problemų bei nelaimių. Apsidairius aplink suprantu: kokia esu laiminga!

Laikui bėgant, prisijungiau prie lietuvių bendruomenės. Kiekvieną mielą šeštadienį važiuodavau į lietuvių mokyklėlę „4 vėjai“, buvau pradinukų mokytoja. Viskas buvo iš idėjos, viskas Tėvynės labui, kad vaikai būtų ugdomi ir svarbiausia, kad nepamirštų lietuviškų raidelių, kad nupieštų močiutės žydintį sodą, prisimintų kvėpiančią duoną, žydinčias lietuviškas gėlytes, katytę ar šuniuką, kurį kažkada globojo, pašoktų „Klumpakoji“ bei padainuotų dainelę „Augo žirnis ir pupa“ arba „Turėjau aš laivelį plonų plonų lentučių“. Mokėm visko, kas mums patiems išlikę širdyje ir ko gyvenimas neištrins. 2006 m. įvyko pasaulio kultūrų festivalis. Demonstravome tautinius apdarus. Mane pakvietė atstovauti Lietuvai. Drąsiai žengiau su tautiniais drabužiais, supintomis kasomis

ir plačia šypsena. Be to, dar giedu lietuviškame jaunimo chore Šv. Andriejaus bažnyčioje Dubline. Buvo pasiūlyta dalyvauti airių grupėje „Pavvna“. Išleidome singlą, daug kur apkeliavome. Mokausi Airijos koledže. Namu grįžtu dažnai. Širdį suspaudžia prieš kylant lėktuvui. Būsiu namie, pagalvoju, ten, kur mano tėvai, broliai, draugai, artimieji. Ten, kur mano Lietuva. Mano šalis, mano pasididžiavimas, kad ir kokia ji būtų... Esu lietuvaitė, kad ir ne mėlynakė, bet tautiškumo, lietuviškų veido bruožų niekas neištrins. Į gimtinę grįšiu visada.

*Pabūsiu vaikelis,
sušilsiu glėby,
mamutės rankelės
šiltai apkabins.*

*Išeisiu į pievą
rasota žole,
paklausiu tėvelio,
ar ilgis manęs.*

*Užaugsiu, gyvensiu,
mylėsiu karštai
tą mielą kraštelį,
kur mano namai.*

LUKŠIEČIŲ POETINĖ KŪRYBA

Su Lukšių parapija yra susijusių (čia gimusių arba čia tik gyvenusių) asmenų, kuriuos Visagalis apdovanojo kūrybine žodžio galia. Trumpai pristatysiu keturis ryškesnius. Jų gyvenimas ir kūryba skirtingi, bet turi ir tai, kas juos sieja. Viena iš esminių bendrybių - įsitikinimas ir pajautimas, kad žmogus gyvena - džiaugiasi, myli ir kenčia - Dievo sukurtame pasaulyje, kad ir pats žmogus yra Jo kūrinys.

SALOMĖJA RUDZEVIČIŪTĖ-ŠUKEVIČIENĖ

Gimė 1922 m. Jurbūdžių kaime, Lukšių valsčiuje. Vėliau šeima persikėlė į Kūdrų kaimą, kur statėsi namus, kultūrinio žemę. Dar vėliau apsigyveno Zypliabūdžio kaime, nuo 2001 m. - Lukšiuose. Nuo 2006 m. - Kukarskės globos namuose. Čia jaučiasi aprūpinta, prižiūrima, bet ilgisi gimtųjų vietų, Lukšių bažnyčios. Be kasdieninių darbų, gyvenimą įprasmino ir liaudies dainos, kurių ji moka daug ir kurias yra užrašiusi į kelis sąsiuvinius. Nemažai jų yra padainavusi mokiniams ir kitiems tautosakos rinkėjams. Ištikimybę dorai grožiui, teisingumui, gimtinei reiškia ir savo eiliuotoje kūryboje. Pora eilėraščių.

Kapinės – mirusiųjų miestai

*Kapinės - mirusiųjų miestai,
Statomi kryžiai, akmenai,
Tenai sodinamos gėlės
Ir ašaros krenta tenai.*

*Ten daug mamyčių ir tėvelių,
Brolių ir seselių, žentų, marčių
Ir tarpu savęs giminaičių,
Šaltos žemelės priglautų*

*Jie amžiams užsičiaupia burnas
Šaltos žemelės priglauti,
O kas palieka mažais našlaičiais,
Tai tų dalia yra karti.*

*Nesuskaičiuosim žmonių gėlos,
Kiek yra skausmo, kiek kančių.
Gyvenimas - dūžtanti laimė,
Nors turim daug gražių vilčių.*

*Dievas padaro daug stebuklų,
Gegužis medžiam pakeičia lapus,
Tad gimsta, auga jaunos kartos,
Kiti keliauja į kapus.*

*Mirtis sustabdo jų širdis
Ir jie nutyla amžinai.
Prisiminimuose palieka
Jų elgesys ir jų darbai.*

Mažas miestelis (sutrumpintas)

*Mažas miestelis Lukšiais vadinasi,
Dabar tvarkingas jis, gražus.
Dirba žmogus, kur myli grožį –
Dabar miestelis patrauklus.*

*Dirba žmogus, kur grožį myli,
Ne veltui dailininku gimęs.
Pastebi, kur netvarka,
O netvarkoj grožis sužibęs.*

*Stotelė gražiai sutvarkyta,
Sutvarkyti karių kapai.
Per karą žuvę suguldyti
Tėvų ir motinų vaikai.*

*Ten prie mokyklos skulptūra –
Tai Visagalio Sutvėrėjo
Ir atminimas užrašytas
Pirmam mokyklos įkūrėjui.*

*Liūdna skulptūra pastatyta
Su kunigų ir motinų kančia.
Daug sūnų gatvėse gulėjo,
O juos užkasdavo slapčia.*

*Kapinės gražiai sutvarkytos
Seniūno rūpestėliu.
Takeliai platūs nutiesti,
Kampas kapų su šaltinėliu.*

*Ačiū, seniūne, jums už tvarką,
Už darbus nuostabiai gražius,
Kad jūs per savo darbo laiką
Taip gražiai išpuošėt Lukšius.*

STASYS GVILDYS

Gimė 1925 m. Tūbelių kaime, Lukšių valsčiuje. Tėvas Jeronimas Gvildys buvo grafo Tomo Potockio miškų eigulys. Vaikystę praleido netolimame Zypliškės kaime, lankė Paluobių pradžios mokyklą. 1943 m. baigė Zyplių žemesniąją žemės ūkio mokyklą. 1944 m. atsiliepė į generolo Povilo Plechavičiaus raginimą ginti tėvynę ir įstojo į Lietuvos vietinę rinktinę (LVR). Po apmokymų Seredžiuje (Jurbarko r.) 10-to bataliono 4-ta kuopa apsistojo Šalčininkėlių dvare ir saugojo vietos gyventojų ramybę. Vokiečiai rinktine nepasitikėjo. S. Gvildys su kovos draugais buvo nuginkluoti, suimti ir išvežti darbams į Vokietiją. Po karo pateko į amerikiečių nelaisvę, bet buvo išduoti rusams. Buvo išvežtas atstatyti sugriauto Stalingrado. 1946 m. pasisekė grįžti į Lietuvą. Dirbo Šakių rajono žemės ūkio skyriuje. Pasitarnavo partizanams: daug žemėtvarkininkams skirtų žemėlapių perdavė partizanui Aleksandrui Grybinui-Faustui. 1960 m. baigė VU Ekonomikos fakultetą. Daug metų dirbo Kauno „Nemuno“ susivienijimo vyriausiuoju ekonomistu, vėliau - revizoriumi.

Nepriklausomoje Lietuvoje ėmė rinkti medžiagą apie lietuvių kovą su okupantais, apie LVR. Išleido šia tema keletą knygų: „Laisvės troškimo kaina“ (1999), „Generolo Povilo Plechavičiaus kariai savanoriai“ (2000), „Kruvini likimai“, du tomai (2001 ir 2004), „Erškėčiais klotu keliu“ (2004), „Generolo Povilo Plechavičiaus Vietinė rinktinė, kariai ir vadai“ (2008) ir kitas. 2006 m. išleido knygą „Ką regėjau ir jaučiau...“ - eiliuotus nueito gyvenimo kelio apmąstymus. Pora eilėraščių iš jos.

Zypliai

*Zypliai. Čia grafas Potockis gyveno,
Fazanų medžioklėm plačiai garsėjo.
Pas jį ir Lenkijos ponai važiavo,
Jo puikūs miškai žvėreliais žavėjo.*

*Tėtei jo miškus prižiūrėti teko.
Šalia jo buvo veislynas fazanų.
Puikiam parke qžuolai šlamėjo.
Eglyno krūmuos žvėreliai gyveno.*

*Lietuva labai globojo dvarą šitą.
Jį valdė garbingas sūnus signataro.
Daug agronomo Banaičio statyta,
Kai įsteigė mokyklą ir „gaspadoriavo“.*

*Tai žemės ūkio mokykla buvo.
Joje mokėsi jaunimas iš ūkių gerų.
Berniukai ūkiškų darbų mokinos,
O merginos - namų ūkio darbų.*

*Puikus sodas, bityne gausu avilių.
Mūro tvartuose žvengia žirgai,
Medelynas, šiltnamiai ir sandėlių
Ūkis tvarkomas nuteikia maloniai.*

*Rūmuose sklido mokinių šurmulys,
Šeštadienį rinkosi pašokti jaunimas.
Iš bendrabučio sklido dainų skambesys,
Iš parko aido gaudesys, guodė ramumas.*

Krauju apšlakstyta žemė

*Lietuva - tu mūsų šalelė gimtoji,
Tu Marijos žemė ir tėvų namai!
Kiek sūnų kovojo ir pasiaukojo,
Kad laisva tu būtum vėlei amžinai.*

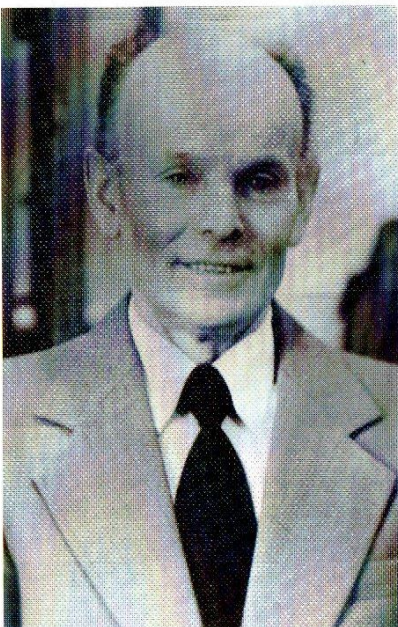
*Čia miškai ir kloniai, apšlakstyti kraujo,
Ašarom išplauti mūs gimti namai.
Kiek aukų sudėta ir kaskart iš naujo,
Kad laisvi lietuviai būtų amžinai!*

*Savanoriai mūsų narsiai čia kovojo,
Partizanai mūsų guldė galveles.
Žuvusiųjų kapą sesės apraudojo
O jaunieji broliai kovą jų pratęs.*

*Kiek žmonių pražuvo toli nuo Tėvynės –
Ne visų kauleliai į smiltainį griš.
Atminimo kryžių gėlėmis dabina
Į dainas ir giesmes žmonės atsigręš.*

*Lietuvai pranykti Dievas juk neleido,
Nes globojo tautą šventa Marija.
Įsiminkim amžiams mes didvyrių veidus –
Kiekvienam juk žėri Laisvės žarija.*

VINCAS KORSAKAS

Gimė 1928 m. Navikų kaime, Kapčiamiesčio valsčiuje, Lazdijų apskrityje. Už kūrybą, smerkiančią okupantus, dešimt metų iškentėjo kalėjimuose ir lageriuose. Nuo 1964 m. iki mirties gyveno | Lukšiuose. Visą gyvenimą - mokykloje, i nelaisvėje, ištrūkęs iš jos - kūrė. Savo kūrybą slėpė, saugojo laisvės laikams. Nepriklausomoje Lietuvoje išėjo aštuonios poezijos, prozos, publicistikos knygos: „Jie garbino XX amžiaus tironus (1992), „Liūdna pasaka“ (1994), „Likimai“ (1996), „Dėl ko kovota ir žūta“ (1997), „Niekas neužmiršta“, I dalis“ (1999), „Niekas neužmiršta“, II ir III dalys (1999), „Keliai ir likimai“ (2004), „Būsime kartu“ (2005). Jose nelaisvėje kenčiančio, apie laisvę svajojančio, ja besidžiaugiančio ir nerimą dėl Lietuvos ateities patiriančio žmogaus paveikslas. Tikėjimas - vienas iš

pačių gaiviausių šaltinių, kuris stiprino kūrėjo dvasią, žadino viltį, įprasmino nelengvus paskutiniuosius gyvenimo metus. Mirė 2005 m. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Jo kūrybą padėjo išsaugoti, o dabar ją tvarko, rūpinasi jos leidyba žmona Algimantą Korsakienė. Keletas eilėraščių iš rinkinių „Niekas neužmiršta“ ir „Būsime kartu“.

Meldžiu Tavęs

*Meldžiu Tavęs, o Dieve Visagali,
Meldžiu širdies balsu gailiu:
Gražink mane Tu į gimtinės šalį,
Gražink, kol grįžti dar galiu.*

*Meldžiu Tavęs tiek daugel iškentėjęs:
O išklausyk, Aukščiausiasis, maldų,
Išvesk iš čia, kur pučia šiaurės vėjas,
Kur dienos slepiasi po amžinu ledu*

*Aš dar taip noriu grįžti į Tėvynę,
Dar noriu aplankyti kapus tėvų,
Pasmerkti tuos, kas laisvės išsigynė,
Pagerbt, kas krito sukuriuos kovų.*

*Meldžiu: išgirski, Dieve Visagali,
Beteisio balsą, kenčiančio žmogaus
Ir sugrąžink į gimtinės šalį –
Tik ten krūtinė mano atsigaus.*

Vorkutos konclageris, 1953

Kristau!

*Ateik, aš laukiu visada,
Ne vien kada tik man sunku,
Kada minčių skara juoda
Ir liūdnas vienumoj lieku.*

*Apsilankyk minioj žmonių,
Teatro scenoj ir kine,
Ateik, darbe kai būsiu aš,
Pažvelki visad į mane.*

*Kelionėj būki su manim,
Ateiki, kai namuos ilsiuos.
Aš noriu būti su Tavim
Visuos gyvenimo keliuos.*

Lukšiai, 1981

Duok, Dieve

*Dvi dešimtys metų - ne taip ir mažai –
Praėjo, prabėgo pro mus.
Per šituos metus kaip išaugo beržai
Ir mūs jau užaugo sūnus.*

*Tie metai išlikę gyvi atminty,
Net dienos, praplaukusios upėm.
Ugnis neužgeso šeimos židiny,
Audrų siautime nesuklupom.*

*O jos mums grasino ne kartą, ne du,
Neleido nei juoktis, nei verkti.
Dažnai skleidės usnys mums vietoj žiedų,
Ir mes tai turėjom išverti.*

*Gražu nuo dabar pažiūrėt praeitin,
Nors sunkiai į dabartį ėjom.
Namų šiluma vedė mus tik pirmyn,
Ir mes sunkumus nugalėjom.*

*Duok, Dieve, mums eiti drauge ir toliau,
Palaimink mums likusį kelią.
Ir kas mums sunkumai šitie pagaliau –
Jie mūs sustabdyti negali.*

Lukšiai, 1984

JUOZAS DIDŽBALIS

Gimė 1929 m. Staliorių kaime, Lukšių valsčiuje. Mokėsi Šakių gimnazijoje, bet jos baigti negalėjo dėl pablogėjusios sveikatos. Visą laiką gyveno ir dirbo tėviškėje. Laisvalaikį skyrė knygai, poezijai, kūrybai. Savarankiškai lavinosi, daug skaitė, sukaupe namuose nemažą biblioteką. Pirmasis jo išspausdintas eilėraštis pasirodė 1947 m. Šakių apskrities laikraštyje „Tikruoju keliu“. Nuo to

laiko jis buvo nuolatinis „Draugo“, „Zanavyko“, „Valstiečių laikraščio“ korespondentas. Mirė 2003 m., palaidotas Lekėčių kapinėse. Jo kūrybos yra knygoje „Eiliavimai“ (1994), almanachuose „Lygumų Šaltinis“ (2000), „Sūduva“ (2001), „Šaltinėlio srovės“ (2001), „Ilgesio gijos“ (2002), kalendoriuose „Kaimo metai“ ir kituose leidiniuose. Jo kūrybinio įkvėpimo šaltinis - meilė tėvynei, tėviškei, jos gamtai ir žmonėms.

Kryžių Lietuva

*Einu laukais, einu miškų takeliais,
Per gimtą šalį vieškeliais einu...
Pakrypę kryžiai, rymantys smūtkeliai –
Tyli paguoda vargdienio dienų.*

*Einu, einu, o skausmas širdį spaudžia,
Vargai, vargeliai tėviškės keliuos,
Per ją einu - širdis man maldą audžia.
Kalbėdamas jai ateitim viliuos.*

*Su savo kryžiais, rymančiais smūtkeliais
Tikiu, kad amžiams būsi tu gyva.
Ir kur pasauly rasi tokią šalį,
Kaip mano žemė - kryžių Lietuva.*

Velykų rytą

*Kai aušta saulėtas šventų Velykų rytas,
Bažnyčion skuba žmonės tartum vėlės.
Jų širdis gaubia džiaugsmas nematytas –
Varpai jau skelbia: šiandien Kristus kėlės!*

*Namuos palikę dar maži vaikučiai
Pabudę skuba tuoj prie lango tykiai.
Reik pažiūrėt, ar daug gražių margučių
Šiąnakt mažiesiems atvežė Velykė.*

*Jie susapnavo vaško kumelaitę.
Už vadžių laikė ją maži zuikučiai.
Ir štai veideliai jų džiaugsmu nukaitę:
Ant lango guli palikti margučiai.*

*O kaip norėjo pamatyt Velykę,
Kada ant lango dėjo jiems margučių.*

*Bet dovanas ji taip padėjo tykiai,
Kad tik sapne tematė ją vaikučiai.*

LIONGINAS KUNEVIČIUS

Gimė 1932 m. Alytuje. Čia 1951 m. baigė vidurinę mokyklą. Nors svajoto apie kunigų seminariją, bet įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti bibliotekininkystės, nes nenorėjo pakenkti seseriai ir broliui, kurie studijavo mediciną. Tik jiems baigus įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1958 m. Kauno katedroje suteikti kunigo šventinimai. Trumpai padirbęs Dzūkijoje (Šventėžeryje), buvo paskirtas Prisikėlimo parapijos Kaune vikaru. Trumpai padirbęs ir čia, jau Aukštosios Panemunės Kaune vikaras, po trejų metų - Marijampolės prokatedros vikaras, dar po dvejų metų dirba Didvyžiuose (Marijampolės r.).

Tokį kilnojimą galima paaiškinti saugumo dėmesiu jaunajam kunigui, kuris visus traukė aktyvumu, drąsiais pamokslais. Jis net paimamas dviem mėnesiams į kariuomenę, iš jo atimamas registracijos pažymėjimas. 1969 m. jau Gerdašių (Lazdijų r.) bažnyčios klebonas. Nuo 1876 m. - Būdviečio (Lazdijų r.) klebonas. Čia ėmė redaguoti pogrindžio „Aušrą“. Tą darbą tęsė ir būdamas Lukšių klebonas (1985-1990). Čia įsijungė į Sąjūdžio veiklą, 1988 m. dalyvavo Lietuvos Sąjūdžio pirmajame suvažiavime. Pablogėjus sveikatai, grįžo į Alytų, buvo Šv. Angelų Sargų bažnyčios altaristas. Mirė 1994 m. Tos bažnyčios šventoriuje ir palaidotas.

Lionginas Kunevičius buvo ir poetas. Okupacijos metais jo kūryba buvo žinoma tik artimiems žmonėms. Viena kita giesmė be autoriaus pavardės buvo patekusi į bažnytinių chorų repertuarą. Jo kūrybos žmogus jautrus, pažeidžiamas, kartu ir tvirtas. Jis neatsistebi Dievo sukurto pasaulio grožiu, sielojasi dėl žmogaus silpnybių, tiki jo prisikėlimu. 2006 m. jo artimųjų rūpesčiu išėjo dvi knygos: apie L. Kunevičių Elvyros Biliūtės-Aleknevičienės „Aušros sūnus“ ir jo kūrybos „Amžinasis mano ilgesys“.

Malda už mirusius

*O Amžinybės Viešpatie, mūs Tėve,
Išgirsk maldas keliaujančių vaikų:
Priglauski sielas nemariąsias savo,
Kurias Tu pašaukei mirties varpu.*

*Atleisk jiems, Viešpatie, jei kartais klydo,
Palikę meilės ir tiesos kelius.
Te Kristaus žaizdos jų žaizdas užgydo
Ir užgesina sopulius visų.*

*Suteiki jiems žadėtą didžią laimę,
Kurios nerado tremtinių keliuos.
Tegul per amžius džiaugias Tavo meile
Ir spindi Tavo, Dieve, spinduliuos.*

Kaunas, A. Panemunė, 1960

Grožio karalienė

*Kiekviena gėlelė, kur bepražydėjus,
Šypsosi maloniai, žavi žmogaus akį.
Nepraeik pro žiedą nepasigrožėjęs:
Tau jisai juk žydi, tavo žvilgsnio laukia.*

*Grožiui mes sukurti. Grožio reikia sielai
Nuo šviesios vaikystės lig senatvės metų.
Tad dėkoki Dievui už kiekvieną žiedą,
Rink į sielą grožį lyg bitelė medų*

*Kai gamta gegužio žieduose atgyja,
Žvelgiam į Mariją - į gražiausią Žiedą.
Rožei paslaptinai ir Dangaus Lelijai –
Grožio Karalienei - mūsų širdys gieda!*

*Sodų ir darželių gėlės greit nuvysta,
Tik Altoriaus Rožė mums visuomet žydi.
Kas į ją vis žvelgia, to siela pražysta,
Tą į grožio šalį Marija palydi.*

*Tad pamilk Mariją, sese, mielas broli –
Greit dvasia patirs Jos stebuklingą galią.
Jos širdies tyrumas skaidina mūs sielas,
Dieviškas Jos grožis - mus į Dievą kelia.*

Lukšiai. 1990

ČESLOVA JAKŠTYTĖ

Gimė 1951 m. Lepšių kaime, Lukšių apylinkėje, Šakių rajone. Mokėsi Katilių pradžios mokykloje, Griškabūdžio vidurinėje mokykloje. 1969 m. baigė Lukšių Vinco Grybo vidurinę mokyklą. Mokėsi Marijampolės kultūros mokykloje. Ją baigus, dvylika metų dirbo kompozitoriaus Jono Bendoriaus memorialiniame muziejuje, o šiuo metu dirba Marijampolės kraštotyros muziejuje.

„Nuo pirmos klasės pradėjusi savo posmus užrašinėti ir toliau visą gyvenimą rašiau,“ - prisimena poetė. Pirmą eilėraštį išspausdino Šakių rajono „Draugo“ laikraštyje būdama vienuoliktoje. Vėliau teko bendradarbiauti „Jaunimo gretose“, „Švyturyje“, „Gimtajame krašte“, „Nemune“, „Suvalkietyje“, „Suvalkijoje“ ir kituose leidiniuose. Jos poetinis talentas ryškiai atsiskleidė nepriklausomybės metais. Yra išleidusi penkias poezijos knygas: „Lygumų liepsnos“ (1994), „Ką man mena alyvos“ (1995), „Nukirptos kasos“ (1999), „Sonetai“ (2004), „Amžiai ir mirksniai“ (2006). 2007 m. poetė priimta į Lietuvos rašytojų sąjungą. Savo kūrybos principus yra apibūdinusi taip: „Kaip ir ankstyvojoje jaunystėje, taip ir dabar tebetraukia senosios literatūros srovės: romantizmas, simbolizmas, akmeizmas. Niekada nesizavėjau postmodernizmu.“ Kūrybą supranta kaip savo gyvenimo prasmę: „Poetinė kūryba, jos procesas man yra pati svarbiausioji širdies ir proto tarnystė.“ Būdingas jos kūrybos motyvas - moters likimas - laimės, tikrosios meilės, gyvenimo pilnatvės siekimas, dramatiškas santykis su šiurkščia, kartais nedėkinga realybe. Tačiau kad ir į kokią apmąstymų ir nusivylimų gelmę žvelgtų jos kūrybos žmogus, jis visada sugeba nuo jos pakelti akis į nuostabų Dievo pasaulį.

Kryžių nešančioji

*Ne man turbūt suprast savu protu blankiu,
kur ta pati pradžia, kur aš pasibaigiu.
Taip eit ir eit žeme, palinkus nuo kančių,
su meile širdyje, su kryžium ant pečių.*

Kur žydi aronijos

*Aplink vanduo, o vidury - sala.
O saloje gražiai žiedai boluoja. –
Ne sapnas tai - man akys nemeluoja,
ir šita valanda labai miela.*

*Jaučiu širdim aš, šičia būdama,
Kaip jon ramybė sudrumsta sugrižta;
švelniais vaizdais man akys slenka, slysta –
jaučiu, kaip sveiksta siela skaudama...*

*Tai strazdo balsas, pilnas paslapties,
lelijos baltos taip gražiai ją gydo.
Kaip gera taip sėdėt - be jokio skydo,
kai apie priešą net nėra minties.*

*Nakties paukščių paveikslas pasipildo:
dabar jau viskas kupina kerų.-
Ir grožis tų gegužio vakarų,
kada žiedai taip dega, širdys šildo.*

*Siurbiau savin būties svaigius sapnus,
dėkoju Dievui dar už vieną dieną,
ir mintį savyje supu tik vieną:
man šis pasaulis vis dėlto dosnus.*

*Žinau: nesigailėsiu niekada,
jog ši švelni viešėjo valanda.*

*Pasauly šitiek daug šamanų ir žynių,
Ir deivių, ir stabų - rūščių bei malonių,
bet saulė tik viena, taip pat ir Viešpats vienas,
tad antro neieškok danguj, nė tarp žmonių.*

LITERATŪRA

1. Armonavičius V. Lukšiai. Kaunas. 1997.
2. Didžbalis J. Poezijos rankraščiai. Šakių viešosios bibliotekos fondai.
3. Directorium officii divini Universi cleri Diocesis Vigrensis pro anno Domini 1805. Bialystok.
4. Grybinas Z. Atsiminimai. Lukšių Vinco Grybo vidurinė mokyklos biblioteka.
5. Gvildys S. Ką regėjau ir jaučiau. Kaunas. 2006.
6. Jacevičius J., Vilčinskienė V. Sintautų parapijos istorija. Marijampolė. 2003.
7. Jakštytė Č. Amžiai ir mirksniai. Poezijos rinktinė. Marijampolė. 2006.
8. Jonaitienė V. Lukšių Šv. Juozapo parapijos istorija. Diplominis darbas. Šiauliai. 2007.
9. Juškaitienė O. Gyvenimo aprašymas. Rankraštis. Asmeninis Armonavičiaus V. archyvas.
10. Korsakas V. Niekas neužmiršta. Eilėraščiai ir poema. Kaunas. 1998.
11. Korsakas V. Būsime kartu. Eilėraščiai. Jonava. 2005.
12. Kryždirbystės tąsa senajame Sintautų valsčiuje. Kaunas. 2007.
13. Kunevičius L. Amžinasis mano ilgesys. Kaunas. 2006.
14. Kviklys B. Lietuvos bažnyčios. 2. Čikaga. 1982.
15. Lietuvių enciklopedija. T. XVI. Bostonas. 1958.
16. Lietuvos sakralinė dailė. Straipsnių rinkinys. T. I. Vilnius. 2006.
17. Lukšių apylinkės gyventojų, kurie 1991 m. dalyvavo ginant Lietuvos Aukščiausiąją Tarybą bei kitus objektus, sąrašas. Lukšių seniūnijos archyvas.
18. Lukšių parapijos žmonių prisiminimai. Asmeninis Armonavičiaus V. archyvas.
19. Macevičienė A. Liepalotai - Zanavykų kampelis. Jurbarkas. 2001.
20. Metford J.C.J. Krikščionybė ir legendos. Enciklopedinis žodynas. Vilnius. 2001.
21. Mus skaičiavo vagonais. Šakių politinių kalinių ir tremtinių prisiminimai. Kaunas. 2007.
22. Mūsų laikraštis. Komplektas. 1933. Asmeninis Armonavičiaus V. archyvas.
23. Ordo divini officii ad usum Seinensis seu Augustoviensis. Varsaviae. 1885.
24. Petronėlės ir Juozo Tėvelių jaunystės Lukšiai XX a. pr. lietuviškoje periodikoje. Surinko G. Tėvelytė-Raguotienė, 1988
25. Rubricella ordo divini officii ad usum dioecesis Seinensis seu Augustoviensis. Šeinis. 1912.
26. Užupytė-Liudžiuvienė O. Mano gyvenimo prisiminimai. Panevėžys. 2004.

27. Vilkaviškio vyskupijos kurijos archyvas. F.1-Ap.13.-B.049 T.1
28. Znavykija. Redagavo Rūgytė A. T. I. Čikaga. 1878.
29. Žinios apie politinius kalinius ir tremtinius. Rankraštinis sąrašas. Lukšių seniūnijos archyvas.
30. Žymesnieji Šakių krašto žmonės. Sudarytojas Jurevičius J. Vilnius. 1998.

Lu95

Lukšių parapija / Sud. Vytautas Armonavičius. - Kaunas : UAB „V3 studija“, 2008. - 100 p.,
ilustr.

ISBN 978-9955-737-22-3

Leidinyi skirtas Lukšių parapijos 200 metų jubiliejui atminti. Apžvelgiama parapijos istorija, pristatomi su parapija susiję kunigai, žymūs parapijos pasauliečiai, gvildenamos kitos katalikiško pasaulio temos. Pateikiama atsiminimų, pamąstymų. Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis.

UDK 23/28(474.5) (091)

Sudarytojas Vytautas Armonavičius
LUKŠIŲ PARAPIJA

Išleido UAB „V3 studija“
K. Petrausko g. 26-216, 44156 Kaunas
Tel. (8 37) 33 18 97
www.v3studija.lt

Spausdino AB „Aušra“
Vytauto pr. 23, 44352 Kaunas
Užsakymas 566